

ВІЙНА В ЛІВІ:
НАСЛІДКИ ДЛЯ СВІТУ

ЧИ Є АЛЬТЕРНАТИВА
АТОМНІЙ ЕНЕРГЕТИЦІ

ХТО ВБИВ
МИКОЛУ ЗЕРОВА

Тиждень
український www.tyzhden.ua

ГАННЕ СЕВЕРІНСЕН
ПРО СПРИЙНЯТТЯ
ЄВРОПОЮ
НИНІШНЬОЇ
УКРАЇНИ



№ 12 (177) 25 – 31 БЕРЕЗНЯ 2011 р.

ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА

**10 МЛН БЕЗРОБІТНИХ
ЛЮМПЕНІЗАЦІЯ
ВИСНАЖЕННЯ ЗЕМЛІ
140 МЛН ГЕКТАРІВ
ЛАТИФУНДІЙ...**

...ЯКЩО РЕФОРМА ПРОВОДИТИМЕТЬСЯ БЕЗ УРАХУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ КРАЇНИ

**The
Economist**

Featuring selected content
from The Economist



ISSN 1996-1561



9 771996 156002

12 >

Economist Conferences

The
Economist

“Український Саміт”

Чи можуть справжні реформи бути втілені в життя?

29 березня 2011 року. Готель «InterContinental», Київ

Обговоріть економічне майбутнє України із лідерами політики
та бізнесу, а саме:



Ірина Акімова



Сергій Тігіпко



Борис Колесніков



Віталій Кличко



Мухамад Захур

Спеціальна 15% знижка для передплатників журналу
«Український Тиждень» – зазначте код UW/DC при реєстрації.

www.economistconferences.com/ukraine11

Головні спонсори:



Спонсор



Коктейль спонсор



Офіційний перевізник



PR-супровід



Офіційна телекомпанія



Партнерське видання:



Фото тижня
По Каддафі –
вогонь!



«Пекло»
для Кучми
Що означає
кримінальна
справа проти
«колишнього»



Чим дивував
педагогічний
«Майдан»



ВПРИТУЛ



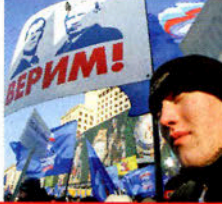
Відчути сором
Ганне Северінсен
про трактування
Європою
нинішньої
України

10



Карта з рукава
Новий
закон про
парламентські
вибори влада
пише під себе

12



Українське майбутнє?
Регіональні
вибори в Росії
дають офіційному
Києву приклад
контрольованого
голосування

14

Катерина
Барабаш про те,
чому російські
«володарі
думок» тішаються
з японської
трагедії



16

Приречені боротися
Чи повторить Країна
Вранішнього Сонця
темпи відновлення
після катастроф



18

Альтернативний
атом
Чому людство
не здатне
відмовитися
від енергоблоків



22



Майкл Бінйон
про лівійські
виклики

25



Чинник відваги
Чи був Барак Обама
взагалі хоробрим.
І чи буде
колись

26

З днем народження!
Чому італійці
вже 150 років
не одностайні
щодо об'єднання
країни

28

СПЕЦТЕМА:
ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА
Основні ризики земельної
реформи і як їх подолати



30

ЕКОїсти
Новий тренд:
органічні продукти



44

МИ



Найбільша проблема Європи
Чому Захід не підтримав
Карпатської України

48



Ігор Лосєв
про «руссій мір»
у натурі

52

Зерів
і шантрапа
Хто вбив
неокласика



54

НАВИГАТОР



Відьми й прогрес
Багато хто знає Конотоп
як пункт на шляху до Росії.
Але й ті, хто зроду не був у місті,
чули про його міфи та реальі

62

Кілька
слів від
журналістів
Тижня

66

Тиждень

№12 (177) 25–31.03.2011

Засновник ЕСЕМ Медіа ГМХ

Видавець ТОВ «Український Тиждень»

Головний редактор Сергій Литвиненко

Заступники головного редактора

Ростислав Павленко, Наталія Петринська

Оглядачі Юрій Макаров, Дмитро Товяненко,

Андрій Дуда

Редактори Жанна Безп'ятчук, Дмитро Губенко,

В'ячеслав Дарлінянц, Роман Кабачки, Дмитро

Крапивенко, Ігор Кручик, Андрій Лаврик

Журналісти Богдан Буткевич, Інна Завгородня,
Олександр Михельсон, Аліна Пастухова,
Олена Чекач

Відповідальний секретар Віталій Столика

Арт-директор Андрій Ермоленко

Дизайнери Ганна Єрмакова,

Тимофій Молодчиков

Художник Павло Ніц

Більд-редакція Олександр Чекомєнов,

Валентина Бутенко

Фотограф Андрій Ломакін

Кольорокоректор Олена Шовкопляс

Літературні редактори Юрій Бедрик,

Лариса Мінченко, Марина Петрова

Коректори Росіна Ларіна, Ірина Павленко

Генеральний директор Микола Шейко

Фінансовий директор Андрій Решетник

Директор зі збуту Олександр Грищенко

Директор з реклами Олена Андреева

e-mail: andreeva@ut.net.ua

тел.: 067 407-10-89

Відділ промо та маркетингу Ганна Кашейда

Голова редакційної ради Роман Цуприк

Видається з 2.11.2007 р.

Свідчення про державну реєстрацію

КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.

Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2

Адреса редакції та видавця

03067, Київ, Машинобудівна, 37

E-mail: office@ut.net.ua.

Тел.: (044) 351-13-00

Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК»,

Київ, вул. Магнітогорська, 1

Свідчення суб'єкта видавничої справи

ДК №1447 від 28.07.2003 р.

№ зам. 113853

Наклад 41 500

Номер підписано до друку 23.03.2011 р.

Виходить щоп'ятниці.

Розповсюджується в роздрібній торгівлі

та за передплатою.

Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літєрагування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р», під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі, публікуються на комерційній основі

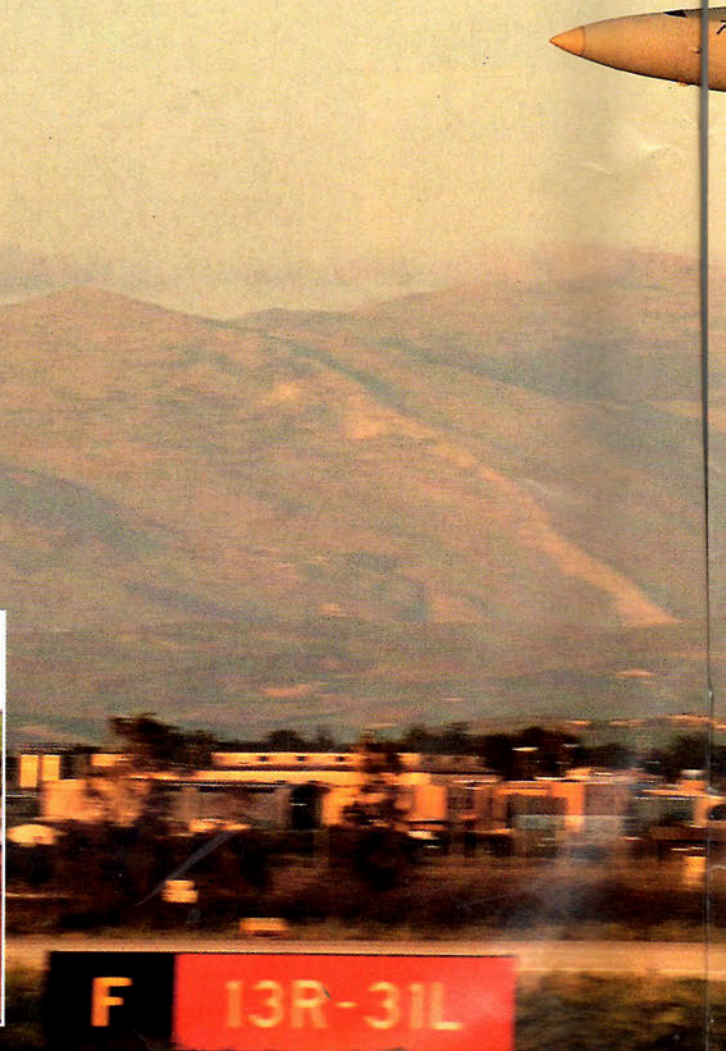
По Каддафі – ВОГОНЬ!

Військова перевага коаліції безсумнівна: літаки Каддафі не злітають, протиповітряну оборону знищено. Такі оптимістичні рапорти були й під час бомбардувань Косова, і на початку війни в Іраку. І союзники посварилися на самому початку: хто командуватиме операцією – НАТО чи ООН? Якою буде Лівія після беззмінного полковника – вже лунають голоси про розкол країни. Чи обмежаться союзники повітряними ударами? Схоже, бліцкригу знову не буде.

Фото: REUTERS



Продовження – на стор. 24







17 березня

Депутати не ухвалили сенсорного голосування. Відповідний законопроект не підтримали регіонали



18 березня

Активіста податкового Майдану Сергія Костаківа залишили за ґратами – рішення Печерського райсуду Києва



19 березня

Міжнародна коаліція розпочала військову операцію проти режиму Каддафі

«Пекло» для Кучми

Янукович кинув попередника в жорна Генпрокуратури. Жорна будуть м'якими



«Я сьогодні морально готовий пройти через усі муки пекла для того, щоб довести, що я не винен», – заявив журналістам колишній президент України Леонід Кучма на ганку Генпрокуратури. Сюди його викликали на допит після того, як заступник генерального прокурора Ренат Кузьмін офіційно підтвердив, що стосовно екс-президента, який керував країною з 1994 по 2005 рік, порушено кримінальну справу за підозрою у причетності до незаконних дій і вбивства журналіста Георгія Гонгадзе 2000 року.

Невдовзі після убивства Гонгадзе, 11 років тому, було оприлюднено аудіозаписи, які, ймовірно, зробив відставний майор Держслужби охорони Микола Мельниченко в президентському кабінеті. На них Леонід Кучма буцімто дає вказівку тодішньому очільникові МВС Юрію Кравченку «розібратися» з опозиційним журналістом. Касетний скандал спровокував серйозну політичну кризу. Після 2005 року спіймали усіх виконавців убивства Георгія – міліцейського генерала Олексія Пукача (очікує суду) і трьох його підлеглих (уже засуджені). Однак недосяжною для правосуддя залишилася ключова фігура – Юрій Кравченко, котрий чи то наклав на себе руки (за офіційною версією), чи то його вбили (за неофіційною).

Громадська думка і досі вважає Леоніда Кучму замовником убивства Гонгадзе, водночас мало хто вірить, що екс-президента притягнуть до відповідальності, мовляв, усі пов'язані, один одного криє. Тому повідомлення про те, що Кучму викликають до Генпрокуратури, для багатьох несподіване. Аналітики заходилися висувати версії, чому президент Віктор Янукович санкціонував (мало хто має сумніви, що це відбувається без санкції гаранта) кримінальне переслідування Кучми. Ми розглянемо основні.

Політична. В умовах жорсткої критики як усередині, так і зовні країни щодо застосування вибірко-

Тижень в історії

25 березня 1911 року



Народився Олександр Бандера, діяч ОУН від 1933 року. Брат Степана Бандери. Закатований в Освенцимі

26 березня 1971 року



Бангладеш проголосив незалежність від Пакистану, який до того часу називався Східний Пакистан

27 березня 1654 року



Підписано березневі статті Переяславського договору гетьмана Богдана Хмельницького з Московщиною

20 березня

21 березня

22 березня

23 березня



Володимир Кличко скандально переміг Олданьєра Соліса



Розпочався «автомайдан» — колони протестувальників рушили на Київ



Масовий страйк вчителів у столиці. Влада пішла на поступки

Леоніда Кучму допитали в Генпрокуратурі

вого правосуддя, а саме переслідування представників помаранчевої влади, справа проти Кучми стане сигналом для суспільства і Заходу про те, що «донецьке» судочинство не розділяє злочинців на своїх і чужих. Водночас попри те, що увага громадськості до справи Гонгадзе взагалі і Кучми зокрема давно вже охолола, притягнення до кримінальної відповідальності экс-президента, який у суспільства досі асоціюється з корупцією, буде сприйнято схвально. А це актуально на тлі стрімкого падіння рейтингу Партії регіонів і наближення чергових парламентських виборів. Також, санкціонуючи переслідування Кучми, Віктор Янукович дає зрозуміти «елітам», що недоторканих в Україні немає.

Економічна. Зять Леоніда Кучми Віктор Пінчук — власник корпорації «Інтерпайп» (трубний бізнес, машинобудування тощо) і медіа-холдингу, що контролює низку загальнонаціональних телеканалів (СТБ, ICTV, Новий канал), радіостанцій і видань. Припускають, що, організувавши «наїзд» на «татка», влада спонукає Пінчука продати промислові активи і ЗМІ з певною знижкою у потрібні руки.

Особиста. У кулуарах пліткують, що після подій 2004 року у Віктора Федоровича до Леоніда Даниловича виникло стійке неприязне ставлення. Мовляв, на думку Януковича, саме з вини Кучми влада тоді вислизнула з рук «професіонала», оскільки тодішній президент відмовився розганяти Майдан силою. Тож тепер Віктор Янукович вирішив помститися. Чому не зробив це рік тому, щойно прийшовши до влади? В Італії кажуть: «Помста — це страва, яка смакує холодною». Особливо, якщо вона приправлена вигодами, наприклад, згаданими у попередніх версіях.

Інше питання, чи дійде справа проти Кучми до суду. Доказів у ній не так вже й багато навіть як для об'єктивного правосуддя — плівки Мельниченка, походження яких досі під великим сумнівом. Це породжує четверту версію — **реабілітаційну**. Її, власне, озвучив сам Кучма: мовляв, буде офіційно доведено, що він не винен.

Та навіть якщо вирок буде звинувачувальним, экс-президента, найімовірніше, звільнять прямо у залі суду — чи то за амністією, чи то за терміном давності. Адже прокуратура закидає йому не організацію убивства, а перевищення владних повноважень.

Андрій Лаврик

Підроблений ордер

Колишня голова Секретаріату президента і донині права рука Віктора Ющенка стала жертвою інформаційної операції — хтось підробив ордер, начебто виданий на арешт Віри Ульянченко Окружним судом американського штату Флорида. Оглядачі пов'язують «дезу» із конфліктом у середині «Нашої України», що спалахнув між прихильниками Віктора Ющенка і Валентина Наливайченка, який активно обговорюють у ЗМІ і який у самій НУ заперечують. Зрештою, є версія, що в цій ситуації не мали значення об'єкт і зміст фальшивки. Автори натомість перевіряли швидкість проходження «інформаційних хвиль» українським медіа-простором, сумлінність у перевірці інформації та оперативність спростування. У такому разі ця публікація може бути лише однією з перших гучних фальшивок, вкинутих у інтернет. Із наближенням виборів і підготовки до них як українських політиків, так і закордонних центрів впливу, таких «сенсаций» буде чимало.



Розкол у тандемі

Наближення президентських виборів змушує російського президента Дмитрія Медведєва та прем'єр-міністра Владіміра Путіна жорстко діяти, щоби сподобатися електоратові, та оголює внутрішні суперечності владного тандема. На тому тижні Путін заявив, що якщо Україна створить зону вільної торгівлі разом із Євросоюзом, то Росії доведеться розпочати вибудовувати проти неї митний кордон. В Україні цю заяву сприйняли як тиск, але прем'єр продемонстрував, що зберігає вплив і на зовнішню політику. Ситуація в Лівії стала причиною відкритої незгоди між Путіним та Медведєвим. Перший назвав резолюцію Ради Безпеки ООН щодо ситуації в цій країні «неповноцінною» — мовляв, вона дозволяє все та «нагадує середньовічний заклик до хрестового походу. Фактично документ дає дозвіл на вторгнення до суверенної країни». Другий, однак, назвав порівняння з хрестовими походами неприпустимим. «Я вважаю, що ця резолюція в цілому відображає і наше розуміння того, що відбувається в Лівії», — заявив президент.

ФОТО: УІАН, ОЛЕКСАНДР ЧЕМЕНОВ, АНДРІЙ ЛОМАКІН, ПАВЛО ХАЙЛО

28 березня 1241 року

29 березня 1991 року

30 березня 1856 року

31 березня 1991 року



Монгольські війська під керівництвом ханів Байду та Орду (брат Батия) здобули Краків

У Києві відбулася презентація поетичної групи «Бу-Ба-Бу» — Юрій Андрухович, Олександр Ірванець, Віктор Неборак



Укладений Паризький договір за підсумками Кримської (Східної) війни. Росія зазнала поразки

На референдумі в Грузії 90% населення голосують за незалежність республіки від СРСР

До 980 млн грн

збільшила Верховна Рада видатки на власне утримання. Лише на готелі, харчування й послуги аеропортів для депутатів цього року витратять 3,5 млн грн

Понад 20 тис. японців

стали жертвами землетрусу й цунамі. Станом на 23 березня загинули понад 9 тис. осіб, 13 тис. 786 зникли безвісти

\$253 млрд

становлять збитки Японії внаслідок стихії. Оцінка Світового банку

5 ОБЛИЧ

ДАРКА ЧЕПАК служить Януковичу

Колишній журналіст і менеджер «5-го каналу» та «Шустер-Live» несподівано для багатьох стала прес-секретарем президента.



СЕРГІЙ ЗУБКОВ загинув

Київського суддю, який вів справу щодо скандальних будівництв у столиці, вбили у під'їзді елітного будинку, де він мав квартиру.



МОШЕ КАЦАВ за ґратами

Колишнього президента Ізраїлю засудили до семи років за зґвалтування.



ДМІТРІЙ МЕДВЕДЄВ наварив Путіна

Російський президент «поставив на місце» Путіна за антизахідні коментарі щодо Лівії.



АЛЯКСАНДР ЛУКАШЕНКА небажаний гість

У разі візиту білоруського президента до Києва на заходи, присвячені річниці чорнобильської трагедії, в Україну можуть не приїхати представники ЄС.



ПРОТЕСТИ

На колесах і з дзвониками

Невдоволення владою підприємці та вчителі висловлюють по-різному. Організатори педагогічного бунту – освітянські профспілки. Але при цьому виникає враження, що диригентом був хтось від влади. Вчителі страйкували підозріло дисципліновано: у спеціально відведений час (коли діти на весняних канікулах), масово (педагоги завжди були дуже слухняним і керованим адмінресурсом, і якби влада не хотіла бачити під Кабміном тисячі вчителів, то зробила б усе можливе, щоб цього не сталося) та ефективно – уряд майже миттю повернув їм 20% надбавки до окладів.

Тим часом підприємці, навчені податковим Майданом, покладаються тільки на власну солідарність. У них нові-старі претензії: кілометрові черги в податкових, фактичне позбавлення з 1 квітня можливості працювати на єдиному податку. Вони вирушили до Києва двома автоколоннами: зі Сходу, та Заходу. У великих містах учасники акції організовують протести. ДАІ вже традиційно для міжміських акцій затримує протестувальників, а суди забороняють проведення мітингів у містах. Але караван іде.

Напевне, влада, як і у випадку з освітянами, піде на якісь поступки підприємцям, наприклад, скасує абсурдні щомісячні звіти про відсутність найманої праці для спрощенців. А решту питань відкладе в довгу шухляду, розраховуючи на те, що в протестувальників безмежний ліміт часу і бензину.



СОЦІОЛОГІЯ

Рейтинг тоне навесні

Популярність президента і його партії у березні знизилася вдвічі

За даними опитування, проведеного соціологічною групою «Рейтинг», якби вибори відбулися в березні цього року, Віктору Януковичу віддали б свої голоси лише 26% виборців, а за Партію регіонів – 26,2%. Це свідчить про відчутну тенденцію втрати довіри до влади, адже ще в груд-

ні 2010-го президента і його команду підтримували близько третини потенційних виборців. Порівняно з червнем того року рейтинги Януковича і ПР впали майже вдвічі. Так само втрачає свої позиції і провладний Сергій Тігішко. Натомість популярність опозиції помітно зросла.

30–40% знижки

 пропонують туроператори
українцям на путівки до Єгипту

850 тис. грн

 Такими є збитки від забруднення
Дністровського лиману, до якого
попалили 600 м³ стоків

 ШВИДКИЙ ПРОТЕСТ.
Влада підозріло швидко
задовольнила вимоги
вчителів. Можливо, саме
вона й вивела педагогів
на вулицю

КОРОТКО
Нафтогаз на продаж

Віктор Янукович підтримав частковий продаж компанії «Нафтогаз України», яка 2010 рік завершила зі збитком 21 млрд грн. Президент закликає до первинного публічного розміщення акцій (IPO) компанії. Керівництво НАК раніше говорило про продаж невеликого пакета акцій у 2012–2013 роках. Наразі може йтися про продаж 20–25% акцій підприємства. Реально зацікавленою стороною у купівлі Нафтогазу за поміркованою ціною є російський Газпром.

Знайшли крайніх

150 млн грн штрафу мають сплатити три мережі АЗС: «Окко-нафтопродукт» (ОККО) – 32 млн грн, «Континент НафтоТрейд» (WOG) – 93 млн грн та «Альянс Холдинг» (марка Shell) – 25 млн грн. АМКУ розцінило це як «антиконкурентні дії». Однак, як зазначають експерти, за нинішньої ситуації на нафтовому ринку покарання від Антимонопольного комітету навряд чи змусить власників АЗС знизити вартість пального.

Радіочастоти – своїм

Нацкомісія з питань телебачення та радіомовлення передала 55 радіочастот невідомій на ринку компанії «Новий обрій». Досі таку кількість частот не отримувала жодна компанія в Україні. Тож «Новий обрій» матиме дуже потужну радіомережу, спроможну скласти конкуренцію найбільшим гравцям радіоринку. За неофіційною інформацією, «Новий обрій» контролюють депутати від Партії регіонів.

Натомлені податковою

Нові правила, передбачені Податковим кодексом, спровокували появу кілометрових черг у податкових. Від цього року спрощенці мають щомісяця до 20 числа здавати порожні звіти про відсутність у них найманих працівників. 17–20 березня районні податкові по всій Україні були переповнені підприємцями, які поспішали здавати «пустішки», щоби їх не оштрафували. Районні ДПА працювали у режимі 7:30–21:00.

Почервоніти до 9 Травня

Місцеві органи влади на Житомирщині та в Севастополі ухвалили рішення вивісити 9 Травня червоні прапори. Раніше до аналогічного рішення вдалася і влада Одеси. Активісти «Свободи» мають намір оскаржити такі дії в судах.

Щедрик-ведрик-українофоб

Черговий скандал навколо Дмитра Табачника. Міносвіти рекомендував усім школам передплатити журнал «Щедрик-ведрик», на сторінках якого розміщені публікації, що паплюжать галичан. У редакції журналу пояснили, що «взяли цю інформацію з інтернету». Львівська облрада вимагає від міністра пояснень.

 ФОТО: UKRINFORM, REUTERS, WWW.DUSIA.TELEKRITIKA.UA
INFOGRAPHICA: PAVLO HIL

Червень 2010 року Березень 2011 року

 38,2% 26% 13,2% 20,3% 4,3% 11,2% 11,8% 6,4% 1,8% 3,5% 2,1% 2,8%
Віктор Янукович Юлія Тимошенко Арсеній Яценюк Сергій Тігіпко Олег Тягнибок Петро Симоненко


ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ

ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ

ПАРТІЯ РЕГІОНІВ	Батьківщина	ФРОНТ ЗМІН	СИЛЬНА УКРАЇНА	СВОБОДА	КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ УКРАЇНИ
Партія регіонів	«Батьківщина»	«Фронт Змін»	«Сильна Україна»	«Свобода»	КПУ
35,2%	26,2%	12,4%	19,7%	3,6%	9,3%
Червень 2010 року					
			3%	5,6%	1,7%
			6%	2,5%	4,6%
			Березень 2011 року		

Відчути сором

Ганне Северінсен: «Боротьба з корупцією є одним із найважливіших чинників, які могли б покращити імідж України у світі»

Спілкувався
Дмитро Губенко

Фото:
Олександр Чекменюв

Як співдоповідачка Моніторингового комітету Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо України Ганне Северінсен фактично жила українським політичним життям з 1995-го по 2008-й, тобто 13 років, які становлять більшу частину історії незалежної України. Не припиняє вона відстежувати ситуацію в нашій країні й сьогодні.

КОРУПЦІЙНА ВИРАЗКА

У. Т.: Цього року Україна головуватиме в Комітеті міністрів Ради Європи (РЄ). Водночас вона не виконала рекомендації РЄ підтримати санкції ЄС проти Білорусі. Ба більше, в останній рік в Україні було чимало випадків порушення прав людини. Як це може вплинути на її головування?

— Країни головують у Раді Європи в абетковому порядку, тож часом поміж них трапляються такі, що не є ідеальними для інших учасників. У нормальних умовах можна скористатися головуванням, щоб визначати порядок денний організації. Але якщо країна має поганий імідж через невиконання зобов'язань члена РЄ, її моральна сила буде не така потужна. Я маю на увазі, що ви можете головувати, але не визначати порядку денного.

Проблема в тому, що українські інституції — суди, прокуратура, спецслужби — не реформовані. Сумно, що під виглядом реформи Верховний Суд цілком потрапив під президентський контроль. Прокуратура теж залежить від глави держави, а це означає, що реального поділу влади немає. «Влада псує людину, а аб-

солютна влада псує абсолютно». Коли ви бачите корупцію, іноді насмілюєтеся про неї говорити, але за цим не йде вирок, оскільки влада концентрована.

В Україні очевидна вибіркова юстиція стосовно опозиційних політиків. Під ярликом боротьби з корупцією опозиціонерів садять за ґрати, щоб інші опозиціонери були лояльними. Українські урядовці за кордоном називають їх винними, забуваючи про презумпцію невинності. Думаю, це також спроба «вбити характер», як ми кажемо в Данії. Але системною проблемою тут є те, що майже всі партії мають тісні зв'язки з діловим світом. Я працюю як волонтер у Данському Гельсінському Комітеті, мої колеги там — два відомих у Данії колишні генеральні прокурори Мікаел Лյонгбю та Ерік Мерлунг. Наш комітет має деякі кошти на правовий моніторинг, тож вони стежать за справами Корнійчука та Луценка, а потім візьмуться й за інші, наприклад, Іващенка. Згодом Лյонгбю та Мерлунг звітуватимуть про них перед ОБСЄ, Радою Європи, ЄС.

У. Т.: Чи готовий сьогодні Євросоюз протидіяти порушенню прав людини у ширшій Європі?

— Я знаю, що посли країн — членів ЄС у Києві часто обговорюють цю тему. Вони переймаються ситуацією, що склалася, й хочуть підтримати громадянське суспільство, оскільки його треба посилити, і це найважливіше. Я ж думаю, що молоді люди повинні мати більше можливостей (наприклад, через програми студентських

обмінів) відвідати Західну Європу й побачити, що там відбувається. Отже, було б корисним запровадження безвізового режиму, і зовсім не заради уряду.

КОРИСНА КРИТИКА

У. Т.: Кілька років тому понад 50% данців підтримували ідею вступу України до ЄС. Думка ваших співвітчизників за цей час змінилася?

— Імідж Україні зіпсували частково помилки після Помаранчевої революції, а частково розповіді данських бізнесменів про українську корупцію після повернення їх додому. Вона не більша, ніж у Болгарії та Румунії, але їхнє членство засвідчило: прийняття до ЄС

країн, які не протидіють корупції, створює багато проблем. Тож боротьба з корупцією є одним із найважливіших чинників, які могли б покращити імідж України.

У. Т.: Що, за вашими спостереженнями, створює умови для державної корупції в пострадянських країнах?

— Я вже казала про концентрацію влади та залежність судів. Але це також питання освіти та сорому. У США є корупція, але, якщо її виявляють, це великий сором і ганьба. Українське суспільство знайоме з корупцією на всіх рівнях, за що має бути соромно. Люди, які зазнали несправедливості та навіть виявилися жертвами злочину, мають використовувати нові медіа, щоб поширювати інформацію про те, що сталося. Звісно, є спадок СРСР, у вас є історія того, коли влада ставила штучні вимоги, а люди мали пристосовуватися до них. Українці добре вміють виживати, вони дуже винахідливі, але, на жаль, змушені використовувати свої сильні сторони, щоб знайти вихід, як із цим деспотичним устроєм жити.

У. Т.: Опозиція в Україні нині розрізнена, деморалізована, багато хто називає її слабкою. На вашу думку, з чого має початися відродження реальної опозиції?

— Я закликаю деякі з опозиційних партій України почати все спочатку, тобто з місцевих організацій, спиратися на місцеві джерела, не на бізнесові інтереси, а на цінності. Я хотіла б узяти участь у дискусії про створення кращої політичної системи, в якій ви відчували б, що можете обрати депутата, якому справді довірятимете. Це погана ситуація, коли виборці голосують за одну партію, але чимало її представників перебувають у ній для задоволення власних інтересів, а згодом переходять до іншої політсили. Вам справді потрібна виборча система з відкритими списками з тим,

щоби кожен регіон мав свою квоту в парламенті й люди голосували за кандидатів у регіональних списках.

У. Т.: Партія регіонів просуває мовний закон, який посилює позиції російської мови та послаблює — української, яка є єдиною державною. У Європі поділяють тривоги української спільноти стосовно потенційних загроз, які несе цей закон країні?

— На мою думку і думку багатьох європейців, дуже важливо дати українській мові можливість розвиватися, оскільки в радянські часи вона була нехтуваною меншиною. Отже, ризик нового закону полягає в тому, що він завдасть шкоди українській ідентичності, стан якої за останні 20 років поліпшився. Коли я подорожую Східною і Південною Україною, то зустрічаю українців. Вони говорять російською, але це не означає, що ці люди не пишуться тим, що є українцями. Тому вони можуть дозволити собі розмовляти іноді українською, іноді російською. Оскільки українська була пригніченою, вона потребує допомоги, але це не є дискримінацією російської.

У. Т.: Коли Європарламент ухвалив критичну щодо України резолюцію, наша влада пояснила її ворожістю деяких груп у парламенті до ідеї євроінтеграції України. Хто б міг примирити український уряд з реальністю?

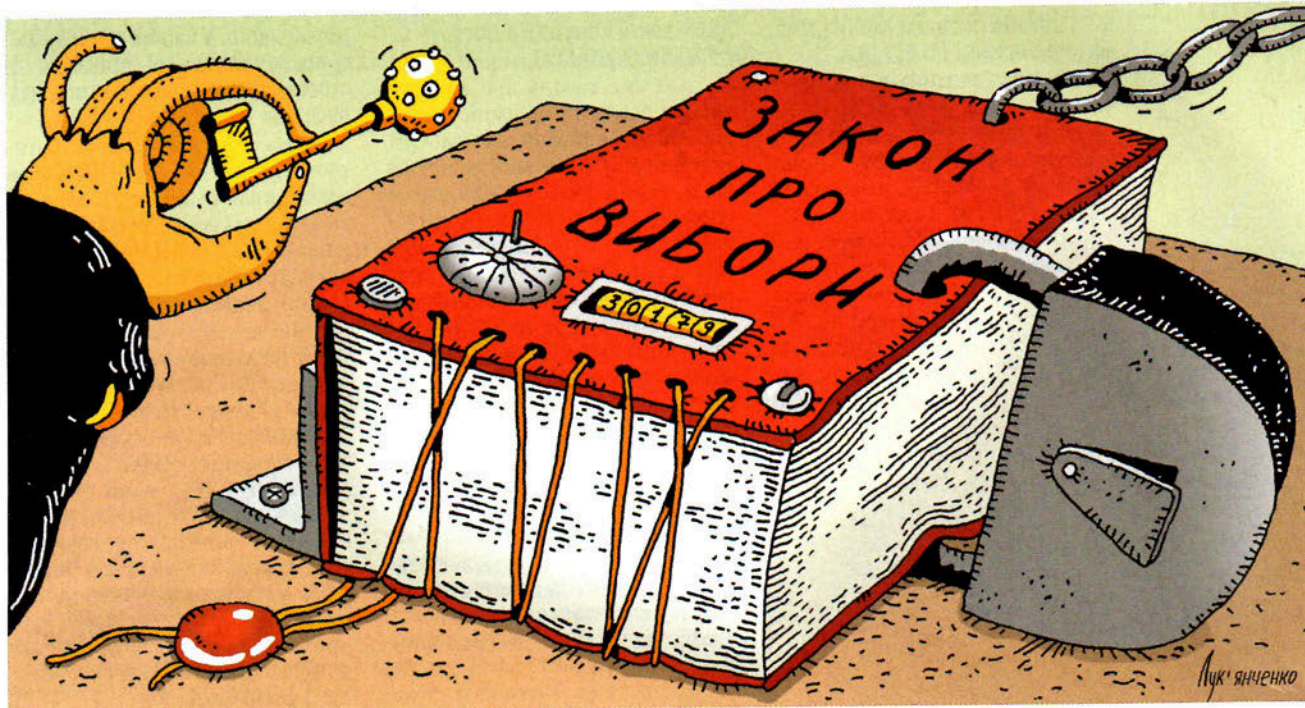
— Ті, хто в Європі зараз найбільше стурбований ситуацією в Україні, належать до сил, які насправді хочуть, щоб ваша країна стала частиною Європи. Йдеться про критику не України, а концентрації влади в ній, оскільки саме це явище може зіпсувати відносини між ЄС та вашою країною. Отже, критикують ті, хто насправді хоче бачити Українську державу частиною Європи. ■

ДОВІДКА

Ганне Северінсен — президент міжнародної громадської організації «Європейська медіа-платформа». Колишня співдоповідачка Моніторингового комітету Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо України (1995–2008) та добровільна радниця українського уряду (2008–2009).

Карта з рукава

Новий закон про парламентські вибори влада пише під себе



Автор:
Аліна
Пастухова

Минулого тижня робоча група з підготовки виборчого законодавства, створена президентом у листопаді 2010-го, закінчила працювати над концепцією нового закону про парламентські вибори, за яким планується обирати Верховну Раду в 2012-му. Сам документ має побачити світ на початку травня. Як розповідають у робочій групі, більшість її членів фактично не мають впливу на процес розробки законопроекту. За їхніми словами, закон напишуть так, щоб максимально полегшити провладним політсилам завдання виграти перегони.

МАЙЖЕ СЕКРЕТНО

Згадана група спершу створювалася для завершення роботи над проектом Виборчого кодексу, який у команді президента обіцяли схвалити до початку парламентської виборчої кампанії-2012. На Банковій такий раптовий поспіх пояснювали необхідністю встановити на основі міжнародних стандартів чіткі правила ведення виборчих кампаній,

які не змінювалися б перед кожними перегонами. Та влада вирішила обмежитися новим законом про парламентські вибори.

Для того щоб рішення робочої групи, очолюваної міністром юстиції Олександром Лавриновичем, видавалося результатом консенсусу, до її складу крім заступників голови президентської адміністрації Олени Лукаш, Андрія Портнова та інших представників владного табору запросили політиків від опозиції та міжнародних експертів.

У Мін'юсті переконують, що «значна частина пропозицій, врахованих главою держави, належала представникам опозиційних політичних сил та ОБСЄ». Але в робочій групі стверджують, що процес розробки концепції не був цілком прозорим: кожен із її членів міг вільно висловлювати свої думки і подавати пропозиції, проте можливості дізнатися, чи прийняв ці пропозиції президент, їм не надали. Тексту концепції ніхто з них так і не побачив. А про ідеї, які до неї начебто

включили, учасникам робочої групи повідомляв міністр юстиції на її засіданнях.

«Виходячи з виступу Лавриновича, коли він озвучив перелік концептуальних моментів, щодо яких президент висловив свою позицію, було враховано багато наших пропозицій. Та це не означає, що всі вони будуть у тексті законопроекту. І навіть якщо цей документ у хорошому вигляді потрапить до парламенту, ніхто не гарантує, що його не зіпсують поправками до другого читання», — розповідає заступник голови ЦВК Андрій Магера, який входить до робочої групи.

Представники опозиції, яких запросили до участі в розробці законопроекту, кажуть, що насправді над текстом законопроекту працює вузьке коло представників Мін'юсту та Адміністрації президента і саме їхній варіант буде зрештою подано на розгляд Верховній Раді. Що ж до сформованої президентом робочої групи, то справжнє її завдання — відвернути увагу громадськості, опозиції та між-

народної спільноти від реального стану справ.

Відсутність доступу членів робочої групи до інформації вже призвела до конфлікту з частиною міжнародних експертів, які до неї входять. Національний демократичний інститут вирішив призупинити свою діяльність у ній, доки «робота над проектом закону не стане більш прозорою і такою, що враховує різні думки».

НА ЩО ЧЕКАТИ

Як і прогнозувалося, новий закон про парламентські вибори запровадить змішану виборчу систему, за якої половина складу ВР обиратиметься за партійними списками, решта – у мажоритарних округах. Експерти ж побоюються, що мажоритарна складова призведе до викривлення волевиявлення українців.

У Верховній Раді подекуди, що на Банковій нині розробляють сценарій використання мажоритарки задля забезпечення одноосібного формування регіоналами більшості в парламенті наступного скликання.

Одним із найдискусійніших залишається питання роботи виборчих комісій. Експерти, що працюють у складі робочої групи, наголошують, що більшість ідей щодо формування та функціонування виборчків, які пропонується включити до закону про вибори, робитимуть їх залежними від політикл, що перебувають при владі.

Так, парламентським партіям планують надати перевагу у формуванні комісій у вигляді обов'язкового представництва по одній людині від кожної з них. А представників від решти політикл (щодо їхньої кількості у виборчках ще не визначилися) обиратимуть методом жеребкування. Громадським організаціям право на членство у виборчках не надається.

Виборчком прийматиме рішення більшістю від присутніх на засіданні членів комісії, а не від складу комісії.

Ще одна суперечлива норма, яку хоче внести до законопроекту президент, – заборонити політичній силі, яка пропонує кандидатуру члена виборчому, його відкликати. В опозиції переконані: якщо це зроблять, конкуренти перетягуватимуть на свій бік членів виборчків від опозиційних партій й останні залишатимуться без своїх представників у комісіях.

У концепції законопроекту не визначено, чи кандидатів у мажоритарних округах висуватимуть лише партії, чи буде дозволено самовисування. Під час місцевих виборів у жовтні минулого року відсутність права кандидатів на самовисування часто призводила до купівлі ними права висуватися від політичних партій (за словами джерел, ціна коливалася в межах \$10 тис. – 25 тис.).

Натомість може бути зменшено кількість підстав для зняття кандидатів із реєстрації.

Такими підставами будуть припинення громадянства України, набрання законної сили обвинувальним вироком суду про вчинення умисного злочину чи визнання особи недієздатною. Скасування реєстрації за порушення правил ведення передвиборчої агітації не передбачено (такі порушники планують карати штрафом, щоправда, із сумаю ще не визначилися).

Для пропорційної частини виборів залишатимуть чинну систему із закритими списками. Жодних відкритих списків чи праймеріз, про необхідність яких говорили всі політичні сили і запровадити які у своїй президентській передвиборчій програмі обіцяв Віктор Янукович, не буде.

До участі у виборах допускатимуться лише партії, а не їхні блоки. Це мало б посилити їх та активізувати процеси об'єднання в таборі опозиції. ■

РЕАКЦІЯ



Крістіна Вілфор, директор офісу Національного демократичного інституту в Україні, член робочої групи з вдосконалення виборчого законодавства:

Минулого тижня НДІ офіційно призупинив участь у робочій групі з підготовки виборчого законодавства України, доки не буде вжито заходів, у результаті яких процес розробки документа стане прозорішим і враховуватимуться різні думки. Наша позиція ґрунтується не на тому, що включено чи не включено до законопроекту про вибори. Ми розуміємо складність формування нового виборчого документа, адже долучилися до робочої групи з листопада 2010-го і поставилися до цього дуже серйозно.

НДІ брав участь у 30 подібних процесах в інших країнах. І ми можемо кваліфіковано оцінити, як це відбувається в Україні. НДІ вважає, що, попри заходи, яких український уряд вжив, щоб включити до робочої групи кілька громадських організацій, її робота залишається неефективною. Найважливіша мета будь-якої реформи виборчого законодавства – переконати всіх українців, які підтримують різні політичні сили, що вибори будуть чесними, а впевненості в цьому досі бракує. Ми пропонували до обговорення багато варіантів збільшення прозорості та ефективності робочої групи. Рішення дуже прості.

По-перше, негайно уточнити, як відбувається підготовка законопроекту і яка роль робочої групи в цьому процесі. Ведуться розмови про те, що перший варіант документа в травні надать Венеціанській комісії та Міжнародній фундації виборчих систем. Але незрозуміло, чи погодилися ці організації оцінювати законопроект і як їхня оцінка співвідноситиметься з внеском членів робочої групи в його розробку.

По-друге, офіційно оприлюднити текст документа для широкого обговорення. Ми не маємо жодного офіційного підтвердження, що хтось із членів робочої групи бачив його, і не знаємо, які з їхніх пропозицій прийнято.

По-третє, виділити достатньо часу на те, щоб члени робочої групи, особливо представники громадянського суспільства, могли висловити свої думки щодо законопроекту.

По-четверте, спростити механізми, завдяки яким усі політичні партії та громадські організації, котрі не входять до робочої групи, могли б надати свої пропозиції щодо законопроекту.

І нарешті, оприлюднити всі ці пропозиції, щоб члени робочої групи, громадські та потенційні учасники виборчих перегонів могли оцінити альтернативні пропозиції та вирішити, чи варто їх брати до уваги.

Якщо ці умови буде виконано, НДІ відновить участь у діяльності робочої групи.

Тиждень
український www.tyzhden.ua

**ЗРОБИМО «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ»
КРАЩИМ РАЗОМ!**

Запрошуємо постійних читачів до дискусії про наше видання. Допоможіть нам стати ще кращими, ще більше відповідати Вашим запитам, очікуванням та вимогам! Зареєструйтеся за телефоном **+38 067 407-10-96 (callback*)** та візьміть участь у опитуваннях, анкетуваннях та особистих зустрічах-обговореннях.

*Щоб не витратити Ваші гроші наш оператор скине ваш клик на перетелефонує Вам. Ви не заплатите за дзвінок мобільної компанії.

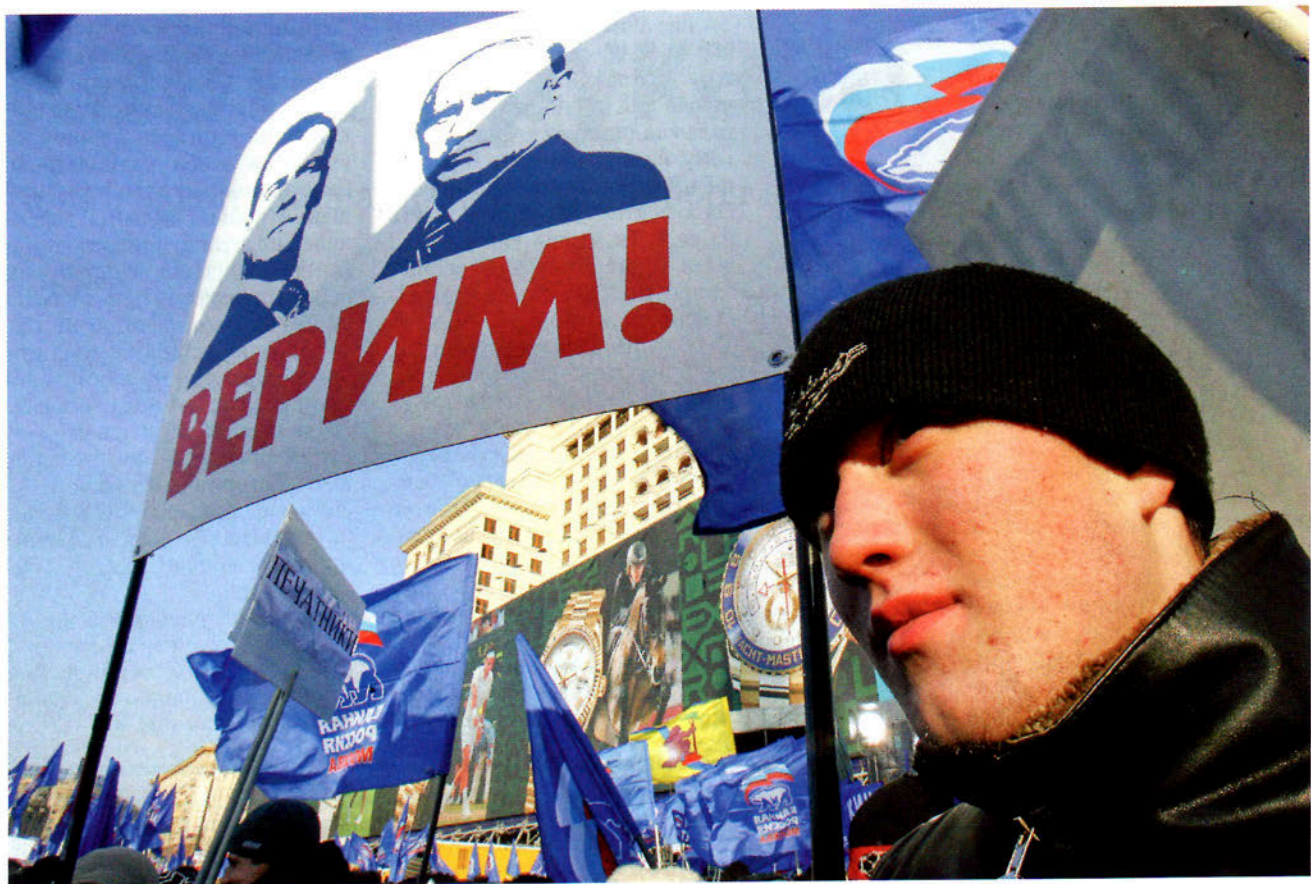


PHOTO: REUTERS

Українське майбутнє?

Регіональні вибори в Росії дають українській владі приклад контролюваного голосування

Автор:
Сергій
Грабовський

У 12 регіонах Російської Федерації відбулися місцеві вибори. Згідно з попередніми даними, очолювана прем'єром Путіним «Единая Россия» відповідно до результатів голосувань за партійними списками і в мажоритарних округах здобуде 375 із 546 місць у регіональних парламентах – понад дві третини всіх мандатів. У КПРФ буде 71 мандат, у «Справедливой России» – 46, у ЛДПР – 33, у «Патриотов России» – 10. Самовисуванці матимуть 11 депутатських місць.

Нинішня Україна, на думку її очільників, має в усьому копіювати старшу сестру. Досвід російських виборів змушує уважніше придивитися до того, що може нас очікувати, якщо політичні процеси цілком і оста-

точно відбуватимуться в бажаному для кланово-олігархічного режиму річизні.

«ПРАВИЛЬНЕ» ЗАКОНОДАВСТВО

Російська система вже стала звичною для переважної частини виборців. Вони можуть критикувати партію влади, але без особливого тиску віддаватимуть за неї голоси, оскільки «легальна опозиція», допущена до перегонів, не видається надійною силою, здатною керувати державою. Тож за них голосують як за критиків влади, але більшість людей підтримують саме владу як запоруку стабільності, як силу, без якої стане ще гірше, ніж тепер.

А тому на цих виборах уже немає потреби в масовому вико-

ристанні адмінресурсу чи «коригуванні» результатів голосування. І навіть те, що в семи регіонах «Единую Россию» підтримали менше ніж 50% виборців, а в двох – менш як 40%, не завадило їй упевнено перемогти, спираючись, крім усього іншого, на відповідно влаштовану електоральну систему, яка відверто грає на користь політичних «грандів» (прохідний бар'єр на регіональних виборах – 7% голосів; ті, хто набрав від 5% до 7%, проводять одного депутата).

Такий високий прохідний бар'єр, зокрема, паралізує активність значної частини виборців і дає змогу за допомогою попередніх соціологічних опитувань маніпулювати суспільними настроями.

МАНІПУЛЯЦІЯ СУСПІЛЬНИМИ НАСТРОЯМИ

Адже достатньо один раз «відкоригувати» соціологічні дані, щоби згідно з ними реальна опозиція не мала жодних шансів на успіх, і почнеться своєрідна ланцюгова реакція, посилена підконтрольними владі ЗМІ (передусім телебаченням): наступне опитування покаже нижчий рейтинг опозиціонерів, потім ще нижчий...

І справді, зростатиме пасивність потенційного електорату радикальної опозиції (мовляв, не дотягують наші до прохідного бар'єра), а певна його частина переходить до «легальних опозиціонерів» (хай хоч ці критикують владу). Такі думки стократно повторять у ЗМІ, тож і «рихтувати» підсумки голосування, за винятком якихось нестандартних ситуацій, не доведеться, відповідно й спостерігачі з Ради Європи та Євросоюзу, як на цих російських виборах, будуть задоволені – цілком демократично, без істотних порушень партія влади здобуде абсолютну перемогу, а справжня опозиція вкотре програє.

Але головне – у свідомості більшості росіян міцно закріпилася теза, що альтернативи владній політиці та її центральним і регіональним лідерам немає. Тому традиційно значною є кількість тих, хто ухиляється від участі в голосуванні: за офіційними даними, у різних регіонах РФ вона становить від 42% до 63%. Реально цей відсоток може бути навіть більший – саме за рахунок ухильників найлегше малювати «справну цифру» голосів за партію влади.

Інакше кажучи, незадоволених чимало, але владі гарантований успіх на виборах будь-якого масштабу. Як зазначає відомий російський соціолог Ольга Кріштановская, «протестний настрій наявний, але каналів для його поширення не існує, немає партії, здатної ці настрої об'єднати». І справді, не КПРФ ж є цією полісилою! Хоча влада, використовуючи ЗМІ, вміло підштовхує незадоволених до голосування саме за неї, стаючи, таким чином, в очах європейців рятівником Росії від комуністичної загрози. КПРФ в низці регіонів РФ набрала понад 20% голо-

Прохідний бар'єр на регіональних виборах у РФ становить

7%

сів, а в Нижньогородській області – майже 30%. Успішно вона виступила у великих містах, де зберігся промисловий потенціал і де можна звернутися до робітництва: Калінінграді, Твері, Кірові, Нижньому Новгороді. Але перемогла все одно «Единая Россия».

Понад те, інші політичні сили, представлені сьогодні в Держдумі, влада поставила в таку ситуацію, що вони вже тривалий час балансують на межі проходження до парламенту. Це робить їх абсолютно лояльними (попри періодичні ескапади, майстром яких є передусім лідер ЛДПР Жириновський). Адже спроможні привернути на свій бік 15–17% виборців (що певною мірою убезпечує від фальсифікацій) вони не спроможні, а 8–10% – це саме той результат, який дуже легко «відкоригувати», збільшивши за рахунок абсентеїстів кількість учасників волевиявлення і приписавши їхні голоси навіть не партії влади, а явно непрохідним політичним групам.

ТИСК І ЗАЛЯКУВАННЯ

Хоча, звичайно, подекуди застосовуються й класичні методи. Взірцевою в цьому сенсі стала Тамбовська область. На виборах до обласної думи «Единая Россия» набрала 65,1% голосів,

ПРОТЕСТНИЙ НАСТРІЙ У РОСІЇ НАЯВНИЙ, АЛЕ НЕМАЄ ПАРТІЇ, ЗДАТНОЇ ЦІ НАСТРОЇ ОБ'ЄДНАТИ

У російських регіонах не голосує

42–63% громадян

КПРФ – 18,24%, ЛДПР – 7,31%, «Справедливая Россия» – 5,75%. При цьому активно голосування відбувалося за межами виборчих дільниць. За офіційною статистикою, таким чином здійснила своє волевиявлення п'ята частина тамбовського електорату, а єдинороси досягли найкращих результатів саме в тих округах, де найбільше голосували вдома. У деяких районах таких виборців було понад половину. Звісно, цю технологію в Москві чи Пітері не застосуєш, а ось у тамбовській глибинці, де колись більшовики труїли селян-повстанців газом, можна й не те «закрутити», бо ймовірність приїзду західних спостерігачів мізерна.

Що робити з популярними й опозиційно налаштованими громадськими діячами, які мають шанси стати депутатами в мажоритарних округах, показує цинічне пресування екологічної активістки з підмосковних Хімок Євгенії Чірікової. Спершу через органи опіки їй погрожував позбавленням батьківських прав. Коли зробити це не вдалося, почалися «наїзди» на фірму «ЕЗОП», співвласником якої є Чірікова. Компанія працює в галузі високих технологій з 1992 року, раніше проблем не мала.

Якщо Чірікова та подібні їй і витримують тиск, на них чекатимуть відпрацьовані вже впродовж кількох виборчих кампаній зачіпки. Одного доктора наук зняли з перегонів, бо він не вказав, що він є ще й професором (неповна інформація), а іншого – за те, що зазначив професорське звання (зайва).

Можна зауважити: нехай усі ЗМІ, а особливо телебачення, перебувають під цілковитим контролем влади, бізнес не рветься допомагати опозиційним політичним силам, але ж є інтернет, який виявився ефективним засобом мобілізації громадян в арабських державах! Звичайно, всесвітня павутина – це сила, але тільки ФСБ, на відміну від спецслужб авторитарних арабських режимів, уже давно правильно її оцінила й активно використовує. Ще з початку 2000-х в інтернеті успішно діють спеціальні бригади, які намагаються дискредитувати всі добрі починання і більш-менш пристойних політиків, інтелектуалів та громадських активістів. А що стосується дезінформації та провокації, то це воістину визначні майстри своєї справи.

Одне слово, у сучасній Росії вміють регулювати виборчу кампанію. А тому партія влади цілком спокійна напередодні грудневих парламентських перегонів. Вона переконана: «незручних людей» у представницьких органах не буде. І соціологічні опитування поки що це підтверджують. Те саме може чекати і на Україну, адже Партія регіонів сумлінно вивчає досвід «суверенної демократії» по-російськи. ■

Хто не з нами, тим – цунамі

Російські «володарі думок» мріють про повернення часів інквізиції



Автор:
Катерина
Барабаш,
Росія

«Кожне сторіччя має своє середньовіччя», – казав Станіслав Ежи Лец. Звісно, тут йдеться про поняття не часове. Воно не в роках, не у століттях, середньовіччя – в головах.

Дивовижні справи Твої, Боже! Уже стомилися доводити світові, що машини часу не існує, що священники, які засудили Жанну Д'Арк і Джордано Бруно до страти на вогнищі, давно зогнили у вічності, а хрестоносці, переконані, що повсюди треба сіяти розумне, добре, вічне кров'ю, тією самою кров'ю і захлинулися. Виявляється, Час уміє рухатися і вперед, і назад водночас.

«Погляньте, що відбувається в Японії. Річ навіть не у вірі, а насамперед у безбожності внутрішній... Воно все взаємопов'язано. І саме це повсякчасне використання, приниження навколишнього світу призводить до того, що Господь каже: «Хлопці, що ви таке робите?» – й посилає японцям дев'ятибальний землетрус із цунамі», – так сказав Нікіта Міхалков на своєму майстер-класі.

За день до того священник храму Миколая Чудотворця в Москві Александр Шумський написав на сайті «Русская линия»: «Практично всі російські люди одноставно, не домовляючись, стверджують, що жахливий природний катаклізм у Японії – це кара їй за зневагу до нашої Вітчизни. Усі добре пам'ятають, що після того, як російський президент відвідав Курильські острови, в Японії топтали його портрети, спалювали й рвали російський прапор...

Ось і повернув Господь Країні Вранішнього Сонця бумерангом те, що має бути за помилкові символічні дії та наміри».

В унісон лунають слова заступника головного редактора газети «Известия» Єлени Ямпольской: «Сльо-

зи співчуття до постраждалих не спроможні закрити нам очі та затьмарити свідомість так, щоб ми вже не помічали очевидних речей. Бог береже Росію від зовнішніх «наїздів». Захищає від догань, що переливаються через вінця із царини розумного до відвертого нахабства. Припинювати Росію не рекомендується».

Це аж ніяк не єдині заяви, зроблені «істинними православними» після катастрофи в Японії. Російські чекісти та сталіністи здійснювали таку хвилю зловтіх в інтернеті, що, навіть те саме цунамі, яке накрило частину Японії, захлинулося у безсильній люті. Звісно, тут можна нарікати на дурість та злість людську, що не мають меж. Однак це найкрасномовніші цитати, до того ж не так вони прикметні лексикою та агресією, що зашкалює, як становищем їхніх «хазяїв» у суспільстві.

Ці три оратори – люди, чиї професії так чи інакше пов'язані з дотриманням моральної гігієни: митець, священник, журналіст. Жодна сфера діяльності

такого тісного стосунку до формування суспільного здоров'я не має. Складається враження, що ці люди спеціально зібралися на маленькому майданчику, витоптаному відразу після японської трагедії такими-от «пiкейними жилетами». Російська національна пиха, утім, як і будь-яка пиха, вузьколоба та жорстока. Тамтешні штурмбанфюрери від РПЦ вигадали собі Бога, який за допомогою оптоволоконного зв'язку щосекунди невтомно диктує нові й нові одкровення. Певна річ, лише їм. Проте у цих одкровеннях чомусь стільки люті, що на місці штурмбанфюрерів варто було би замислитися, чи це раптом не голос самозванця?

Хіба можуть виникнути сумніви, якщо не так давно сам Патріарх Кірілл назвав землетрус на Гаїті Божою карою? «Мені доводилося бувати на цьому острові, розділеному між двома країнами: Домініканською Республікою та Гаїті. Одна держава розвивається, а в іншій переважає злочинність, яку супроводжують економічні спади та політична нестабільність. І саме цю частину острова – Гаїті – зруйнував землетрус».

Якщо звести докупи всі ці висловлювання російської духовної еліти, знайти спільний знаменник і не вдаватися до багаторівневих лексично барвистих зворотів, зміст цих сентенцій можна окреслити так: «Самі винні, чорножопі!»

І річ навіть не в Курилах чи російському прапорі – це всього-на-всього сором'язливі та непридатні фігові листки на найбанальніший, тупий та свинський

упевненості, що шизофренічні голоси, які нашептвали пісню про власну винятковість, – голос Божий. Затьмарена свідомість представників російської духовної еліти (якою вони себе, поза сумнівом, вважають) намалювала «вертуш-

**ШТУРМБАНФЮРЕРИ ВІД
РПЦ ВИГАДАЛИ СОБІ БОГА,
ЯКИЙ ЩОСЕКУНДИ
НЕВТОМНО ДИКТУЄ
ЇМ НОВІ ОДКРОВЕННЯ**



ку», за допомогою якої Бог підозріло регулярно веде з ними діалог. Напевно, під час таких розмов Він просить наглянути за населенням земної кулі, яке впало в ересь. Мовляв, ви там від Мого імені розберіться з цими... чорножопими й усіма, хто за ними, в дідька, стоїть... чи, як передає нам Його слова Нікіта Сергійч: «Хлопці, що ви таке робите?» Що ж, кожен трактує слово Його на свій лад. Психіатри можуть іноді допомогти. Якщо, звісно, не все занедбано.

Проте жевріє надія, що більшість, та, в якій не налаштовано такого прямого зв'язку з Богом, ще спроможна почути щось інше. Наприклад, нагадування про те, як 1945-го Японія взяла на себе щеплення людства від ядерної зарази, тож не зайве було б згадати про це й не зловтішатися, а подякувати японцям. Однак маленькі люди не вміють пам'ятати чужого лиха. Й у гордості своїй ввижається їм, що мають вони прямий зв'язок із Ним, а насправді Абонент недоступний. ■



К Н И Г А Р Н Я

Тиждень
український www.tyzhden.ua

4 квітня (понеділок)
2011 року
18:00

Київ, Книгарня «Є»,
вул. Лисенка, 3

**Журнал «Український тиждень» та Книгарня «Є» запрошують
на зустріч у рамках проекту «Європейський досвід»**

Наш гість – ГАННЕ СЕВЕРІНСЕН

**ГАННЕ СЕВЕРІНСЕН –
викладач, магістр історії та політології.**

Працювала на Гельсінкський комітет із прав людини.
1994–2007 – депутат парламенту Данії.
1991–2008 – член Парламентської асамблеї Ради Європи.
1995–2007 – Співдоповідач Моніторингового комітету Парламентської асамблеї Ради Європи.
29 червня – 12 жовтня 2007 року – голова Спеціального комітету Ради Європи зі спостереження за позачерговими парламентськими виборами в Україні.

Була спостерігачем на виборах у різних країнах: Росії, Азербайджані, Боснії, Туреччині.
Президент організації «Європейська медіа-платформа».
Радник (на добровільних засадах) українського уряду у 2008–2009 роках.
Член наглядової ради Української школи політичних досліджень.
Член Ради Інституту світової політики в Україні.

Заступник голови ради Данської технічної ради, член ради Данського інституту з прав людини та інших організацій своєї країни.

ВХІД ВІЛЬНИЙ

Приречені боротися

Японія має шанси повторити свої успіхи зі швидкого відновлення після попередніх катастроф. Але щоб уникнути дефолту, їй доведеться вкотре шукати якісно нову модель розвитку

Автор:
Жанна Безп'ятчук

«Квітами Едо» називають японці вогняні стовпи, що супроводжують пожежі, спричинені землетрусами та цунамі. Неймовірно вміння опоетизовувати нищівну руйнацію та смерть. Едо – це давня назва Токіо. Вже вчетверте за останні сто років Японія відроджуватиметься з попелу й звалищ. Коли «квіти Едо», або «квіти зла», розпустили свої пелюстки над атомною електростанцією Фукусіма-1, весь світ затамував подих. Якщо остаточно буде підтверджено інформацію про те, що компанія-оператор АЕС Tokyo Electric Power Company впоралася з аварією, для країни, для регіону Східної Азії та, зрештою, для всього світу прийде час осмислювати, що ж таки трапилося. Щоразу, відбудовуючи свою економіку чи то після стихійних лих, чи то після Другої світової, Японія неабияк змінювала себе. Не завжди, щоправда, на краще, якщо пригадати мілітаристську траєкторію розвитку країни після Великого землетрусу Канто 1923 року.

Цього разу Країні Вранішнього Сонця знадобиться на відбудову щонайменше п'ять років, хоча вже в III кварталі 2011-го фахівці очікують, що економічне зростання відновиться, хай і незначною мірою. Наразі мало хто

береться робити якісь масштабні прогнози, але кілька важливих уроків цієї трагедії та очевидні потреби змін уже сформульовані.

Транспарентність у менеджменті мирного атому. В апогей аварій на АЕС Фукусіма-1 японський уряд Наото Кана намагався покласти повну відповідальність на компанію – оператора електростанції, за що його вже піддали критиці. Японці стверджують, що державні регулятори галузі атомної енергетики діяли не ефективно, невідкрито й так само відповідальні за те, що сталося. Фукусіму-1 мають закрити. Своє рішення призупинити чи заморозити будівництво нових та продовження терміну експлуатації старих реакторів оголосили Німеччина, Китай, те саме можуть зробити і США. У Піднебесній нині будують 27 нових реакторів. Це половина таких проектів у світі. Потреба Китаю в енергії така велика, що відмовитися навіть від частини цих нових реакторів він не може. Але вибирати технології будівництва й експлуатації реакторів країні відтепер необхідно ретельніше.

А от реакція Росії та Білорусі на сумні події в Японії цілком протилежна. У дні катастрофи Володимир Путін відвідав Мінськ, щоб домовитися про побудову в Білорусі атомної електростанції, і запропонував надати Індії по-



ШЛЯХ ДО ЗРОСТАННЯ. Японці не відкладатимуть реконструкції країни у довгу шухляду

зику для зведення на її території російської АЕС. Атомну станцію в Білорусі мають спорудити неподалік кордону з Литвою, чим уже занепокоєні литовці. А міліція, за даними Білоруської антиядерної кампанії, розпочала розслідування проти трьох тисяч білорусів, які підписали петицію проти будівництва АЕС. У себе вдома Росія виробляє на 32 АЕС близько 17% електроенергії. Путін має намір довести цей показник до 20–30%, побудувавши ще 11 реакторів.

Трагедії Чорнобиля та Фукусіми-1 порушують надважливе запитання: наскільки не-

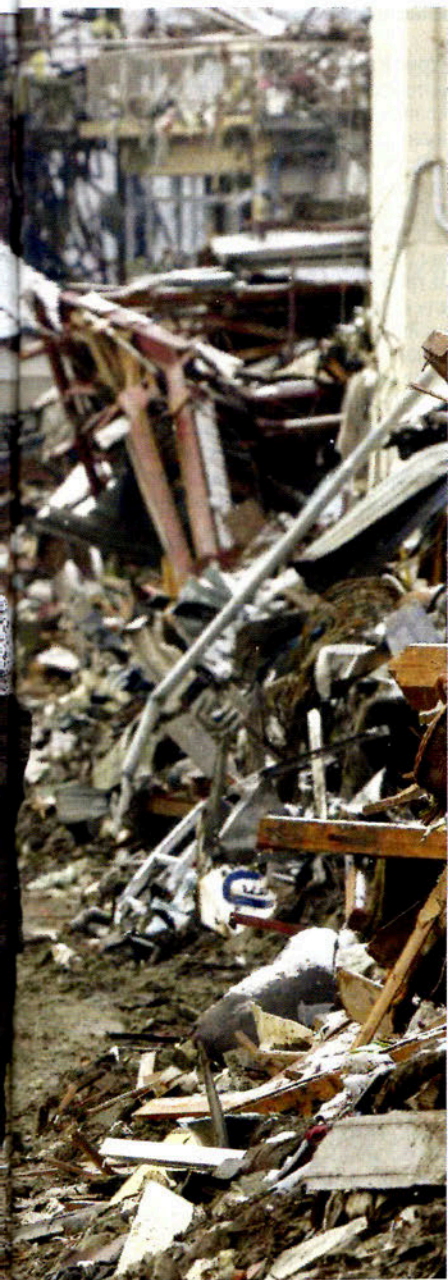


ФОТО: AP

КОМЕНТАР ЕКСПЕРТА



**Володимир Пирогов, завідувач кафедри мов і цивілізацій
Далекого Сходу Київського національного лінгвістичного
університету, кандидат філологічних наук**

— Японці визнають, що живуть, постійно очікуючи на катастрофи, у страху. І кажуть, що це в них генетично закладено. Для них землетрус — це те лихо, якого вони не можуть уникнути. Взагалі ставлення японців до смерті чи Бога не таке, як у нас. Вони вважають, що життя — це низка випробувань. І вони не бояться смерті так, як ми. Їх відповідно виховують із самого дитинства. Щоразу після пережитих лих японці роблять певні організаційні, структурні висновки. Я був багато разів у Хіросімі. Там донині зберігся каркас залізобетонної будівлі, що вцілів після катастрофи. Японці зрозуміли, що саме залізобетон може витримати і пожежі, і лиха. Відтоді вони практично всі свої будинки зводять на основі таких конструкцій. Чи японці не задоволені своєю політичною системою? Я багато спілкувався з пересічними людьми. Вони справді критикують дії влади, обурюються тим, що пенсії невисокі. Але не

бояться протестувати, можуть вільно висловлюватися. Японська владна верхівка все ж таки прислуховується до людей: вона боїться їхньої негативної реакції. Тепер політики там працюють в умовах жорсткої міжпартійної конкуренції. У цій країні фактично панує соціалізм. Є дешеві базари, де продукти продаються за мізерними цінами спеціально для людей, які не можуть собі дозволити купити їжу деінде.

Зверніть увагу, під час останніх трагічних подій у Японії не було зареєстровано випадків мародерства. Колиш я обережно запитав у японської колеги, чи підняла вона б тисячу єн, якби вони лежали на дорозі. Вона відповіла: «Та ти що? Це такий сором!» А ось інший приклад, що ілюструє специфіку японського менталітету. Японська фірма Life Doors купувала за дешево, а продавала задорого, тобто могла наживатися на людях. Її закрили. Такі речі ілюструють світогляд народу, який і допомагає їм швидко відбудовуватися.

утвердитися нові політичні сили на противагу Ліберально-демократичній та Демократичній партіям. Наото Кан — член останньої, яка до 2009 року була опозиційною силою. Однак він так і не став популярним в Японії лідером.

Зростання державного регулювання. За попередніми оцінками, вартість відбудови Японії після цього річних землетрусу й цунамі точно перевищить витрати після землетрусу в Кобе 1995 року (\$131,5 млрд) та витрати США після урагану Катрін 2005-го (\$123 млрд). Щоб заспокоїти інвесторів та допомогти банкам підготуватися до великого попиту на позики для відбудови, Банк Японії вже в перші два дні катастрофи вплив у банківську систему країни \$282 млрд. Саме від політики японського уряду залежатиме те, як успішно цього разу країна вийде зі скрутного становища.

На думку Світового банку, приватні страхові компанії візьмуть на себе лише частину, ймовірно, не дуже велику, витрат на відбудову країни. Саме державний бюджет, а також приватні господарства нестимуть на своїх плечах фінансовий тягар відбудови. Державний борг Японії сягнув 228% ВВП. Державні ін'єкції ліквідності, витрати на інфраструктурні проекти збільшать боргові зобов'язання уряду. На цьому тлі прогнозується підвищення податків, нарощування державного протекціонізму. Уряд протидіятиме подорожчанням ени, захищаючи інтереси японських експортерів. Також передбачається, що відбудеться масштабна репатріація активів японських інвесторів, тобто вони продаватимуть свої іноземні цінні папери, що вплине на міжнародні фінансові ринки, хоча варто враховувати, що в їхніх портфелях, за оцінками американської фінансової компанії Citigroup Inc.,

демократична модель управління, за якої громадський контроль неможливий чи дуже обмежений, хабарі й відкати під час будівництва є обов'язковим явищем, а система менеджменту енергетики повністю закрыта, спроможна впоратися з усіма можливими викликами в галузі й гарантувати безпомилковість технологій? Чимало експертів переконані, що в демократичній системі розвиток мирного атома набагато безпечніший. А в Японії це, своєю чергою, може сприяти подальшій політичній лібералізації, що відбуватиметься під тиском громадян. Можуть

ПОРІВНЯННЯ КАТАСТРОФИ-2011 Й ВЕЛИКОГО ЗЕМЛЕТРУСУ ХАНСІН В КОБЕ 1995 РОКУ

	Землетрус та цунамі в Японії 2011 року	Землетрус у Кобе 1995 року
Вартість завданої катастрофою шкоди	Від \$122 млрд до \$308 млрд (від 2,5 до 5,5% ВВП)	\$100 млрд (2% ВВП)
Кількість загиблих	Понад 18 000 (попередні дані)	6434
Виплати страхових компаній	\$14 – 33 млрд	\$783 млн
Державні бюджетні витрати на відбудову	\$12 млрд з поточного бюджету	\$38 млрд за два фінансові роки

За даними Світового банку

чимало японських державних облігацій. Цілком імовірно, що уряд, щоб уникнути дефолту, спільно із суспільством шукає тимчасово принципово нову модель розвитку.

Переформатування урбаністичного й соціального простору. Три найбільш постраждалих префектури Японії Міягі, Фукусіма й Івате, за оцінками інвестиційного банку Nomura, давали лише 3,6% ВВП. Але якщо додати ще й інші менш уражені території, то в підсумку отримаємо 10,8% ВВП, а це вже чимало. Землі згаданих префектур були, за японськими мірками, не густонаселеними й менш індустріалізованими, ніж інші регіони. Ймовірно, більшість колишніх рибальських поселень не відбудовуватиметься, а старих людей, які походять із цих префектур, заохочуватимуть переселятися до великих міст ближче до лікарень і соціальних служб. Саме люди похилого віку стали основними жертвами катастрофи, оскільки не могли вчасно видрпатися на узвишшя. Японія також мусить шукати нові рішення в урбаністичному будівництві. Щоразу після чергового лиха вона успішно вдосконалювала сейсмостійкість будівель.

Увага до забутих небезпек. Землетруси й цунамі – це аж ніяк не всі неминучі лиха країни. Японці вже понад століття очікують виверження стратовулкана Фудзі (Фудзійма) на острові Хонсю. За їхніми оцінками, там уже накопичилася колосальна енергія. За найгіршого сценарію розвитку подій його виверження може стерти з мапи світу Токіо, що лише за 90 км від вулканічної гори.

Японці продемонстрували витримку й мужність, варті великої шани. Цими трагічними днями в країні не було випадків мародерства, загибелі людей внаслідок масової паніки, всі основні служби країни працювали і працюють. Хоч би як страшно й сумно це звучало, проте в японців знову є спільна мета, яка їх об'єднує і за якийсь час оживить країну, – відбудувати себе. А будівельний бум стимулюватиме її економіку. ■

НАЙБІЛЬШІ КАТАСТРОФИ В ЯПОНІЇ ЗА ОСТАННІ 100 РОКІВ



широкомасштабна інфраструктурна відбудова країни: швидкісні дороги, залізниці, великі паркові зони в Токіо надали нових обрисів країні. Проте все це зруйнують американці під час Другої світової війни. Друга тенденція – рішуче утвердження японського мілітаризму та ультраціоналізму.



ватиметься. Але вже 1955-го в Хіросімі почали зводити багатопверхівки, 1974-го місто повністю відновлено. Було девальвовано єну: її курс щодо долара становив 360 : 1. Це стимулювало експорт. На початку 1955-го ухвалено Закон «Про стартові кошти»: держава стала інвестувати певну частину бюджету в проекти, що мали високі ризики. Гроші вона брала в системі державних банків, де прості японці зберігали свої заощадження. Коли проекти починали приносити прибутки, держава продавала їх приватним корпораціям. У 1974–1978 роках новим пріоритетом розвитку Японії стала наука. Компанії, що впроваджували наукові інновації у виробництво, отримували від держави пільгові кредити. За нетривалий час побудовано 23 наукові центри й інститути в різних містах. (Докладніше про повоєнну відбудову див. **Тиждень**, № 10/2010).



тикували дії уряду Томііті Мураями, лідера ліберал-демократів (1994–1996), який у перші дні лиха відмовився від запропонованої США, Великою Британією, Південною Кореєю та іншими країнами допомоги. Він також відхилив пропозицію інших країн направити до Японії своїх медиків. Японці були переконані, що їхні очільники реагували неоперативно на події, внаслідок чого загинуло ще більше людей. Після цієї катастрофи уряд збільшив витрати на сейсмостійкі будівельні конструкції. Тоді ж Японія майже цілковито зосередилася на вирішенні внутрішніх питань, відмовившись від активної зовнішньої політики. Нині експерти зауважують, що останні 15–20 років стали в історії країни періодом уповільнення економічного зростання, що межує зі стагнацією.

Землетрус Канто 1923 рік (7,9 балів).

Найсмертоносніший землетрус в сучасній історії країни: загинуло 143 тис. людей. Зруйновано столицю Токіо, портове місто Йокогама, околиці в префектурах Канаґава, Сідзуока тощо. Десятки тисяч людей згоріли. Під час трагедії країною почали ширитися чутки про те, що корейці, які там жили, наживаються на людському горі й чинять грабунки та підпали, а також отруюють колодязі. Почалися масові вбивства корейців, а також інших жителів (китайців, японців, які розмовляли діалектами). Було вбито, за різними даними, від 2500 до 6600 людей. Дві тенденції укорінилися після цієї катастрофи. Перша – це

Занепад наслідок Другої світової війни.

Промисловість та інфраструктура повністю зруйновані. Стратегічним бомбардуванням піддавалися 67 японських міст, чверть усіх будівель у країні знищена. Протягом перших місяців після скинення атомних бомб на Хіросіму та Нагасакі загинуло від 150 до 246 тис. японців, переважно мирних жителів. За умовами капітуляції у війні, Японія втратила важливі промислові райони: Корею та Маньчжурію, куди вона вливала до того часу неабиякі кошти. Передбачали, що в містах, випалених ядерними бомбами, багато десятиліть нічого не ростиме й ніщо не будуватиметься.

Але вже 1955-го в Хіросімі почали зводити багатопверхівки, 1974-го місто повністю відновлено. Було девальвовано єну: її курс щодо долара становив 360 : 1. Це стимулювало експорт. На початку 1955-го ухвалено Закон «Про стартові кошти»: держава стала інвестувати певну частину бюджету в проекти, що мали високі ризики. Гроші вона брала в системі державних банків, де прості японці зберігали свої заощадження. Коли проекти починали приносити прибутки, держава продавала їх приватним корпораціям. У 1974–1978 роках новим пріоритетом розвитку Японії стала наука. Компанії, що впроваджували наукові інновації у виробництво, отримували від держави пільгові кредити. За нетривалий час побудовано 23 наукові центри й інститути в різних містах. (Докладніше про повоєнну відбудову див. **Тиждень**, № 10/2010).

Землетрус Хансін у місті Кобе 1995 року (6,8 бала).

Загинуло 6434 людини, з них – 4600 людей у портовому місті Кобе, зруйновано понад 200 тис. будівель. До катастрофи Кобе був найбільшим портом країни й одним із найпотужніших в Азії. Нині він лише четвертий у країні за розміром і значущістю. Відчутний спад виробництва в Японії відбувся лише в перший місяць після катастрофи. Після того країна вже почала відроджуватися. Їй знадобилося лише 18 місяців, щоби повністю відновити своє промислове виробництво, один рік, щоб цілком відновити імпорт і на 85% – експорт. Однак самі японці розкри-

25 березня – 2 квітня чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»



К Н И Г А Р Н Я

◆ У Києві (вул. Лисенка, 3):

30 березня, 18:00 – презентація книжки Сергія Грабара «Метаморфози» (видавництво «Грані-Т»).

2 квітня, 14:00 – читання та забави для дітей.

◆ В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31):

25 березня, 17:00 (5-й поверх) – відкриття виставки портретної фотографії Вадима Козловського, Володимира Лелюка та Дмитра Петрини «КОНТРОЛЬНИЙ ПОСТРІЛ».

27 березня, 13:00 (5-й поверх) – мистецькі заняття для дітей з арт-студією «Теракота» (ліплення з глини, малювання, вироби з тіста, розвиток мовлення тощо).

30 березня, 17:00 (4-й поверх) – гра для студентів «Принцип collisio». Тема: «Болонський процес. За і проти».

30 березня, 19:00 (4-й поверх) – засідання кіноклубу «Маяк», присвячене таким темам: «Що таке соціальна реклама і навіщо вона нам. Чим знімати? Кіно- та відеокамери».

В. Л. Глазичев – лекція «Побудова міського середовища».

31 березня, 17:00 (4-й поверх) – презентація книжки Тимофії Гаврилів «Чарівний світ. Тоді».

◆ У Львові (просп. Свободи, 7):

26 березня, 13:00 – забави для малечі чотирьох – семи років зі Слоником-Дзвоником та презентація книжки «Історії чарівного лісу».

29 березня, 18:00 – презентація книжки поезій та перекладів Миколи Ільницького «Вересневі відлуння».

31 березня, 18:00 – презентація книжки Агнешки Матусяк «Химерний Яцків».

◆ У Вінниці (просп. 50-річчя Перемоги, 26):

29 березня, 18:00 – презентація книжки Нортропа Фрая «Великий код: Біблія і література» за участю перекладача Ірини Старовойт. Модератор Данило Ільницький.

31 березня, 18:00 – дискусія «Якбیتологія: роль казусу в історії» в рамках серії заходів клубу «ХроноТоп». Модератор Олександр Федоришин.

◆ У Харкові (вул. Сумська, 3):

25 березня, 18:00 – вечір пам'яті видатного українського історика Ярослава Дашкевича та презентацію книжки «...Учи неложними устами сказати правду»: історична есеїстика» (видавництво «Темпора»). Презентує Ігор Гирич. Модератор Олег Однороженко.

27 березня, 13:00 – дискусія на тему «Першоквітневі жарти». Історія виникнення Дня сміху (FRI-D-Club). Найбільші й найкращі розіграші. Модератор Антон Шигімага.

29 березня, 18:00 – презентація книжки «Метаморфози. 10 українських поетів останніх 10 років». Презентують Сергій Жадан, Світлана Повалєєва, Дмитро Лазуткін.

31 березня, 18:00 – презентація виставки «Сумних, але не сумних картин». Художниця Вікторія Салова. Музика Олександра Сабаташа. Гратиме пісні, що увійшли до нового диску «Мотокішка».

Інформаційний партнер

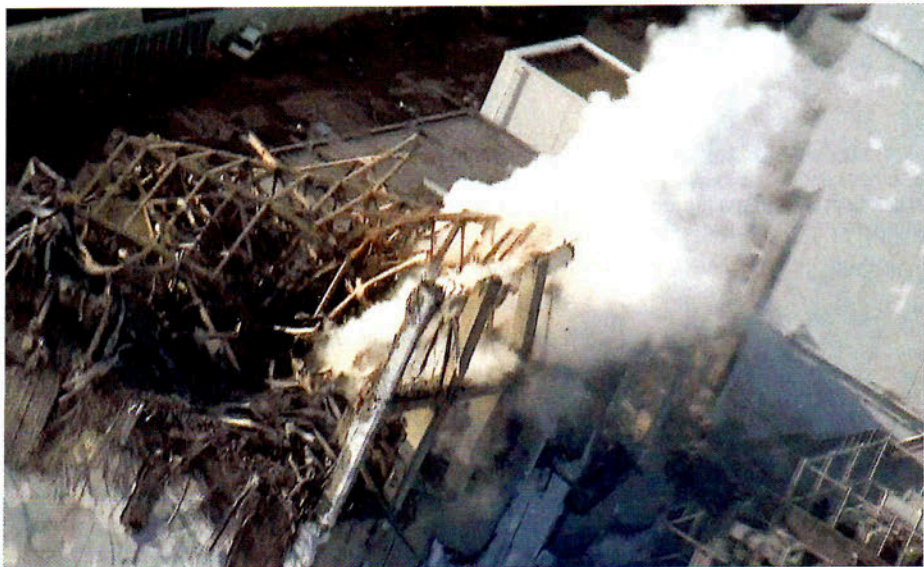
Тиждень
Книжки



Із повним переліком заходів та його можливими змінами Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Альтернативний атом

Людство не може відмовитися від атомної енергетики.
Але має змінити підходи до її використання



Автор:
Юрій
Райхель

Після аварії на японській АЕС Фукусіма-1 планету охопила атомна лихоманка. У Німеччині, Росії, Китаї, Великій Британії, Аргентині знову взялися за перевірки енергоблоків, деякі зупинено, зелені виходять на демонстрації протесту. І тільки в Країні Вранішнього Сонця ніхто не панікує, ба навіть не порушує питання про відмову від ядерної енергетики. Звичайно, Фукусіму-1 виведуть з експлуатації, це давно годилося зробити. Але звідси не випливає, що зерно слід викинути, не відділивши від половини.

ХТО НАЙБІЛЬШИЙ ЗАБРУДНЮВАЧ?

Противники АЕС, як їм здається, отримали черговий козир проти мирного атома. І все ж таки емо-

ції не повинні брати гору, суперечати здоровому глуздові.

Тим часом фахівці висловлюються переважно або на користь дальшої експлуатації атомних агрегатів на електростанціях, або й за будівництво нових.

На сьогодні й навіть у віддаленій перспективі відмовитися від атомної електроенергетики неможливо. Заміна тепловими агрегатами потребуватиме значного збільшення виробництва вугілля, газу й нафти. Практично це нездійсненно, до того ж екологічно небезпечно. Теплові агрегати мають відносно невисокий коефіцієнт корисної дії, і термодинаміка не дає змоги його значно підвищити.

Ми вдихаємо повітря, отруєне фосфором та сіркою з диму теплових електростанцій, і не осо-

бливо хвилюємося з цього приводу. Потрапляння цих отруйних речовин до нашого організму в такій кількості набагато небезпечніше, ніж радіоактивний фон у зоні відчуження навколо станції Фукусіма-1.

Дивна річ, але гігантська екологічна катастрофа на нафтових свердловинах у Мексиканській затоці не привернула такої уваги, хоча за своїм ареалом і наслідками вона куди масштабніша від японської.

Противники атомної енергетики не кажуть цього вголос, але прекрасно розуміють. Тому в хід іде легенда про альтернативні джерела.

СОНЦЕ, ВІТЕР І ВОДА

Ось головний міф: сонце, вітер тощо дають екологічно чисту енергію. Але це не так. Будь-яке виробництво струму, тобто перетворення одного виду енергії на інший, неминуче супроводжує втрати, а це за великих обсягів виробництва породжує екологічні проблеми. Як з електротранспортом: нібито чистий, без викидів тощо. Але якось забувається чи то спеціально замовчується, що перехід до нього вимагає збільшення виробництва струму в кілька разів. Або на ТЕС, або на АЕС. Ми просто переносимо екологічні труднощі з конкретного автомобіля на електростанції.

Наприклад, сонячна енергетика. Коли вам потрібно забезпечити струмом один будинок, особливо у віддаленій місцевості, відповідні елементи вельми ефективні. Та якщо йдеться про

АТОМОЗАЛЕЖНІ



реальну заміну ТЕС, становище не таке райдужне. Для перетворення потрібна високопотенційна сонячна енергія, тож її слід концентрувати спеціальними пристроями. Крім того, величина виробленої енергії пропорційна площі фотоелементів. Звідси і проблеми.

Сонячні концентратори займають великі площі й затіняють землі, що призводить до істотних змін ґрунтових умов, рослинності, тваринного світу. Небажану екологічну дію в районі станції спричинює нагрівання повітря сонячною радіацією, яку сконцентровують дзеркальні відбивачі. Водночас частина енергії губиться й переходить у теплову. Наслідок – таке саме термальне забруднення довкілля, як біля великих електростанцій. Для охолодження концентраторів застосовують рідини, що киплять при низьких температурах. Вони містять хромати й нітриди, які є високотоксичними речовинами. Підвищення коефіцієнта корисної дії фотоелементів під час подолання труднощів квантомеханічного характеру дасть змогу зробити ці проблеми не такими нагальними, але не усуне їх цілком.

Аналогічно і щодо вітрової енергії. У Нідерландах її використовують століттями. Але в цій країні будують вітроелектростанції лише малої потужності. Спроби збільшити виробництво такої енергії призвели до негативних екологічних наслідків там, де їх ніхто не очікував. Через ослаблення вітрів на узбережжях Нідерландів, Бельгії, Великої Британії та Франції сталася масова загибель риби. Зменшення вітрового напору призвело до зниження кількості кисню у верхніх шарах моря – водна фауна почала задихатися.

Частка альтернативної енергетики збільшується, однак реальною заміною наявній у близькій перспективі вона не стане.

РЕАЛЬНІ АЛЬТЕРНАТИВИ

Перше, на що нині звернуть особливу увагу, – це посилення безпеки АЕС. Укотре всі переконалися, що технологічно застарілі станції, а Фукусіма-1 належить до їхнього числа, потрібно виводити з дії. І будувати нові з використанням сучасних технологій та інженерних принципів. Тут важливу роль має відігравати така організація, як МАГАТЕ. Вона повинна розробити нові стандарти безпеки. Необхідним є міжнародний документ, що зобов'язував би країни вивести застарілі атомні електростанції з експлуатації.

Але ці заходи не вирішують проблеми загалом. Треба принципово змінити філософію енергоспоживання. У центр поставити не збільшення виробництва, а ефективне використання вже виготовленого.

Весь світ переходить на люмінесцентні лампи, що споживають

тогового випромінювання, що дуже сприятливо для зору.

Перехід на світлодіодні лампи в Україні забезпечить економію приблизно 36–45 млрд кВт/год, що еквівалентно зменшенню споживання вугілля на 5–6 млн тонн (яке видобувають на 8–10 середніх шахтах). Зменшення теплового випромінювання від таких ламп дасть змогу скоротити витрати на охолодження приміщень, що істотно, скажімо, для великого магазину, де світильники багато й горять вони практично цілодобово. А це також економія електроенергії. Лампа розжарювання служить 1 тис. годин, люмінесцентна – 20 тис., світлодіодна – 100–150 тис. І це не межа, вже є зразки з терміном служби 400–500 тис. годин, тобто 45–57 років.

Наступна проблема, яку слід вирішити, – значні втрати електроенергії під час передачі й розподілу. Система потужних електростанцій та подальша передача струму споживачеві на великій відстані себе вичерпали. Треба наблизити виробництво до людини.

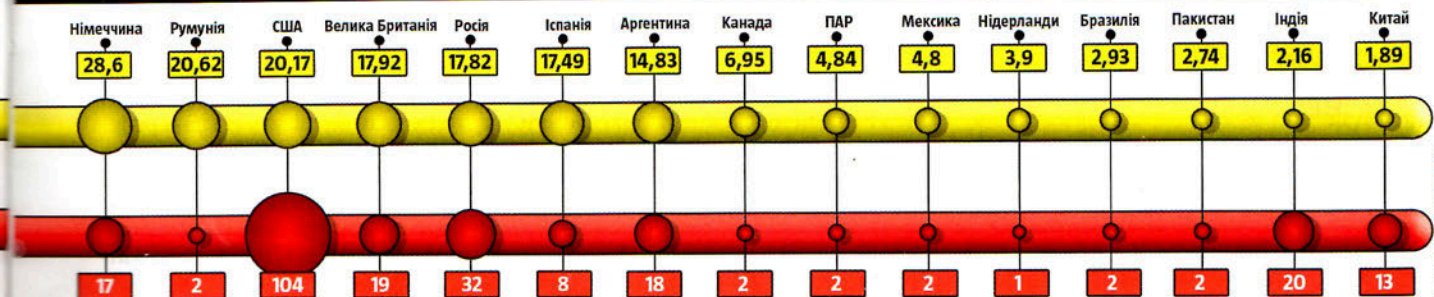
І, нарешті, на часі перехід до інтелектуальних мереж та обліку електроенергії. В Італії за рахунок впровадження інтелектуальних лічильників в індивідуальних квартирах та більш рівномірного розподілу використання електроенергії, споживачі зменшили свої рахунки в півтора–два рази. Своєю чергою, електрогенеруючі компанії вивели в резерв 5% потужностей, що теж дало помітну економію.

Час дешевої кіловат-години минув безповоротно. Суворість вимог безпеки на електростанціях вимагає величезних затрат, що збільшить її вартість. Альтернатива – в енергоощадності й енергоефективності, запроваджених на основі революційних технологій у споживанні електроенергії. ■

ТРЕБА ПРИНЦИПОВО ЗМІНИТИ ФІЛОСОФІЮ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ. У ЦЕНТР ПОСТАВИТИ ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВЖЕ ВИГОТОВЛЕНОГО

уп'ятеро менше електроенергії, ніж звичні лампи розжарювання. Але постає проблема: в кожному такому енергоощадному джерелі світла є пари ртуті. Отже, потрібні особлива утилізація та дорога переробка. Сумарний економічний ефект різко знижується. Чи варто Україні вкладати гроші в тупиковий варіант освітлення?

Насамперед потрібно взятися до впровадження ламп на світлодіодах. Вони «тягнуть» енергії в 10–15 разів менше, не потребують дорогої утилізації і мають цілу низку додаткових переваг, зокрема кругову діаграму освітленості й відсутність ультрафіоле-



Світ і лівійське дзеркало

Можливий провал операції в Лівії може торпедувати сучасний світоустрій

Автор:
Віктор Зам'ятін

Події в Лівії заскочили світ зненацька. Практично ніхто з тих, хто має науковий, дослідницький, політичний авторитет, не був готовий до того, що в цій країні почнуться спочатку протести населення, потім серйозні виступи, далі громадянська війна.

Ніхто, напевне, також не очікував, що полковник Каддафі раптом продемонструє, ким він є і завжди був – жадібним до влади тираном, який за жодних обставин не збирається ділитися владою і контролем над видобутком та експортом нафти. Тому для нього кинути війська на повстанців було цілком природним, навіть інстинктивним рухом. Натомість резолюція Ради Безпеки ООН № 1973, яка не лише забороняє польоти авіації над Лівією, а й дозволяє застосовувати силу для дотримання цієї заборони, є дещо менш зрозумілим кроком.

Водночас немає жодної відповіді на прості запитання: що саме відбувається в Лівії і яка ситуація навколо неї, хто такі ці повстанці й чи можна з ними мати справу, чи є взагалі якісь експертні оцінки ймовірних сценаріїв розвитку? Можна лише здогадуватися, що предмет суперечки – нафта і контроль над нею, оскільки інших джерел влади й доходів у Лівії немає.

Не відомо, чим керувався Нікола Саркозі й Девід

Кемерон, які ще до резолюції 1973 закликали до авіаударів проти Каддафі. Хіба що ніхто так і не спромігся спростувати заяву його сина Саїфа аль Іслама про те, що нинішній лівійський режим фінансував президентську кампанію Саркозі 2007 року.

Незрозумілими є справжня мета операції союзників «Одісея. Світанок» і подальші плани. Натомість країни – учасниці коаліції сперечаються між собою і всередині самих себе. Не всім подобається мета – усунення Каддафі. Між тим лівійська операція і її можливий провал можуть торпедувати залишки від повоєнного світового устрою.

У лівійському дзеркалі чітко відображаються неспроможність світової спільноти перед викликами, подібними до лівійських, недалекоглядність і навіть безвідповідальність дуже багатьох. Адже хто не знав, хто такий Каддафі, за яких обставин він прийшов до влади, кого і як підтримував? І при цьому був бажаним гостем у столицях цивілізованого Заходу, в Україні, Росії. Світові гіганти нафтової промисловості радо працювали в Лівії після зняття з неї міжнародних санкцій. Цілком можливо, що війська і спецпідрозділи Каддафі у наступі проти повстанців використовували сучасну європейську зброю та техніку. Дуже показово, що Берлусконі заявив про відмову Італії заморожувати деякі з активів, які мав режим Каддафі в цій країні.

Тож Європа не бажала знати, що відбувається під боком, у Північній Африці. Тим більше не хотіли цього бачити у Сполучених Штатах. Саме тому «панарабська революція» стала сюрпризом та одкровенням для дуже й дуже багатьох.

Що ще відображається в лівійському дзеркалі? Зокрема, дещо сумнівна юридична якість

резолюції 1973, щодо неї вже почалися суперечки фахівців-правників. Очевидно, що документ ухвалювали поспіхом. Утім, це не є виправданням. Якщо ж уже говорити про моральність і справедливість, то варто було б згадати видатного мислителя XVII століття Гуго Гроція з його «Трьох книгами про право війни і миру». Великий голландець дійшов висновку, що війна у відповідь на правопорушення є справедливою, і тоді виходить, що біснуватий полковник Каддафі веде цілком справедливую війну. Але водночас протест проти переслідувань з боку власного уряду теж справедливий. Нарешті, держави коаліції, які втрутилися, щоб припинити кровопролиття, теж претендують на те, що захищають справедливість. Чия ж правда? Крім того, якщо світова спільнота справді прагне встановлення справедливості, то чому вона ніяк не реагує на події в Бахреїні чи Ємені?

У лівійському дзеркалі дивним чином відобразилася ще одна вельми неочікувана річ: з'ясувалося, що Росія жодним чином не суперник Сполученим Штатам і європейському Заходу. Адже Москва й не намагалася зупинити маховик ухвалення резолюції 1973. Медведєв навіть оголосив Каддафі нон грата у своїй країні. Подальші пікіровки Путіна і Медведєва стосовно операції союзників у Лівії навряд чи варто переоцінювати: там насуваються президентські вибори, тож кожен із «тандемократів» апелює до своєї аудиторії. Перший грає на печерному антиамериканізмі, другий намагається достукатися до інтелектуально просунутої публіки. Обоє прагнуть показати, хто в домі хазяїн, і, можливо, проєктують на себе долю єгипетського президента Мубарака. І до Лівії це жодного стосунку не має. ■

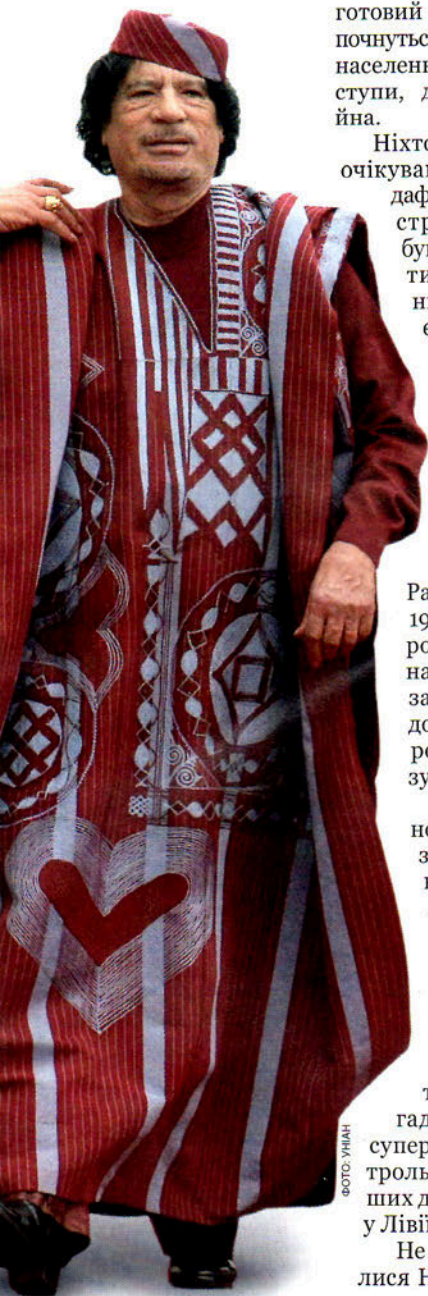


ФОТО: УНАН

Виклики для Заходу

Уже втретє за 10 років Британія, Франція і США посилюють винищувачі та військові кораблі в бій проти мусульманської країни, цього разу на захист лівійських повстанців від атак військ полковника Муаммара Каддафі. Конкретні дії, що мають на меті зупинити брутальне придушення повстання проти Каддафі, який найдовше в арабському світі залишається лідером своєї країни, окреслилися після тижнів розгубленості, суперечок та незгод між західними лідерами. Адміністрація Обами, втягнута у два непопулярні конфлікти в Іраку та Афганістані, з осторогою ставиться до будь-яких нових військових зобов'язань, що можуть роздратувати американський електорат і призвести до нових конфліктів між США та мусульманським світом. Новий прем'єр-консерватор Великої Британії Девід Кемерон ще раніше закликав до запровадження над Лівією зони, забороненої для польотів, коли з'ясувалося, що сили Каддафі, найімовірніше, розгромлять повстанців. Але значної підтримки від європейських колег, окрім Франції, не дочекався. Європейці насторожено поставилися до думки про початок операції, що нагадувала чергову виснажливу війну на Близькому Сході.

На зміну позиції Обами вплинули три чинники. По-перше, коли почалася боротьба, здавалося, що повстанці переможною ходою крокують зі своєї бази в Бенгазі лівійським узбережжям до Тріполі. Та потім стало зрозуміло, що вони не здатні протистояти танкам, повітряним силам і 12-тисячній і вірній режимові республіканській гвардії. Перші дрібні сутички переросли у справжні бої, коли урядові війська відбили зайняті повстанцями міста й почали швидко просуватися в напрямку Бенгазі.

По-друге, решта країн арабського світу вирішила, що їм набрид скандальний лівійський диктатор, який уже понад 40 років ображає, залякує і намагається дестабілізувати владу в інших державах регіону. А у вихорі революції, який досі мчить арабським світом від Тунісу до Єгипту, правителі опинилися під тиском, що змушував їх підтримати повстання проти Каддафі, – людини, яка довго придушувала й ісламистів, і опозиційних демократів у власній країні. Якби Каддафі виграв, чого дуже бояться багато молодих арабів-ідеалістів, це поклало б край їхній «весні народів». Ліга арабських держав оголосила, що підтримає рішення ООН про створення над Лівією зони, забороненої для польотів, а кілька арабських країн, зокрема Йорданія, Катар і ОАЕ, заявили, що готові взяти участь в операціях проти Каддафі.

І по-третє, Рада Безпеки ООН проголосувала з результатом 10:0 (Китай і Росія утрималися) за заходи, спрямовані проти сил Каддафі. Так вона на міжнародному рівні підтримувала президента Обаму, який завжди наполягав, що Америка не бо-

ротиметься одна чи не вдаватиметься до якихось заходів без підтримки ООН (на відміну від дій його попередника Джорджа Буша в Іраку).

Як наслідок, попередження американців щодо проблем, пов'язаних із безполітною зоною, і небажання публічно критикувати Каддафі різко змінилися на засудження лівійського керівника й підтримку британців та французів.

І все-таки президент Обама визнав, що він серйозно занепокоєний і не має бажання реалізовувати операцію. Створення зони, закритої для польотів, неможливе без втручання значного військового контингенту в регіоні та повітряних ударів, спрямованих на знищення лівійської ППО. Більшість країн-членів НАТО вичерпали вже майже всі ресурси під час війни в Афганістані, а багато з них ще й помітно скоротили фінансування армії через спад економіки. Лівійська операція ляже додатковим тягарем на їхні оборонні бюджети.

Крім того, союзників турбує «розростання» місії: поступове втягнення їхніх сил до наземних сутичок. Якщо західних пілотів схоплять або Каддафі вдасться прорватися танками до Бенгазі, західні сили будуть змушені втрутитися і в наземні операції.

Непокоїть Захід і те, що підтримка повстання з боку арабських держав може бути нетривалою. Каддафі – досвідчений політик, він уже заявив арабському світові й Африці, що його країні загрожують неоколонізатори, які насправді прагнуть здобути контроль над лівійською нафтою. Така пропаганда справляє ефект на арабів, які й без того вже з підозрами ставляться до Заходу, а картинка вбивств невинних громадян ще дуже

підсилює ці переконання.

Захід надихнули революції в Тунісі та Єгипті – здебільшого мирні, – які показали, що араби прагнуть де-

**ЗАХІД НЕПОКОІТЬ ТЕ,
ЩО ПІДТРИМКА ПОВСТАННЯ
З БОКУ АРАБСЬКИХ ДЕРЖАВ
МОЖЕ БУТИ НЕТРИВАЛОЮ**

мократії та забезпечення прав людини. Бойові дії в Лівії та заворушення на території Бахрейну, ключового союзника західних держав, свідчать, що боротьба за зміни буде не з легких. Захід зіткнеться з численними викликами. У чому полягає справжня мета війни: у поваленні режиму Каддафі, а не просто в захисті мирного населення Лівії? Наскільки серйозно Кемерон і президент Саркозі, які стоять зараз на чолі боротьби з лівійським лідером, готові задіяти свої сили? І чи погодяться араби на такий незвичний новий союз із Заходом, чи їхні уряди будуть змушені ще раз змінити політичний курс під тиском нових заворушень на вулицях своїх країн? Близький Схід уже не вперше кидає виклик світові у формі стрімкого й політично вибухонебезпечного конфлікту. ■



**Автор:
Майкл
Бініон,
Велика
Британія**

Про автора:
Майкл Бініон,
медіа-експерт,
постійний
автор
редакційних
статей
газети
The Times

Чинник відваги



Чи був Барак Обама взагалі хоробрим? І, що важливіше, чи буде колись?

Важко вигадати абсолютно неризиковані варіанти зовнішнього втручання в Лівію. І доки полковник Мухаммар Каддафі наступав на повстанців, Барак Обама тримався безпечного краю, старанно продумуючи вже не перший тиждень, що робити. Але тут виникає одне запитання до президента. Чи доводилося йому за час свого правління демонструвати справжню політичну мужність? Адже більш ніж за два роки навдивовижу складно пригадати бодай один яскравий випадок.

Щоправда, останньої миті він зважився на реформу системи охорони здоров'я, але на той час завершити почате було для нього безпечніше, ніж погодитися з поразкою. Він витратив близько \$1 трлн на стимулювання економіки й фінансову допомогу автовиробникам. Та, попри суперечливість рішень, вони здобули підтримку багатьох, тож їх можна назвати просто зухвалими, а не справді смі-

ливими. А якщо розуміти політичну відвагу як обрання чіткої позиції на протидію більшості, коли керуєш власним інстинктом чи принципами, куди легше згадати, де Обама діяв обережно, а не мужньо.

Він, усупереч власним обіцянкам, не закрив Гуантанамо. Посилив війська в Афганістані, хоча задля перестрахування призначив дату початку їх виведення. Агітував за мир у Палестині, але відступив, помітивши перші ознаки внутрішнього опору. Створив двопартійну комісію з питань дефіциту бюджету, але потім дистанціювався від її рекомендацій. Заявляв, що покладе край бушівським податковим пільгам, із яких користаються багаті, але відступився від обіцяного після проміжних виборів. Простеживши за його намаганнями підтримати права гомосексуалістів, як, зрештою, і за позицією в питанні контролю володіння зброєю, можна писати книжки про обережність. Він

відмовився критикувати жорстоке поводження з рядовим Бредлі Менінгом, звинуваченим в інформуванні WikiLeaks, якого щоранку змушують стояти біля своєї камери голим. Чиновника, який порушив це питання, президент звільнив.

Якщо Обама не хоробрим, то, може, боягуз? Винести йому такий присуд було б занадто суворим. Мужність – це чеснота для будь-якого президента, але тверезий розрахунок і уникання ризиків аж ніяк не менш важливі.

Іще серед пояснень до наведеного послужного списку Обами може бути те, що він діє з розрахунку, а не зі страху. Гуантанамо? Оскільки загроза тероризму досі існує, може знадобитися місце для ув'язненого без суду і слідства. Палестина? Не виключено, що через упертість місцевих діячів мир тут неможливий, хоч як старайся. Скоротити дефіцит, тоді як республіканці з новими силами відмовляються підвищувати податки,

взагалі майже нереально. Мабуть, краще спробувати це зробити знову після переобрання, на яке Обама дуже сподівається. Податки з багатих? Але ж йому довелося відступитися, коли демократи програли вибори до Палати представників, хоча він принаймні домігся від республіканців збільшення видатків на допомогу малозабезпеченим? Щодо прав людей із нетрадиційною орієнтацією, врешті-решт, він же скасував заборону на службу гомосексуалістів в армії без приховування орієнтації і тепер дещо стриманіше ставиться до одностатевих шлюбів. Що стосується зброї, то президент досить зручно для себе погоджується з більшістю американців у тому, що друга поправка гарантує право на її носіння, хоча й прагне посилити контроль, щоб не давати зняттям смерті опинитися в небезпечних руках.

В усіх цих питаннях Обама притримувався золоті середини, домовляючись, де можна, й відступаючи в сутичках, у яких, за його розрахунком, він не зміг би виграти. Все дуже практично й реалістично. Але варто пам'ятати, що свою кампанію він збудував на гаслі «Ми можемо». І те, що так часто президент не зміг, розчарувало його палких прихильників – тих, хто чекав лідера, який упроваджуватиме зміни. Тепер єдині, хто досі вбачає у ньому перебудовника, – абсурдні консерватори, котрі стверджують, що він перетворює Америку на світсько-соціалістичну антиутопію.

Може, проблема крилася саме в очікуваннях? Теодор Рузвельт вважав, що президенти мають «надихати людей вогнем власних полум'яних душ». Правду кажучи, небагато очільників держави помітно змінили Америку. Це вже приroda посади, хоча виборці часто забувають про це. «Кульм президентства» було блискуче досліджено в однойменній книжці 2008 року. Її автор Джин Гілі помітив: попри розчарування роками правління Буша, американці знову відчули ореол надії, що оточував Обаму. І передбачив, що в них укотре з'явиться привід пошкодувати через своє захоплення «фальшивими обіцянками президентської влади».

Обама притримувався золоті середини, домовляючись, де можна, й відступаючи в сутичках, у яких, за його розрахунком, він не зміг би виграти

Так і сталося. Особливо у питаннях внутрішньої політики президент обачний і врівноважений на кожному повороті. Міністр фінансів Великої Британії оприлюднює свій варіант бюджету перед Палатою громад, і він стає законом. Коли ж Обама подає свій проект бюджету до Конгресу, це лише е2–е4: цим ходом він відкриває довгу партію, де виграву президент аж ніяк не гарантовано. Захисники Обами у відповідь тим, хто звертає увагу на його боягузтво, так аргументують поведінку президента: у спадок йому дістався хаос, обмежена влада й зараз він ще тільки посередині гри. Змилюється над людиною, дайте їй спокій. Та й, зрештою, обачність буває іноді кращою стороною долі.

Однак тут небезпека полягає в тому, що Обамі все це може надто легко зійти з рук. Він будував свою кампанію на надії та

сміливості, тож за їх брак відповідати доведеться йому. За винятком реформи в системі охорони здоров'я, важливі бої, зокрема щодо глобального потепління, імміграції та дефіциту бюджету, було відкладено в довгу шухляду, а про багато менших й узагалі забуто.

Дати визначення політичній відвазі складно. Але її ні з чим не сплутаєш. Джордж Буш-старший збільшив податки й поплатився за це своєю посадою. Ліндон Джонсон схвалив закон про громадянські права, хоча й знав, що демократи втратять через це вплив на півдні. Обмовлений із ніг до голови Буш-молодший проявив справжню силу волі, коли, всупереч мало не всім закликам, відмовився залишити Ірак у повному хаосі 2007 року. Може, Обама теж віднайде таку саму мужність, коли принаймні вважатиме успіх гарантованим. Єдине, що зрозуміло зараз, – цей час іще не настав. ■

■ ПЕРЕДПЛАТА-2011

«УМ» — за розУМні гроші Передплата на «Україну молоду» не закінчується ніколи.

«Україна молода» уже двадцять років представлена на газетному ринку країни. Кредо газети – залишаючись на державницьких позиціях, зберігати незалежність та не пасувати перед жодними авторитетами.

Газета розповсюджується по всій Україні. Виходить чотири рази на тиждень, а у п'ятницю має спарений номер на 24 сторінки. Перелік тематичних полос говорить про всеохоплюючий спектр тем: новини, політика, світ, економіка, регіони, історія, релігія, здоров'я, село, право, суспільство, нація, листи, освіта, персону, наука, зірки, кримінал, реклама, людина, культура, спорт, програма телепередач, калейдоскоп. Невипадково, що читачка аудиторія «УМ» – найширшого діапазону.

«УМ» має власних кореспондентів майже у кожній області України. П'ятнадцять журналістів запрошують в якості експертів на різноманітні творчі, спортивні, політичні форуми. Публікації газети часто цитують відомі інформаційні інтернет-сайти, інші періодичні видання.

Передплатна вартість «України молодой» на 2011 рік:

на місяць — 19 грн. 60 коп.,
на два місяці — 39 грн. 20 коп.,
на квартал — 58 грн. 80 коп.,

Передплатний індекс — 60970

Для організацій, юридичних осіб:

на місяць — 33 грн. 60 коп.,
на два місяці — 67 грн. 20 коп.,
на квартал — 100 грн. 80 коп.,

Передплатний індекс — 01555

П'ятничний номер:

на місяць — 6 грн. 41 коп.,
на два місяці — 12 грн. 82 коп.,
на квартал — 19 грн. 23 коп.,

Передплатний індекс — 49497

© 2011 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

3 днем народження!

Італійці не одностайні щодо об'єднання своєї країни.
І так уже 150 років



Команда військових повітряних акробатів ВПС Італії намалювала кольоровим димом у небі чи не найбільший у світі прапор країни. Чинovníки з'їхалися на церемонію до Віттарія Батківщини в столиці. За даними опитувань, 3 млн італійців запланували розпочати 17 березня – в державне свято на честь 150-річчя відродженої країни – довгий вік-енд. Цього дня 1861 року Віктор Еммануїл II проголосив утворення Королівства Італія.

Але святкували не всі. За наказом свого провідника Умберто Боссі чиновники з партії «Північна ліга» працювали як завжди. Парламентарії від їхньої політсили в Ломбардії відмовилися співати національний гімн. А на початку місяця близько 200 людей у Віченці, серед яких начебто були обрані представники «Ліги», символічно спалили опудало героя возз'єднання Італії Джузеппе Гарібальді.

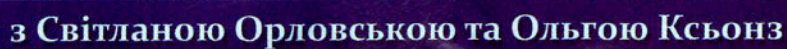
Номінально сепаратистська «Ліга» підтримує консервативний уряд Сільвіо Берлусконі. Тож італійському прем'єрові ювілей коштував чимало нервів. Його Кабінет міністрів не давав згоди на святкування події аж до минулого місяця.

За іронією долі, Берлусконі теж долучився до об'єднання Італії. Його телеканали конкурували з державними ТРК, транслюючи низькопробні програми італійською, що мали попит у тих, хто розмовляв регіональними діалектами. На початку 1980-х, коли ера телебачення Берлусконі тільки починалась, менш ніж 30% італійців розмовляли тільки державною мовою. До 2000 року їх стало 44%. Але й сьогодні вражає, наскільки багато громадян далі говорять діалектами, хоча від дня створення їхньої держави минуло 150 років.

Італія – виняток із правила, яке стверджує, що населення молодих країн одностайно патріотичне. Її жителі можуть спільно вболівати за свою націо-

нальну збірну з футболу, коли та виходить на поле. Однак до ідеї об'єднання прохолодно ставляться не тільки послідовники Боссі. Деякі інтелектуали з Півдня піддають сумніву твердження, що переворот у Неаполітанському королівстві приніс прогрес у відсталі Меццоджорно (Південну Італію).

Після об'єднання країни п'ємонтський політичний діяч Массімо Д'Азельйо сказав, що, створивши Італію, «доведеться створювати італійців». Та, слід гадати, тоді постало важливіше завдання: скоротити великий економічний розрив між регіонами. Злободенне воно й досі. Бідність Півдня викликає обурення тамтешніх жителів і дратує північан, які підтримують земляків із власних податків. Представляючи останній ревізіоністський трактат південців у Неаполі, один із його авторів заявив: поки ВВП на людину в регіоні становитиме тільки 70% від аналогічного показника на Півночі, «ніякої мови про єдність Італії бути не може». ■



пн. вт. ср. чт. пт.

23.15 / 8.15



éra
телекомпанія

СОФІЯ
БЕЛГРАД
ВАРШАВА
БУДАПЕШТ
КОПЕНГАГЕН

\$179

в обидві сторони/з урахуванням всіх зборів

0 800 509 800*
799**



www.aerosvit.com

за час доставки і встановлення телефону на території України, вартість 1 хвилини нараховується згідно тарифного плану мобільного оператора

НА ПАЯХ

Держава штучно обмежує попит на землю в інтересах великих орендарів, відлякує іноземних інвесторів і залишає за собою право придбати будь-яку ділянку

Автор:
Ірина Ходорова

ФОТО: УНІАН

ХРОНІКИ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ

1970 РІК

Ухвалено Земельний кодекс. Вся земля визнана державною, а установам, організаціям і підприємствам надається у безстрокове користування. Громадяни можуть отримати землю в користування з обов'язковою приміткою — «без застосування найманої праці». Ділянки купують, придбавши нерухомість, розміщену на них.

1988 РІК

Закон «Про кооперацію в СРСР» визначає три форми земельних орендних відносин: колективну, сімейну та індивідуальну.

1990 РІК

Новий Земельний кодекс визнає суб'єктами земельного права колгоспи, а не колгоспників (!). Наслідком такого підходу нині є фактична неспроможність колективних селянських господарств (спадкоємців колгоспів) виділити ділянки в натурі членам КСП.

1992 РІК

Верховна Рада легалізує колективну і приватну форми власності на землю. Цим самим закладається підґрунтя для приватизації сільськогосподарських ділянок. Колишні колгоспники отримують право на ділянку землі в натурі (на місцевості) у разі виходу із КСП. Реалізувати це право практично неможливо.

Звертаючись до українців з нагоди першої річниці свого президентства, Віктор Янукович заявив, що 2011-й стане останнім роком існування в державі земельного ринку без права купівлі-продажу ділянок сільськогосподарського призначення. Президент сказав – президент зробив. Слухняні народні депутати вже проголосували проти продовження мораторію на їх реалізацію до 2015-го. А заступник голови Державного агентства земельних ресурсів Микола Калюжний повідомив, що законопроект «Про ринок землі» узгоджено з урядом і найближчим часом буде подано до парламенту. Його ухвалення, по суті, легалізує процес купівлі-продажу сільськогосподарських наділів. Як і прогнозували експерти, від цього виграють структури, які за безцінь орендують землю в громадян. Однак станеться це після прийняття ще одного базового законопроекту «Про державний земельний кадастр» (як очікується, до червня 2011-го), без якого ускладнена фіксація прав власності.

ЗАЦІКАВЛЕНІ СТОРОНИ

За даними Держкомзему, станом на 1 січня 2011-го в країні було зареєстровано 15,91 млн документів прав власності на землю всіх категорій, зокрема 15,41 млн видано фізичним особам. Водночас 4,2 млн га сільськогосподарських ділянок (десяту частину загальної площі землі цієї категорії), за

інформацією аналітиків, орендують-контролюють близько 70 компаній. Наприклад, «Миронівський хлібопродукт» освоює 180 тис. га, «Астарта-Київ» – 166 тис. га. Торік 225 тис. га землі, підконтрольні «Ілліч-Агро», увійшли до бізнес-імперії Ріната Ахметова разом із ММК імені Ілліча.

Чинне вітчизняне законодавство передбачає можливість сплати ренти за оренду землі в грошовій, натуральній і відро-

бітковій (наданням послуг) формах. За офіційними даними, протягом останніх кількох років близько 60–70% рентних виплат здійснювали в натуральній формі (переважно вирощуваною продукцією: зерном, овочами, картоплею, олією) або ж шляхом надання послуг орендодавцям (розчищення доріг, оранка городів, утримання сільських клубів, шкіл та інших об'єктів соціальної інфраструктури тощо). За словами експертів, в угодах оренди ділянок трапля-

ЕКСПЕРТИЗА



ПРО ТЕ, КОГО ЗАХИЩАТИ

Андрій Мартин, член ради асоціації «Земельна спілка України»:

– Україна відновлює позиції провідного світового виробника продовольства. Й усі ми цим пишаємося і розуміємо, що в найближчому сторіччі такі позиції дорого коштуватимуть... Агрохолдинг – дуже ефективний бізнес: продав за кордон – заробив гроші. Але ж що лишається після цього на селі?.. Мені здається, що суто теоретично Антимонопольний комітет уже зараз мав би звернути увагу на проблему концентрації землі. Чиновники весь час говорять про захист селян. А чи є кого захищати?.. Власники земельних паїв, які в Україні отримали землю, – це на 80% пенсіонери і люди передпенсійного віку.



ПРО ТЕ, ЩО НЕ ВИЗНАЧЕНО

Олександр Паливодський, юрист, виробнича фірма «Софія»:

– Із законопроекту «Про ринок землі» зрозуміло, як купувати ділянки. Питання в тому, як їх продаватимуть? Є законодавство про приватизацію земель державної та комунальної власності. Однак у який спосіб держпідприємство (я розумію, що воно цим займатиметься) буде продавати? Лише тим, кому потрібно? Тільки тим, хто краший?



ПРО ТЕ, ЧИ ПОТРІБНІ СТОРОННІ

Леонід Козаченко, президент Української аграрної конфедерації:

– Дуже болюче питання – земля у власності іноземних суб'єктів господарювання...Ось приклад – Бразилія. Там законом передбачене обмеження – лише 49% ріллі може бути у власності іноземних компаній. І є багато інших речей, які можна було б запозичити. Торік інвестиції в сільське господарство Бразилії становили \$22 млрд, і там лише 50 млн га у приватній власності (потенційно може бути ще 150 млн га). А що в нас?.. 35 млн га в обробітку і \$40 млн інвестицій. Порівняйте!

1995 РІК

Уряд затверджує форми сертифікатів на право на земельну частку (пай). 98% селян до 2000-го отримують документи, що підтверджують права власності на абстрактні частки майна КСП. Сертифікатами скористатися фактично неможливо, їх продають мало не за пляшку.

1998 РІК

Закон «Про оренду землі» стимулює масове надання земель КСП в оренду.

1999 РІК

Президент підписав Указ «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки», який має пришвидшити забезпечення членам КСП вільного виходу з підприємства і отримання ділянок у натурі. Голови сільрад, колгоспів і райдержземів розпочинають дуже активне і корумповане розпаювання земель.

2000 РІК

Площа орендованих сільськогосподарських земель зросла до 29 млн га (з 3,7 млн у 1999-му). Формуються перші українські латифундії.

ються й такі екзотичні форми розрахунків, як ритуальні послуги, але згадані випадки є поодинокими. Загалом дохід із середньостатистичного паю (4,1 га) зазвичай не перевищує 1–1,5 тис. грн на рік. Типовими є ситуації, коли власники землі не лише здають її в оренду, отримуючи мізерну ренту, а ще й працюють на орендарів.

60% договорів оренди укладено на термін до п'яти років, але навіть по його завершенні селяни навряд чи зможуть розпоряджатися ділянками на свій розсуд, адже в більшості випадків орендарі зафіксували переважне право на їх викуп в угодах із власниками, створивши плацдарм для придбання землі. Чинним законодавством передбачене обмеження: одна особа не може купити більше ніж 100 га, проте і його легко обійти, оформивши ділянки на пов'язаних осіб.

STATUS QUO

Ухвалення законопроекту «Про ринок землі», по суті, створює нормативне підґрунтя для фіксації status quo. Зокрема, згідно зі статтею 22 документа, орендарі чи користувачі ділянок отримують переважне право на їх купівлю. Завадити їм може хіба що держава, яка теж має аналогічне переважне право, підсилене п. 4 цієї статті: «У разі, якщо намір реалізувати переважне право купівлі [...] ділянки сільськогосподарського призначення за оголошеною ціною висловили кілька осіб, пріоритет на реалізацію

права має держава в особі спеціалізованої установи...» Фактично це означає, що чиновники зможуть цілком легально заблокувати придбання будь-якої ділянки. Напевно, деякі латифундисти-орендарі муситимуть ділитися з владою в процесі оформлення прав власності на паї, але це дещо інша історія.

Загалом процес земельної реформи в Україні (зокрема, і її завершення) нагадує ваучерну приватизацію промислових підприємств. Ще 1999 року, коли тодішній президент Леонід Кучма підписав Указ «Про невідкладні заходи щодо прискоро-

УХВАЛЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ «ПРО РИНОК ЗЕМЛІ», ПО СУТІ, СТВОРЮЄ НОРМАТИВНЕ ПІДґРУНТЯ ДЛЯ ФІКСАЦІЇ STATUS QUO

рення реформування аграрного сектору економіки», сертифікат на право на земельну частку (пай) було визнано головним правостановлюючим документом на землю – аналогом ваучера. Однак на практиці держава позбавила власників ділянок права вільно користуватися ними через зволікання з виведенням паїв у натурі, нарізання їх вузькими смугами тощо. До речі, Закон «Про оренду землі» було ухвалено ще 6 жовтня 1998 року, до того як розпочали її нормативне розпакування. Для довідки: якщо 1999-го в Україні

орендували 3,7 млн га землі, то 2000-го – 29 млн га. А після набрання чинності новим Земельним кодексом (1 січня 2002-го) більшість власників ділянок були остаточно приречені передавати їх в оренду: держава визнала підставою для відчуження нецільове використання землі (таким може бути визнане і її простоювання). Водночас обробляти її деякі українці просто не мали і не мають фізичної можливості. Зокрема, за підрахунками Держкомзему, 40% власників паїв – пенсіонери.

Офіційні дослідження свідчать, що кожен десятий власник наділу готовий його продати. Але в разі імплементації законопроекту «Про ринок землі» сподівання реалізувати ділянку будь-якій структурі, яка не має переважного права на її купівлю, можуть виявитися марними. Відповідно до нормативних правил, продавець, по-перше, може бути зобов'язаний письмово повідомити орендаря та державу про наміри продати землю (вказавши ціну та інші умови). А по-друге, будь-яка особа, котра вважатиме, що порушено її переважне право на купівлю, зможе подати судовий позов «про переведення на неї прав та обов'язків покупця». Ця норма дозволить чиновникам оскаржити будь-яку угоду купівлі-продажу, зокрема й придбання ділянки орендарем: держава – ще раз нагадаємо – законопроектом визнається рівнішою поміж рівних покупців землі.

ХРОНІКИ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ

2002 РІК

Новий Земельний кодекс легалізує напівдикий ринок. Ліквідовано колективну власність на землю, нібито всі члени КСП отримали земельні паї в натурі. Запроваджено мораторій на продаж ділянок сільськогосподарського призначення, легалізовано торгівлю землею категорій ОСГ (особисте селянське господарство), «під будівництво». Створено передумови для формування тінювого земельного ринку.

2004 РІК

Верховна Рада продовжила дію земельного мораторію до 1 січня 2007-го.

ДО 2006 РОКУ

Щонайменше 4,7 млн га землі змінили власників та/або категорію цільового призначення. Типовими є випадки, коли цілі сільськогосподарські поля й окремі ділянки ОСГ навколо міст-мільйонників переводять «під будівництво» і перепродають.

2006 РІК

Мораторій продовжено до 1 січня 2008-го.

АНАЛІЗ-ПРОГНОЗ

Наявні в законопроекті «Про ринок землі» нормативні обмеження щодо можливості її вільного продажу (по суті, обмеження конкуренції покупців), законодавчі передумови для зловживань з боку чиновників (ще більше зменшення попиту на землю), напевно, істотно знизять вартість ділянок сільськогосподарського призначення. Складно, майже неможливо чітко встановити справедливую ціну чорноземів за відсутності цивілізованого ринку. Наприклад, в асоціації «Земельний союз України» (до якої входять землевпорядні організації, оцінювачі сільгоспугідь та аграрії) зазначають, що нині під вартістю землі мають на увазі ціну прав на оренду, якими торгують компанії (шляхом купівлі-продажу фірм-орендарів). «Так, гектар ділянки родючої землі в пристойному місці коштує приблизно \$200–600. У ціну включено і домашню худобу, і будівлі, і решту майна, що перебуває на балансі фірми, – розповідає президент асоціації Андрій Кошиль. – Однак це ж лише права оренди!»

По суті, єдиний ціновий орієнтир – мінімальна вартість, визначена Державним агентством земельних ресурсів. 2010-го держава оцінила гектар чорнозему в 12 тис. грн, а 2011-го планує підвищити цю планку до 25 тис. Оцінювачі кажуть, що показник орієнтовний, якісь ділянки можуть коштувати й дорожче (наприклад, поблизу великих міст),

якісь значно дешевше (зокрема, з невисокою родючістю). Якщо вважати офіційну вартість землі точкою відліку, неважко підрахувати, що купівля ділянки пло-

землю лише виснажують», – наголошує директор компанії «Проагро» Микола Верницький. Для підприємств АПК права власності на землю – можливість отримати банківський кредит під заставу, збільшити капіталізацію тощо.

При цьому конкуренція покупців на ринку землі обмежена формальним недопущенням на

НОРМАТИВНІ ОБМЕЖЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОКУПЦІВ І МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЗЛОВЖИВАНЬ ЧИНОВНИКІВ ЗНИЗЯТЬ ВАРТІСТЬ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК

щею 3 тис. га обійдеться орендареві в 75 млн грн. Навряд чи українські аграрії готові вивести такі кошти з обігу – тактично землекористування є економічно доцільнішим, аніж придбання прав власності. «Договори оренди вже укладено. Зараз наші юристи працюють над їх пролонгацією», – підтверджує це припущення топ-менеджер великого східноукраїнського агрохолдингу. Водночас можливість отримати землю у власність є стратегічно важливою для компаній АПК. «Ніхто не вкладатиме великі гроші в сільгоспвиробництво, не маючи прав власності на землю... Є ризик, що завтра прийде селянин і поставить інвестора перед фактом, що знайшов якогось іншого орендаря. Середній термін оренди – п'ять років. За цей час

2007 РІК

Мораторій пролонговано до 1 січня 2010-го, проте фізичним і юридичним особам заборонено переводити землю з однієї категорії в іншу, зробити це можна лише за участю місцевої влади.

2009 РІК

ВР відхилила законопроекти «Про державний земельний кадастр» і «Про ринок землі», необхідні для скасування мораторію.

2011 РІК

Народні депутати не продовжують земельного мораторію, розглядають урядові законопроекти «Про державний земельний кадастр» і «Про ринок землі».

нього іноземних гравців. «Ми передбачили, що тільки громадяни України, а також Фонд земель держвласності, який буде створено, дістануть право на приватизацію землі сільськогосподарського призначення. А іноземні особи зобов'язуватимуться протягом року на аукціоні позбутися такої ділянки. Якщо цього не буде зроблено, то... в проекті закону прописані примусові заходи щодо позбавлення...» – відверто визначив інвестиційний орієнтир Микола Калюжний. Хоча лазівку для іноземців залишили у формі спільних підприємств.

Отже, очікуване скасування мораторію на торгівлю землею навряд чи істотно поліпшить фінансове становище сільських домогосподарств. Ділянками, на думку експертів, активно торгуватимуть лише поблизу Києва та міст-мільйонників, де ціна землі з осені 2008 року, після згортання кредитування, знизилася в десятки (а іноді й сотні) разів. Проте цікавість до наділів може бути зумовлена радше

«НІХТО НЕ ВКЛАДАТИМЕ ВЕЛИКІ ГРОШІ В СІЛЬГОСП-ВИРОБНИЦТВО, НЕ МАЮЧИ ПРАВ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ»

прагненням перевести їх до іншої категорії – «під забудову» – з подальшим спорудженням на них логістичних центрів, котеджів et cetera. Профільним аграрним компаніям просто нецікаві дрібні сільськогосподарські ділянки площею 2–4 га. І це, до речі, ілюструє зневажливе ставлення великого бізнесу до справжніх власників землі. Й пов'язане воно з тими законами, які сьогодні дозволяють орендувати в селян тисячі гектарів за безцінь, а завтра дадуть змогу скуповувати їх оптом під контролем і за участю чиновників, так би мовити, на палях. Допуск іноземних гравців на український ринок (нехай навіть формально) стимулював би вітчизняних олігархів не лише поважати чуже право власності, а й платити за землю адекватні гроші. Тим більше, що в світі існує достатньо механізмів не допустити зловживань з боку іноземних власників. ■

ПИТАННЯ-ВІДПОВІДЬ



ЧИ ДОЦІЛЬНО СКАСУВАТИ МОРАТОРІЙ НА ПРОДАЖ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ЗЕМЛІ?

Максим Копейчиков, адвокат, партнер ЮФ «Ілляшев та Партнери»:

– Днями відбулися парламентські слухання, присвячені проблемам земельного законодавства та шляхам їх урегулювання. Питання продовження дії мораторію на вільний обіг ділянок сільськогосподарського призначення було одним із ключових. Ця тема в Україні є рекордсменом за тривалістю збереження своєї актуальності, адже дискусії стосовно того, чи має бути земля товаром і чи доцільно обмежувати її обіг, ведуться з 2001 року, коли у Верховній Раді обговорювався та був ухвалений чинний Земельний кодекс. Нагадаю, що Перехідними положеннями ЗК встановлено, що до набрання чинності законами «Про державний земельний кадастр» і «Про ринок земель» (але не раніше ніж 1 січня 2012 року) забороняються:

- внесення права на земельну частку (пай) до статутних капіталів господарських товариств;
- купівля-продаж сільськогосподарських ділянок державної та комунальної власності, крім викупу їх для суспільних потреб;
- купівля-продаж (або відчуження в інший спосіб) земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, а також особистого селянського господарства (крім передачі у спадщину, обміну на іншу ділянку та викупу) для суспільних потреб;
- зміна цільового призначення сільськогосподарських земельних ділянок, які перебувають у власності громадян та юридичних осіб.

Переконаний, що мораторій слід скасувати після набрання чинності законами «Про державний земельний кадастр», «Про ринок землі» та деяких інших. Відкритість ринку значно звужить поле для зловживань, штучного регулювання питань відчуження земель, а також сприятиме зниженню рівня корупції. Легалізація ринку – це не панацея проти корупції, але, вочевидь, може виявитися дієвими ліками. Формування цивілізованого ринку сприятиме розвитку агробізнесу й ефективнішому використанню ділянок, адже нині аграрний потенціал держави не розкритий, мабуть, і наполовину. Щоправда, є й певні ризики, пов'язані з можливістю надмірної концентрації земель і їх подальшим занедбанням у разі скуповування спекулянтами. Відповідно запровадження ринкових механізмів має відбуватися під контролем держави (за концентрацією – аж до кінцевих бенефіціарів, за використанням – через уповноважені органи). Загалом не можна і недоцільно штучно стримувати легалізацію земельних оборотів, адже тіньовий і неконтрольований ринок існує давно, а економічний зиск при цьому отримує значно менше людей, ніж могло б бути за умов прозорості схем. Землю потрібно дозволити продавати, але на цивілізованому ринку, такому, що функціонує за чіткими та зрозумілими правилами і не залежить лише від волі чиновників.



ХТО ЗМОЖЕ КУПУВАТИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ЗЕМЛЮ В РАЗІ СКАСУВАННЯ МОРАТОРІЮ?

Олег Климчук, адвокат МЮФ Noerr:

– У разі ухвалення законопроекту «Про ринок земель» та інших документів, необхідних для скасування мораторію, ділянки сільськогосподарського призначення зможуть набувати у власність за цивільно-правовими угодами лише громадяни України, держава (в особі спеціалізованої установи), територіальні громади (в особі органів місцевого самоврядування). Решта будуть зобов'язані здійснити відчуження земель сільськогосподарського призначення протягом року, інакше їх вилучатимуть примусово. Іноземні громадяни, особи без громадянства, іноземні юридичні особи та держави не зможуть мати у власності такі ділянки. З одного боку, цей підхід є доволі прогресивним, оскільки загалом сприятиме захисту земель від концентрації. З іншого – структура ринку землі залежатиме, перше, від того, який документ ухвалить Верховна Рада, а по-друге, значною мірою від обсягу повноважень, які дістане державна спеціалізована установа. По суті, невідомо, яким чином вплине на ледь сформований ринок землі наявність державного гравця або навіть монополіста. Відсутність в іноземців права отримати сільськогосподарські землі у власність спричинить тенденцію до укладання довгострокових договорів оренди з необхідністю надання орендарям достатнього обсягу прав та гарантій у межах угод. Значно підвищує ризик неможливості плавного пристосування до нових умов відсутність у законопроекті «Про ринок землі» перехідних положень. Також потрібно зазначити, що без ухвалення законопроекту «Про державний земельний кадастр» ринок землі не буде функціональним.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Передплатний індекс 99319

НИКОЛИ ЩЕ ПЕРЕДПЛАТА НЕ БУЛА ТАКОЮ ПРОСТОЮ ТА ЗРУЧНОЮ!

Ви маєте можливість отримувати журнал вже наступного тижня після передплати, не чекаючи початку чергового місяця



За детальною інформацією звертайтеся за тел. (044) 351-13-00.
Менеджер з передплати Ірина Приліпко
peredplata@tyzhden.ua

www.tyzhden.ua

РЕДАКЦІЙНА ПЕРЕДПЛАТА

Лише скориставшись редакційною передплатою, Ви маєте можливість отримувати журнал вже наступного тижня після оплати.

Оплатіть квитанцію в будь-якому банку й повідомте її номер та адресу доставки:

- зателефонувавши на номер +38 (067) 407 1096 (виклик буде скинуто, після чого ми Вам передзвонимо)
- або надіславши копію сплаченої квитанції факсом +38 (044) 351 1301
- чи електронною поштою peredplata@tyzhden.ua
- чи звичайною поштою на адресу: 03067, м. Київ, а/с 2.

Редакція «Український тиждень», відділ передплати

Вартість редакційної передплати:

- 1 міс. – 30 грн
- 3 міс. – 90 грн
- 6 міс. – 180 грн
- 9 міс. – 270 грн

ОНЛАЙН-ПЕРЕДПЛАТА – швидко, зручно та надійно на сайті portmone.com

ПОШТА для тих, хто віддає перевагу передплаті через Укрпошту, індекс нашого журналу – 99319.

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»		26009000022321	35392656
	поточний рахунок отримувача				код отримувача
	назва установи банку				300023
	ПАТ «УКРСОЦБАНК»				МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника				
касир	Адреса платника, телефон				
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»				
	період:				
	платник (підпис)				сума, грн
квитанція	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»		26009000022321	35392656
	поточний рахунок отримувача				код отримувача
	назва установи банку				300023
	ПАТ «УКРСОЦБАНК»				МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника				
Адреса платника, телефон					
касир	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»				
	період:				
	платник (підпис)				сума, грн

Вогняна земля

В Україні ніхто не застрахований від вилучення землі: ні власники, ні орендарі

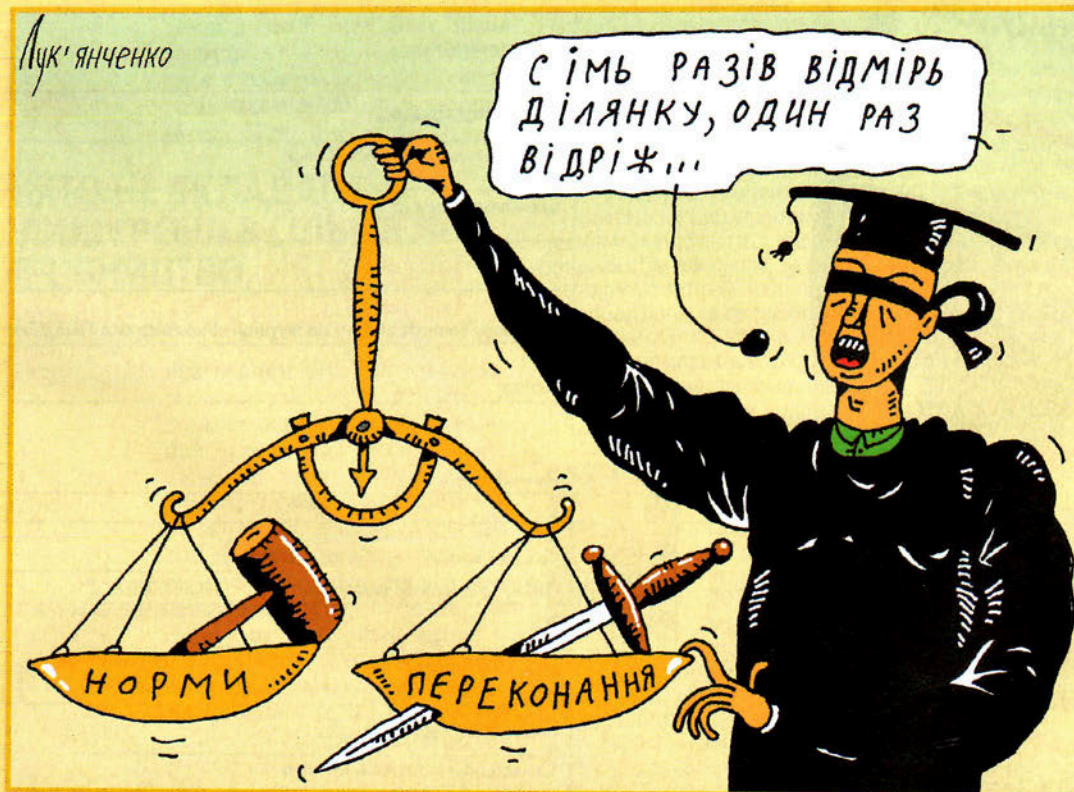
Автор:
Володимир
Кузнецкий

Питання захисту права власності є базовим для ухвалення будь-якого інвестиційного рішення. В Україні ніхто не застрахований від експропріації землі і з огляду на надмірну розпливчастість законодавства, яке регулює це засадниче питання, і з

урахуванням, м'яко кажучи, непростої історії набуття прав власності на ділянки. Якщо помножити ці проблеми на недолугість і корумпованість системи земельного обліку держави, то не пов'язаним із владою інвесторам можна дати безкоштовну пораду: сім разів пере-

міряти землю, перш ніж один раз купити. Інакше є ризики її втратити, навіть якщо ви сумлінний покупець і отримали акт права власності на ділянку під будівництво (лише ними в Україні торгують цілком легально) на підставі договору купівлі-продажу. ■

РИЗИК №1. СУТО НОРМАТИВНИЙ



У Земельному кодексі України є дві універсальні підстави примусового припинення права власності (користування) на ділянки будь-якої категорії:

- суспільні потреби;
- нецільове використання.

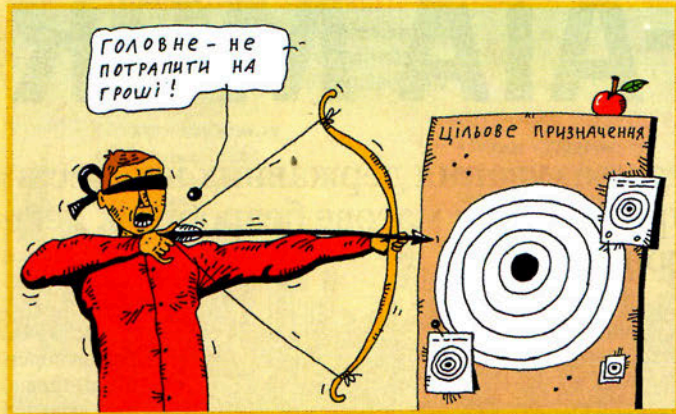
Із посиланням на будь-яку з них орган місцевої (державної) влади може ухвалити рішення про вилучення землі, що перебуває в постійному користуванні, — ст. 144, 149 ЗК. А приму-

сове припинення права власності (розірвання договору оренди) припустиме лише за рішенням суду — ст. 143 ЗК. Для суспільних потреб (наприклад, будівництва соціально значущих об'єктів, реалізації інфраструктурних проектів) ділянки вилучають нечасто, у таких випадках держава своїм коштом компенсує власникам утрати — частково чи повністю, в тій чи іншій формі.

А ось підстава «нецільове використання» — знахідка для будь-якого рейдера. Юристи-практики зауважують, що саме після звернення третьої сторони (юридичної чи фізичної особи) до органів влади в чиновників з'являються претензії до власників. У вітчизняному законодавстві немає ані чіткого визначення терміна «цільове використання», ані критеріїв, за якими воно може бути кваліфіковане як нецільове. Таким чином, суди, визначаючи долю землі, керуються здебільшого не нормами, а переконаннями. Власники, які не освоюють ділянок або роблять це не за призначенням, ризикують їх утратити.

РИЗИК №2. НОРМАТИВНИЙ ПОГЛИБЛЕНИЙ

Парадокс: використання землі за призначенням, указаним в акті права власності (скажімо, будівництво житла чи об'єкта інфраструктури, наприклад логістичного центру), не гарантує, що чиновники (самі або мотивовані рейдерами) не доведуть протилежного. Цільове призначення ділянки, зафіксоване в акті права власності, не обов'язково й не завжди збігається з тим, яке фігурує в рішенні органу місцевого самоврядування (особливо якщо призначення було змінено). Отже, перед ухваленням рішення стосовно придбання землі в Україні доцільно ретельно ознайомитися не лише з правоустановчими документами, які надає продавець ділянки і які перевіряє нотаріус, а й із протоколом засідання місцевої ради стосовно неї, висновками землевпорядної експертизи щодо проекту зміни цільового призначення землі тощо.



РИЗИК №3. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ

Навіть надзвичайно ретельне вивчення правоустановчих документів продавця землі й рішення органу місцевого самоврядування щодо її цільового використання не забезпечує будь-якого сумлінного інвестора від виникнення проблем, пов'язаних із правами власності чи навіть оренди. Суто теоретично підставою для визнання договору купівлі-продажу або оренди ділянки нечинним може бути судове рішення, яке встановить нелегітимність будь-якого переходу прав власності на землю (аж до оскарження результатів розпаювання). І це у випадку з Україною не гіпербола. Річ у тім, що після оприлюднення 3 грудня 1999 року президентського указу (який мав пришвидшити реформування аграрного сектору) в державі розгорнувся процес шаленого розпаювання та відчуження колгоспно-радгоспних земель. граничним терміном виконання вимог цього документа було визначено квітень 2000-го, культурно нарізати паї за кілька місяців було практично нереально, а під загрозою відповідальності керівники органів місцевої влади (технічно-земельних відділів адміністрацій) робили це поспіхом. Очевидні засвідчують, що на межі ділянок ніхто особливо не зважав. Юридичні особи- правонаступники колгоспів-радгоспів (та їхніх земель) змінювалися мало не щодня. На ринку активно торгувалися пайові сертифікати (які засвідчували право власників володіти, користуватися, розпоряджатися землею) – їх купували, просто кажучи, за пляшку; можна було придбати навіть відмови цілих колгоспів-радгоспів від ділянок. Зрозуміло, що така історія приватизації земельного фонду істотно знижує його інвестиційну привабливість і гіпертрофує ризики.

РИЗИК №4. АДМІНІСТРАТИВНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ

Безпосереднім наслідком підтвердження нецивілізованого розпаювання землі є ситуації, коли права власності на одну й ту саму ділянку є в кількох (!) юридичних чи фізичних осіб або ж відсутність у натурі (!) самих наділів. Ідеться не про підроблення актів права власності на землю, а про недбалість землевпорядників, несправедливість територіальних спорів між різними органами місцевої влади, а за великим рахунком, про відсутність у державі земельного кадастру, що був би адекватний реєстрові землевласників. Досі законодавчо не визначено, хто патрунуватиме облік землі: Мін'юст чи Держкомзем. Натомість у межах наявної системи обліку та реєстрації прав власності є купа інстанцій та відомств (на рівні села, району, міста), безліч корупційних лазівок і водночас розмита відповідальність. Ще 2005 року між укладанням договору купівлі-продажу ділянки під забудову й підтвердженням прав власності державою (на всіх рівнях) був часовий лаг, який перевищував півроку. Згодом нотаріусам дозволили під час оформлення угод змінювати відомості про власників ділянок безпосередньо в державних актах, однак це лише частково послабило напруження інвесторів. Без перебудови нинішньої системи реєстрації прав власності на землю та її обліку формування цивілізованого ринку землі не відбудеться.



FATA MORGANA

Без урахування державних інтересів аграрна реформа може спровокувати масове безробіття, деградацію села й виснаження чорноземів

Автор:
Андрій Дуда

Земельна реформа має всі шанси бути реалізованою наприкінці 2011-го. Саме про такий термін каже президент. Буде знято мораторій на продаж землі – ухвалено низку законів, що формалізують її ринок в Україні. Земля стане товаром. Однак ця реформа ніби скальпель, яким людину можна або порятувати, або зарізати. Тут потрібна системна підготовка. Інакше соціальні й економічні наслідки можуть бути руйнівними не тільки для села, а й для країни загалом.

СТВОРЕННЯ ЛАТИФУНДІЙ

Серед наслідків штучного мораторію на продаж землі – зосередження її в «оренді» великих компаній і структур, пов'язаних з олігархами. Такі наділи, найімовірніше, вже в перші п'ять років від початку реформи за безцінь перейдуть у власність кількох десятків осіб. Адже, як показала практика передачі паїв в оренду, українські селяни часто дозволяють себе ошукати. На сьогодні «позиченими» є 62% розпайованих земель. Ще майже 10% селяни орють самотужки, а понад 28% узагалі залишаються без обробітку. Певно, власники цих останніх найдужче багатимуть їх продати. До того ж оренда землі в середньому становить п'ять років, і для багатьох ділянок цей термін добігає кінця. Отже, до 90% розпайованих земель – резерв для формування зацікавленими особами латифундій (великих землеволодінь в одних руках), які, вочевидь, створюють під великотоварне аграрне виробництво. Але в ньому може бути задіяно не більше 10% селян із 14,3 млн сільського населення. Інші виявляються фактично зайвими.

Щоб уникнути наслідків, перед створенням механізму купівлі-продажу сільськогосподарських ділянок слід дотримуватися таких вимог: **адекватна, законодавчо визначена методика оцінки земель та мінімальної вартості гектара, за якою можна продати ділянку; законодавче обмеження земельних масивів такого призначення в одних руках з обов'язковим урахуванням родичів, близьких, інших пов'язаних осіб; установлення кваліфікаційних вимог до осіб, які набувають у власність земельні ділянки; встановлення обмеження щодо перепродажу земель на кілька років тощо.**

«СКОРОЧЕННЯ» СЕЛЯН

Чимало людей на селі здають свої паї в оренду за безцінь. За даними Держкомзему, 2010-го середня річна вартість оренди гектара становила близько 293 грн. Тобто селянська родина, у володінні якої, скажімо,

8–10 МЛН СЕЛЯН РУШАТЬ У МІСТА, ПРАГНУЧИ РОБОТИ Й ЖИТЛА

паїв на 10 га, отримала за рік у середньому не більш ніж 3 тис. грн. Але мало хто ці гроші бачив – за винаймання приблизно 70% ділянок платять сільгосппродукцією.

Є ще й інші фактори, що разом із продажем землі знелюднюватимуть села. Від 1 січня 2015 року набувають чинності норми Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів». Відповідно до ч. 2 ст. 33 цього документа, забій більше ніж п'яти голів худоби і птиці за день можливий лише на бійні, що має експлуатаційний дозвіл і зареєстрована ветеринарною службою.

Від того ж таки дня заборонено реалізацію та обіг необробленого молока й сиру домашнього виробництва, а також туш або їх частин на агропродовольчих ринках. Економічну основу особистого селянського господарства буде підірвано.

За таких правил на сільськогосподарському ринку виникнуть великі гравці, великотоварне агровиробництво. Латифундисти здобудуть значні можливості для лобізму, зокрема щодо спрямування на свою користь державної допомоги. Відтак під тиском дешевшої продукції від великих компаній доходи особистих селянських господарств різко знизяться.

При цьому на домогосподарства перманентно посилюється економічний тиск. Уже зараз майже 20% їх власників визнають, що не здатні оплачувати виставлених рахунків за електроенергію та газ, тарифи на які постійно зростають.

І, нарешті, відповідно до Податкового кодексу, запроваджено податок на нерухоме майно. Поки що селяни його не відчувають – площ до 250 м² не оподатковано, але парламент у будь-який час може зменшити мінімум. Така ідея не раз лунала в публічних дискусіях.

Труднощі зі збутом вирощеної продукції, відсутність роботи й загальне погіршення умов життя на селі поживляють процес міграції до міста. Держава мала б амортизувати негативні наслідки від аграрної реформи для особистих селянських господарств.

Зокрема, доцільно повернутися до ідеї затвердження й реалізації державної програми створення пунктів закупівлі молока та боєнь живності, яку утримують у домогосподарствах (рішення розробити такий проект »

ЗЕМЕЛЬНИЙ ФОНД УКРАЇНИ

ЗАГАЛОМ

Площа – 60 354,8 тис. га

ЛІСИ, ЛІСОСМУГИ

Площа – 10 591,9 тис. га
До загальної площі території України – 17,6%

ЖИТЛО

Площа – 384,5 тис. га
До загальної площі території України – 0,6%

ЗАБУДОВАНІ ЗЕМЛІ

Площа – 2499,1 тис. га
До загальної площі території України – 4,1%

ПРОМИСЛОВІ ОБ'ЄКТИ

Площа – 222,0 тис. га
До загальної площі території України – 0,4%

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ЗЕМЛІ

Площа – 42 813,7 тис. га
До загальної площі території України – 71,0%

ІНШЕ

Площа – 2026,6 тис. га
До загальної площі території України – 3,3%

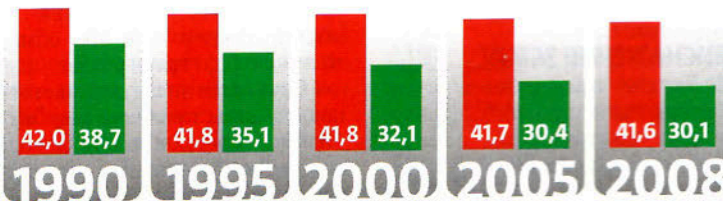
ВОДА

Площа – 2423,5 тис. га
До загальної площі території України – 4,0%

За останніми даними Департаменту державного земельного кадастру

ЗЕМЛЯ ЗНИКАЄ

Площа сільськогосподарських угідь зменшується, особливо чорних земель, якими користуються товаровиробники. Якщо 1990 року в товарному сільськогосподарському виробництві використовувалося 38,7 млн га угідь (92% їхньої загальної площі), то 2008-го – 30,1 млн га (72,3% загальної площі)

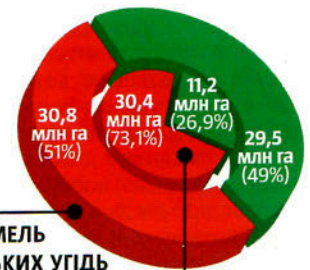


Сільськогосподарські угіддя (усього, млн га) У товаровиробників (с.-г. підприємства, фермерські господарства)

За даними Національного інституту стратегічних досліджень

СТРУКТУРА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ

- ЗАГАЛЬНОЇ ПЛОЩІ ЗЕМЕЛЬ
- СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ



Державна власність
Приватна власність
Площа та відсоток загальної площі

За даними Державного агентства земельних ресурсів України

ЦІНИ І ПИТАННЯ

Вартість сільськогосподарської землі в деяких країнах, \$ тис./га (середня ринкова ціна)



За даними Аналітично-дорадчого центру Блакитної стрічки Програми розвитку ООН, власна інформація

*Нормативна вартість

ухвалив свого часу парламент); сприяти сільськогосподарській населення, яка зможе об'єднати зусилля дрібних виробників і забезпечити їхнє співіснування з великотоварним виробництвом.

ВЕЛИКЕ ПЕРЕСЕЛЕННЯ В МІСТА

За даними Держкомстату, в селах проживає 14,3 млн осіб. Вони обслуговують понад 4,5 млн домогосподарств загальною площею 6 млн 655,4 тис. га. Із них 3 млн 267 тис. утримують худобу. Це означає, що 30% (1,2 млн) таких об'єктів уже сьогодні ніяк не прив'язані до села економічно – це зазвичай люди, які там лише мешкають, отримуючи зарплату (пенсію) чи дохід деінде (робота в місті). Ураховавши 30% дворів, які вже сьогодні не живуть із натурального господарства, а також близько 10–15% тих, які перейдуть до цієї категорії в найближчі п'ять років після реформи, можна прогнозувати, що потенційно лише 40–45% сьогоднішніх домогосподарств адаптуються до існування в умовах наступу латифундій і залишаться на селі. Решта поїде до міст не лише на роботу, а й із перспективою постійного місця проживання.

Серйозним стимулом міграції є скорочення бюджетних трансфертів на «соціалку» в селах: медичне обслуговування, освітні послуги. Надання цих послуг навіть сьогодні є катастрофічним, і ситуація однозначно не покращуватиметься (варто згадати бодай про «реформаторські» ідеї влади ліквідувати школи й лікарні в селах із невеликою кількістю жителів).

Відтак 8–10 млн селян можуть рушити у міста, прагнучи роботи й житла. Поставлені в безвихідь, вони погоджуватимуться на будь-які умови проживання й оплати праці. Ідеться практично про одномиттєве масове створення «нового люмпена», яким легко маніпулювати, зокрема, на виборах.

Послаблення такої масової міграції можливе за умови затвердження цілових державних програм, спрямованих (за рахунок коштів, що надходять від продажу

ТОП-7 орендаторів сільгоспземель в Україні

За даними відкритих джерел станом на кінець 2009 року



330 тис. га

«Українські аграрні інвестиції»
основний бенефіціар –
Стивен Дженнінгс,
співвласник «Ренесанс Груп»



225 тис. га

ММК ім. Ілліча
основний бенефіціар –
Рінат Ахметов
група «Метінвест» СКМ)



200 тис. га

«Нафком-Агро»
основний бенефіціар –
Олександр Кравчук,
син экс-президента
Леоніда Кравчука



180 тис. га

«Миронівський хлібопродукт»
основний бенефіціар –
Юрій Косюк



166 тис. га

«Астарта-Київ»
основні бенефіціари –
Віктор Іванчук,
Валерій Коротков



163 тис. га

«Дакор»*



158 тис. га

«Мрія Агрохолдинг»
основний бенефіціар –
Іван Гута,
бізнесмен

*За неофіційною інформацією, на початку 2011-го найбільшим агрохолдингом стала компанія Ukrlandfarming (Олег Бахматюк, экс-заступник голови правління НАК «Нафтогаз України»), яка придбала агрохолдинги «Дакор Агро Холдинг» та «Райз» (загальний земельний банк становить 430 тис. га).

земель) на підтримку соціальної інфраструктури села й підготовку міст до прийому великої кількості переселенців; створення пільгових умов для підприємців, які бажають інвестувати в сільські громади, засновувати підприємства тощо.

ВИСНАЖЕННЯ ЗЕМЛІ

В Україні практично відсутні бар'єри для протидії варварському використанню земельних ресурсів, зокрема за рахунок збільшення посівних площ під високорентабельні технічні культури, що шкодять ґрунту, – ріпак і соняшник.

Постановою Кабінету Міністрів від 11 лютого 2010 року №164 було затверджено нормативи оптимального співвідношення культур у сівозмінах у різних природно-сільськогосподарських регіонах. Найменший проміжок у вирощуванні ріпаку озимого і ярого – три роки. Ця культура не менш шкідлива, ніж соняшник (періодичність для останнього – раз на сім років). Водночас державний контроль за сівозміною майже відсутній. Українське законодавство передбачає кримінальну відповідальність за «безгосподарське використання зе-

мель, якщо це спричинило тривале зниження або втрату їх родючості, виведення земель з сільськогосподарського обороту, змивання гумусного шару, порушення структури ґрунту» (ст. 254 Кримінального кодексу), але санкція за скоєння даного злочину суто символічна – штраф до 4250 грн або обмеження волі до трьох років.

Скупивши землі сільськогосподарського призначення, вітчизняні олігархи мають доволі комфортні умови для вирощування високорентабельного ріпаку (ціна його тонни – близько 2 тис. грн, а з одного гектара отримують чотири тонни).

Щоб остаточно не втратити українського чорнозему, потрібні: законодавчо забезпечене наукове обґрунтування термінів періодичності вирощування технічних культур; адекватні штрафи за недотримання сівозмін, щоб такі порушення стали «нерентабельними»; запровадження механізмів обов'язкового суворого контролю з боку органів державної влади та місцевого самоврядування за користуванням землею, а також перехресне контролювання цими органами одне одного. ■

Зберегти землю

Як створити умови для ефективного використання сільськогосподарських угідь

Обґрунтовуючи потребу запровадити в Україні вільний ринок землі, вітчизняні чиновники зазвичай посилаються на «таємничий» зарубіжний досвід лібералізації відповідного ринку. І, як це завжди в нас буває, коли йдеться про гроші, «небожителі», адаптуючи чужинські досягнення, чомусь забувають ліквідувати передбачувані ризики або ж поставити захисні бар'єри. Лейтмотив земельних реформ у Європі та США – не фінансовий зиск, а відповідальне й ефективне використання сільськогосподарських земель. До власників таких наділів держава висуває цілу низку кваліфікаційних вимог. Лише в цей спосіб можна досягти продовольчої безпеки країни.

СТАРА ЄВРОПА І США: ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ

 У Німеччині (а також в Італії та багатьох інших країнах) одним із головних ризиків вільного ринку землі бачиться подрібнення селянських господарств та ділянок під час успадкування чи зміни власника, що може зменшити обсяги агропродукування. Тож землі, всю нерухомість і сільськогосподарський інвентар передають лише одному з набувачів. Згідно із законом потрібно, щоб ця людина мала профільну сільськогосподарську освіту, досвід роботи в аграрній сфері й можливість ефективно хазяйнувати.

Державний контроль за відчуженням ділянок сільськогосподарського призначення в Німеччині дуже суворий. Передбачено відповідний дозвільний порядок для наділів площею понад 1 га. Потенційний покупець має обґрунтувати мету придбання землі й подати свідоцтво щодо фахової підготовки. У дозволі відмовляють, якщо: купівля-продаж пов'язані

Автори:
Сергій Балан,
Олег Іванов

з «нездоровим перерозподілом земель», зокрема на користь осіб, не причетних до фермерства; відчуження призведе до надмірного подрібнення ділянки (менше 1 га); договірна ціна сильно дисонує з ринковою оцінкою вартості ділянки (відхилення більш як на 50%). Іноземцям можуть відмовити у дозволі під приводом, що придбання суперечить «заходам стосовно вдосконалення аграрної структури», або з інших мотивів.

Влада на рівні федеральних земель відповідає за консолідацію господарств і проведення структурної політики: ліквідацію черезсмулля, створення більших за розмірами господарств, краще із суцільним масивом землі, протієрозійні заходи.



Законодавство Франції

зорієнтоване на збереження цільового призначення аграрних земель. Так, у сільській місцевості не допускають розвитку поселень міського типу, а будівельні роботи на відповідних угіддях обмежені лише зведенням потрібних для хазяйнування споруд.

Заборонено купівлю-продаж особливо родючих земель для несільськогосподарського використання. Власник не повинен залишати без обробітку наділ більш ніж п'ять років (потім землю можуть передати іншим особам у узаконеному порядку). Він зобов'язаний запропонувати купити її місцевим фермерам, орендаторам. Вважаючи ціну завищеною, ті мають право звернутися до суду з проханням установити нижчу.

Діє принцип «преференційного спадкоємця», на засадах якого місцевий суд обирає найбільш кваліфікованого кандидата у власники ферми, до якого переходить усе господарство.

Французьке законодавство передбачає необхідність особливого дозволу на продаж землі іноземцям у двох випадках: якщо ціна угоди перевищує €38 млн або якщо йдеться про купівлю виноградників. Їх визнано важливою частиною національного багатства.



У США основна частина земельної політики формується на рівні штатів, а всі ухвали окружної та муніципальної влади підлягають затвердженню на вищому рівні. Загалом такий механізм розподілу відповідальності створює умови для проведення єдиної земельної політики в кожному штаті, залежно від його особливостей.

Іноземцям не заборонено набувати у власність сільгоспугіддя країни, але в кожному окремому випадку вони повинні повідомляти про це міністра сільськогосподарства. Однак у основних аграрних штатах діють фактичні обмеження прав закордонних громадян на купівлю землі – насамперед через застосування суворого законодавства у царинах охорони природи, здоров'я, безпеки, моральних засад і загального добробуту суспільства.

ПОСТКОМУНІСТИЧНІ КРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ



Ще за часів Ради економічної взаємодопомоги Польща вирізнялася переважанням саме індивідуального приватного виробництва й слабким розвитком колективного землевладіння. Здійснюючи активну державну підтримку фермерів за строгого макроекономічного регулювання, країна перша із членів колишнього РЕВ стягнула дореформеного рівня аграрного виробництва.

1998 року в Польщі ухвалили закон, який дозволив про-

У Європі більш поширено формою використання сільгоспземель є оренда.

В Ірландії щороку продають лише близько 0,2% всього земельного фонду країни, у Франції – 1,4%, в Англії – 0,6% за рік.

У Бельгії винаймають 71% таких угідь, у Нідерландах – 48%, у Франції – 47%.

Для порівняння: в Латинській Америці тільки 12% земель перебувають в оренді



PHOTO: REUTERS

даж сільгоспугідь, а також дав змогу місцевим органам селянського самоврядування проводити торги й запроваджувати конкурсну систему розподілу земельних ресурсів, яка сприяє максимальній приватизації наділів та створенню ринку землі. Передача її селянам відбувається за договором купівлі-продажу або оренди.

Крім того, Державний земельний фонд реформували в Агентство сільськогосподарської власності державної скарбниці (АСВДС). Воно викупує в індивідуальних господарств землю та нерухомість і продає перспективним власникам. Із фонду АСВДС одержують наділи сільськогосподарські переселенці: малоземельні селяни; молодь, яка бажає створити велике господарство; колишні працівники держгосподарств.

Польща запровадила 12-річний мораторій на купівлю іноземними компаніями земель від моменту вступу в ЄС.

 В Угорщині ще 1989 року був прийнятий закон про купівлю-продаж земель, що фактично запровадив їх вільний обіг. Розпаювали суспільне майно аграрних підприємств. Громадяни можуть придбати до 300 га земель відповідного призначення.

До 2011-го право їх купівлі-продажу поширювалося тільки на громадян Угорщини. Втім,

**ЕКОЛОГІЧНО
ЧИСТЕ
ФЕРМЕРСТВО.**
Лабіринт під
Берліном,
створений
Федеральним
інститутом
ризиків для
привернення
уваги до
безпеки
харчування

іноземці обходили заборону, залучаючи місцевих «представників». Нині закордонні громадяни самі можуть купувати землю, якщо проживають у цій державі понад три роки й займаються сільським господарством.

В Угорщині під час купівлі сільськогосподарських угідь (до 100 га) власник може отримати банківський кредит на 10 років обсягом 70% від вартості землі.

Пріоритетне право на придбання земельних ділянок сільгосппризначення надано особам, котрі пов'язані з аграрною діяльністю й мають відповідну освіту.

Для боротьби зі спекуляцією ввели обов'язкове використання землі для сільського господарства упродовж п'яти років.

Державний земельний банк Угорщини надає тільки довготермінові кредити (не менш як на п'ять років), а земельний фонд викупує ділянки у громадян, які одержали їх від держави під час приватизації і не бажають на них працювати, або ж заставлені сільськогосподарські угіддя. Фонд має право продавати чи здавати в оренду придбані ним землі особам, які вестимуть ефективне товарне виробництво сільськогосподарської продукції.



У Чехії всі земельні угіддя залежно від ґрунтово-кліматичних умов класифікували на 44 податкові групи: за

крайці фіскальний збір становить 930, за найменш родючі – 10 крон за гектар. Землю слід обов'язково використовувати для сільського господарства упродовж трьох років від моменту купівлі.

Переважне право на придбання державних земель аграрного призначення мають чеські фермери, у приватній власності яких не менш ніж 10 га і які постійно працюють у межах відповідної територіальної громади мінімум три роки, а також орендарі ділянок площею до 500 га, якщо вони винаймають їх понад три роки. Пріоритет у купівлі приватних сільськогосподарських земель надано їх співвласникам.

У результаті переговорів із ЄС Чехія запровадила семирічний мораторій на придбання таких земель закордонними громадянами й компаніями з країн ЄС, що цього року добіг кінця. Нині іноземці можуть купити землю, якщо вони є громадянами Євросоюзу, постійно проживають у Чехії понад три роки й зареєстровані як фермери.

ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА

У Латинській Америці під час земельних реформ 1960-х – 1970-х років розвинулися колективні форми господарювання. Та головна причина цього – влада бажала зекономити на проведенні реформи: на поділі латифундій, створенні інфраструктури, наданні технічної допомоги населенню. Практично всі країни Латинської Америки основну частину конфіскованих у великих власників земель передавали колективам підприємств різних форм власності. У 90-ті роки минулого століття в кожній із них деколективізували сільське господарство. Попри те, успіхи в цій царині є там аж ніяк не революційними. Наприклад, у найбільш розвиненій країні регіону, Бразилії, 20% ріллі належать 20 латифундистам, а 11 млн селянських родин узагалі без ділянок. І це при тому, що держава намагається активно втручатися в сферу земельних відносин, конфіскує угіддя великих власників, які порушують законодавство й використовують землі не за призначенням. ■



Польський
Інститут
Київ



К Н И Г А Р Н Я



7 квітня (четвер) 2011 року
18:00

Київ, Книгарня «Є»,
вул. Лисенка, 3

Польський Інститут у Києві та Книгарня «Є» запрошують на зустріч у рамках спільного проекту «Європейський досвід: Польща»

Наш гість – АГНЄШКА ОДОРОВИЧ

Директор Польського інституту кіномистецтва

АГНЄШКА ОДОРОВИЧ

Економіст, менеджер культури, директор Польського інституту кіномистецтва

1998–2004

Віце-президент Товариства «Інститут мистецтва» у Кракові. Художній директор Студентського фестивалю пісні, ініціатор і багаторічний художній директор Міжнародного конкурсу сучасної камерної музики імені Кшиштофа Пендерецького.

2004–2005

Перший заступник міністра культури. Співпраця з парламентом, підготовка та опрацювання законопроекту про кінематографію, про абонентську плату за телерадіомовлення, впровадження змін та редакцій до закону про авторські права й культурну діяльність. Усі парламентські слухання закінчилися ухваленням відповідних законодавчих актів.

2005–2010

Виграла конкурс, відтак міністр культури призначив її на посаду директора новоствореного Польського інституту кіномистецтва.

2010

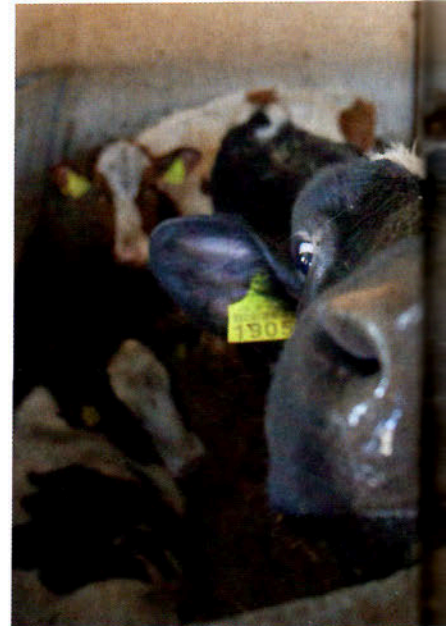
Після перемоги у двоетапному конкурсі міністр культури знову призначив її на посаду директора Інституту.

Польський інститут кіномистецтва (www.pisf.pl) – державна установа, що створена 2006 року. Його основні завдання: підтримка розвитку національної кінематографії та фінансування кінопроектів на всіх етапах (сценарій, підготовка, виробництво).

Крім того, Інститут пропагує польське кіномистецтво в країні та за її межами, організовує кінофестивалі, втілює освітні програми, фінансує модернізацію кіноустанов, підвищує кваліфікацію кінематографістів. Є одним з ініціаторів освітньої програми «Шкільна фільмотека».



ЕКО



Виникнення попиту на органічні продукти в Україні мотивує фермерів відмовлятися від використання хімії у своїй роботі

«Еко, «біо», «органік» – виробники сировини та харчів в Україні не шкодують слів на визначення своєї продукції. Поки що в цьому вони мають відносну свободу, адже Закон «Про органічне виробництво» Верховна Рада ухвалила лише в першому читанні. «Органічний виробник для підтвердження свого статусу інспектується, зазвичай двічі на рік, сертифікаційною компанією, на підставі чого отримує сертифікат, – пояснює **Тижню** Андрій Коняшин, виконавчий директор Федерації органічного руху України. – Причому сертифікується не продукція, а весь цикл виробництва. У результаті отримуємо «продукцію з облич-

Автор:
**Інна
Завгородня**

Ціни на органічні
продукти в Україні

1 л молока –
18–25 грн
1 кг масла –
164–375 грн
1 кг картоплі –
10 грн
10 яєць – 25 грн
1 кг фаршу – 85 грн
1 кг козячого сиру –
210 грн

чям», можна відстежити всі етапи її виникнення – від походження насіння до кінцевого продукту, що потрапляє до споживача». Поки що українські фермери, які займаються екологічно чистим сільським господарством, керуються або різноманітними західними стандартами, або власними уявленнями про органічне виробництво.

СЕКРЕТ ФЕРМИ

Фермерське господарство «Байрон Агро» в селі Стівіяги на Київщині постало з необхідності прогодувати родину. «У двоюрідної сестри народилася дитина, було потрібне молоко, – розповідає директор ферми Юрій Сергєєв. – Так усе почалося». За два

роки господарство розрослося. «Маємо близько 40 телят, 64 кози, 87 овець, 18 корів», – говорить завідувач ферми та зоотехнік Віктор Вельган. «Тут загони, де тварини утримуються, коли тепло, – продовжує екскурсію Юрій. – У нас кілька гектарів у власності, також орендуємо землі в сільради та близько 20 паїв у селян – стільки, скільки нам потрібно для поголів'я худоби».

32-річний киянин почав займатися екологічним тваринництвом, а також вирощувати овочі та квіти після навчання у Великій Британії. «Я маркетинго-економіст, маю дві вищі освіти, – розповідає Сергєєв. – Був далекий від сільського господарства, але зараз навчаюся на практиці.

ІСТИ

ФОТО З ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА «БАЙРОН АГРО»
ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ АГРО

Стартовим капіталом були сімейні гроші – допомагала мати. Окупити бізнес планую роки через п'ять, поки що весь прибуток вкладаю у справу».

Ферма позиціонує свою продукцію як екологічно чисту. Деталі пояснює зоотехнік: «Це виробництво без міндобрив, хімії. Якщо вирощуємо овочі – сапаємо, поливаємо, обробляємо. Проти колорадського жука є молоко і ще одна суміш, справді екологічно чиста. Для корів – природний випас із весни до осені, – Віктор Вельган показує на простори біля ферми. – Годуємо сіном, комбікормом із макухи, дерті, висівки, вівсяної та ячмінної пшениці. Ліків не даємо. Якщо хворіють, варимо льон, звіробій, використовуємо кормову крейду, кухонну сіль. Не прагнемо надоявати 7–8 тис. л на рік. На скільки корова розрахована, стільки і є: 4 тис. л на рік. Груші-яблука не об-

Обсяг ринку збуту
органічної про-
дукції в Україні
становить

€4,8 млн

Загальна площа
органічних сіль-
ськогосподарських
угідь в Україні –
близько

**270
тис. га,**
на яких працює
121

господарство
Дані Федерації
органічного руху України

прискуємо. Червиві використовуємо на компот для працівників. Ось і весь секрет – дідівський метод хазяйнування». Щоб відродити тваринництво й отримати призабутий смак справжньої їжі, Віктор користується довідником зоотехніка за 1960 рік. Каже, кращого ще не написали.

Продукція на фермі виробляється передусім для потреб родини, решта реалізовується. «Є люди, які просять один літр молока з доставкою до Києва, – каже Сергєєв. – Фактично є черга. Доходить до того, що молока немає, а люди телефонують і кажуть: ви розумієте, що в нас діти голодні?»

УЛАМКИ КОЛГОСПУ

Із громадою Стів'яг фермер поки що не порозумівся: «У нас різні інтереси – ми працюємо, їм заважаємо», – іронізує Юрій. На в'їзді до села минаємо розвалені

ферми колишнього колгоспу «Маяк». Раніше тут налічувалося до семи тисяч голів худоби й розвивалося овочівництво, зараз немає жодної тварини. Починати бізнес на уламках колгоспу було нелегко. «Минулої зими у нас стояли недобудовані приміщення, не вистачало кормів, – розповідає Сергєєв. – Ми придбали колгоспний корівник 1957 року, намагаємося привести до ладу. Проте колишній голова колгоспу діє за принципом «сам не гам і чужому не дам». Нещодавно відключив нам електроенергію, тому зараз ведемо невеличку війну. Стоять порожні сіносховища, силосні ями – у нас цього ще немає. Запитували: дай ми заплатимо за оренду? Ні. Дуже актуальне питання – кадри, люди в нас трохи відвикли працювати. Горілка – це також проблема, тому зарплата, аванс – мов стихійне лихо». ■

ШВЕЙЦАРСЬКИЙ УЧЕнь

Сертифікувати продукцію «Байрон Арго» не поспішає: чекає, доки в Україні ухвалить відповідне законодавство. Але без сертифікації покупці, які хочуть споживати органічну їжу, мають покладатися на фермерське чесне слово. З розвитком органічного руху та виходом на більші ринки питання дотримання стандартів та контролю якості постає неминуче. Уже сьогодні в Україні діє близько 15 акредитованих сертифікуючих організацій, з яких лише одна українська.

Отриманню сертифіката органічного виробника зазвичай передує дворічний перехідний період. Мало його й господарство Віктора Мельника, який займається органічним овочівництвом у селі Голубівка на Вінниччині. Започаткував бізнес після повернення зі Швейцарії, де в 1996–1998 роках працював на біодинамічній фермі. «У Швейцарії органічне виробництво підтримується на рівні держави. Фермер одержує по 800–900 франків (7–8 тис. грн. – Авт.) на кожен гектар за те, що займається біологічним землеробством».

Зараз Віктор вирощує на 30 га моркву, картоплю, столовий буряк, різні види зерна. Продукцію господарства споживають переважно великі міста: Київ, Одеса, Дніпропетровськ. «Головне – це збут, – розповідає Віктор. – Перші кілька років були важкими. Ціна наших продуктів на 30–40% вища за звичайну. Швейцарці досі допомагають. Якщо є питання, телефоную до них».

НАГОДУВАТИ ЄС

Уже п'ять років Павло Тізеш із села Ботар Виноградівського району Закарпаття експортує до об'єднаної Європи органічні продукти. «Ми живемо біля кордону, – розповідає газда. – Я пройшов курси в Угорщині й тепер постачаю туди, а також до Австрії соки, повидла та сиропи. Контролюючий орган теж приїжджає з Будапешта». Три роки тому Павло звернув увагу і на український ринок, на якому така продукція також здобуває популярність: «На Закарпатті вже є постійні клієнти, особливо на м'ясо».

Євген Бойко займається органічним сільським господарством



з 2004 року. У 2007-му вони разом зі швейцарцем Райнером Заксом заснували на Тернопільщині ТОВ «Жива земля Потуртори». «Окрім рослинництва ми закупили велику рогату худобу для виробництва органічного молока, – розповідає Євген. – Галузь тваринництва у нашому господарстві очолює родина швейцарців – Мануель і Ева-Марія. Завдяки їхній сумлінній праці та професійності в нас молоко найвищої якості. Спочатку вони планували працювати в Україні років десять і, можливо, залишитися. Але деякі наші нюанси людям із Західної Європи важко зрозуміти, зокрема бюрократичний механізм».

Тепер, відпрацювавши два роки, швейцарці збираються додому. Проте на заміну їм прийдуть інші професіонали. «Зараз працевлаштовую чоловіка з Австрії», – розповідає Євген. – Випускники наших університетів не мають такого практичного досвіду, як на Заході. Вони одразу можуть брати певну ділянку роботи – більш відповідальні, вмотивовані, виконавчі. Наші ж кадри виїхали за кодон або працюють в інших господарствах». Поки що в Україні лише деякі навчальні заклади починають готувати еко-фахівців для сільського господарства. У перспективі навчальну базу для підвищення кваліфікації фермерів планують створити і в Потурторах.

В нашій країні тільки виникає сталий попит на органічну продукцію. Упродовж останніх двох років його суттєво поживили відкриття спецмагазинів та інтернет. Обсяг ринку збуту такої продукції, за інформацією Федерації органічного руху України, порівняно з минулим роком зріс удвічі, хоча й досі залишається доволі скромним. Українці або не замислюються над тим, що вони насправді їдять, або ще не готові платити за здорову їжу більш гроші. Фермери нерідко нехтують не дешевою сертифікацією, самостійно називаючи свою продукцію екологічною. Охоче оголошують про продаж органічних продуктів і селяни, приманюючи покупців на міських ринках. На жаль, це зовсім не означає, що вони не обприскують хімікатами картоплю та яблука, радше навпаки. ■

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

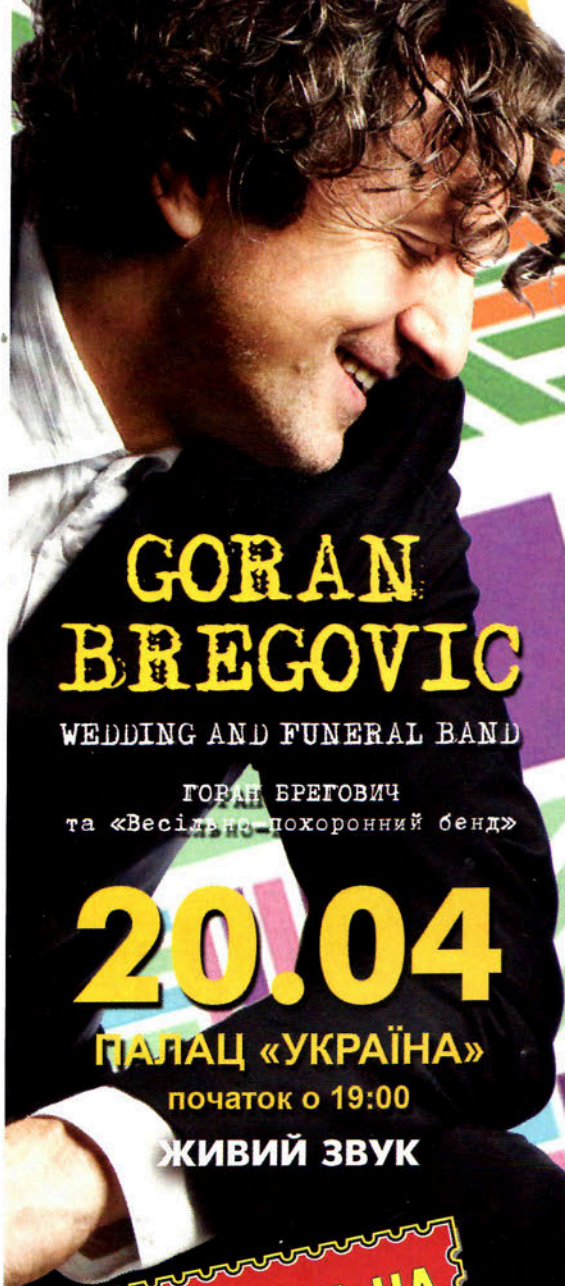
Зелена Європа

Екологічні продукти з'явилися в Західній Європі у 1980-х на хвилі розвитку екологічного руху і не без участі Чорнобиля, проте довгий час залишалися радше ознакою вибраності. Зараз як їх виготовлення, так і споживання набувають масового характеру. Практично кожен харчовий продукт можна знайти в еко-варіанті за дещо вищою ціною. Є не лише спеціалізовані магазини, а й маркети з екологічними продуктами, у яких можна і скупитися, і поїсти. Навіть великі мережеві супермаркети мають на своїх площах еко-полічки. А в німецьких селах, наприклад, розвиваються маленькі господарства, у яких можна придбати продукти, не відходячи від виробництва. Так само напряму через ринок або електронну пошту продають м'ясо ще до того, як зарізати тварину. Отже, люди певні в тому, що отримають до столу свіжину.

Численні ініціативи в царині здорової їжі та свідомого харчування знаходять ідейних послідовників. Європейці охоче купують продукти, вирощені біля місця їхнього проживання, таким чином мінімізуючи енергозатрати на доставку, підтримують власним гаманцем екологічний папір. Ще одним прикладом є рух Fair trade («Справедлива торгівля»). – Авт.), який стежить за тим, щоб у країнах третього світу під час виробництва товарів та продуктів, як-то кава або шоколад, не використовувалася дитяча праця, а оплата робітникам давала їм змогу жити за дещо вищими соціальними та екологічними стандартами.

Важливість споживання екологічних продуктів мешканці ЄС усвідомлювали поступово. Цьому сприяли не лише екологічні рухи, які згодом розвинулися в політичні, а й поширення інформації. Скандали з несвіжим м'ясом у магазинах викрили ринкові лабіринти, якими продукція блукає всією Європою, перш ніж потрапити до споживача. А дослідження незалежних вчених донесли до громадськості інформацію про шкідливі речовини та антибіотики, що потрапляють у продукти тваринництва. Якщо додати до цього ще й субвенції держав, які сприяють екологічному землеробству та тваринництву, отримаємо пояснення оптимістичної картини європейського ринку органічної продукції. До 2010 року він залишався найбільшим у світі, нині поступився американському, який становить \$24,5 млрд. Загалом світовий продаж органічних продуктів 2010 року перевищив \$55 млрд.

Проте це заслуга не політиків, а активістів екологічних рухів і захисників тварин. Уряди європейських країн відреагували саме на тиск громадськості, зацікавленої в здоровій їжі. Цій «зеленій» громадськості доводиться протистояти намаганням держав підіграти інтересам комерційних компаній. Водночас ЄС ухвалює менш жорсткі норми, ніж окремі його члени, чим нівелює досягнення останніх у боротьбі за екологічні стандарти. Отже, європейські стандарти жорсткіші, ніж американські, при цьому стандарти певних країн ЄС жорсткіші від загальноєвропейських, а деякі приватні екологічні ініціативи вводять власні, ще суворіші. Зокрема, фірма Demeter вважається однією з найвищої, її продукція має великий попит у ЄС.



GORAN BREGOVIC

WEDDING AND FUNERAL BAND

ГОРАН БРЕГОВИЧ
та «Весільно-похоронний бенд»

20.04

ПАЛАЦ «УКРАЇНА»

початок о 19:00

ЖИВИЙ ЗВУК

PREMIERA.UA
МЫ ПРОДАЕМ БИЛЕТЫ

384-44-44

МЕДІА-ПАРТНЕР

Тиждень
український www.tyzhden.ua

Головні медіа-партнери

ПЕРШИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ

EX.UA

Партнери



music box UA



ARENA ENTERTAINMENT



Київський
завод шампанських вин



Expert Perfume
Parfums for Men

Найбільша проблема Європи

Захід гадав, що Гітлер створить маріонеткову Українську державу на землях Закарпаття і Галичини, тому не підтримав ініціативу появи Карпатської України

Автор:
Олександр
Пагіря

Мюнхенська конференція за участю Великої Британії, Франції, Німеччини та Італії 29–30 вересня 1938 року й передача Судетської області Чехословаччині Третьому Рейху продемонстрували в найгіршому вияві політику «умиротворення», яку проводили західні держави щодо країн-агресорів у Європі. Велика Британія і Франція фактично погодилися визнати Центральну Європу «внутрішнім доменом» Гітлера, а його експансію на Схід – «природним процесом». У постмюнхенський період українське питання після тривалої перерви знову з'явилося на порядку денному в міжнародних колах, що було пов'язано з проголошенням української автономії за Карпатами.

НІМЕЦЬКІ ПЛАНИ

11 жовтня 1938 року Підкарпатська Русь після 20 років звільнення з боку Праги отримала автономний статус у складі триєдинної Чехо-Словацької Республіки. Автономію Карпатської України було проголошено в той момент, коли західна дипломатія губилася в здогадах щодо найближчих планів Гітлера й обмірковувала засоби захисту

західноєвропейських країн від можливої нацистської агресії. Оскільки переважала думка, що Німеччина кинеться завойовувати Україну, автономію Карпатської України у західних столицях розцінювали як німецьку ідею, перший етап на шляху завойовування Радянської України. Відчуваючи сильну загрозу з боку Росії, західні уряди розраховували, що «українська карта» Гітлера стане засобом для спрямування німецької експансії на Схід.

Попри стриманість Німеччини в питанні автономної Карпатської України, західні дипломати помилково вважали, що її пропаганда цілком спрямована в бік українського націоналізму. Так, колишній британський прем'єр-міністр Девід Ллойд-Джордж був переконаний, що фюрер, до того як розгорнути дії проти Радянської України, відокремить Західну Україну від Польщі, щоб об'єднати її з Карпатською Україною та створити васальну Українську державу. Посол Франції в Берліні Роберт Кульондр був тієї самої думки. Він вважав, що Німеччина хотіла забезпечити собі першу скрипку в Центральній Європі, завойовувати Чехо-Словаччину й Угорщину і після

цього заснувати «Велику Україну» під німецьким контролем. Незважаючи на те що західні дипломати у власних інтересах сформували та навіювали через засоби масової інформації міф про німецькі плани щодо створення «Великої України», у 1938–1939 роках українське питання знову вийшло на міжнародну арену й почало активно обговорюватися у світовій пресі, набувши загальноєвропейського звучання.





АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ

У цей час українська проблема не сходилла зі шпальт британської преси, зокрема видань News chronicle, The Times, Daily Express, Daily Telegraph, Manchester Guardian. Британські медіа містили близько 520 згадок про Карпатську Україну. Пильно відстежували події в Карпатській Україні «король американської преси» The New York Times, у Франції – Maten

МАДЯРСЬКА НАВАЛА. Угорська ілюстрація завоювання Карпатської України в березні 1939 року

тощо. Українське питання стало предметом роздумів та обговорень міністрів, дипломатичних представників і громадських кіл.

Що більше в Карпатській Україні утверджувався внутрішній спокій після відкликання Угорщиною свого плану вторгнення на територію краю в листопаді 1938 року, то більше українське питання в загальнополітичному сенсі почало европеїзуватися та усамостійнюватися без німецької участі. 25 листопада 1938-го німецький посол у Празі Андор Генке повідомив Берлін, що Карпатською Україною та українським питанням цікавляться британські дипломатичні кола. З цією метою до Чехо-Словаччини окрім журналістів прибули фахівці зі східноєвропейських питань та британські політики. Наприкінці листопада 1938 року уряд Англії почав вивчати українську проблему. Специфічний інтерес до Карпатської України виявив представник Міністерства закордонних справ Великої Британії лорд Рансімен. На Закарпаття приїжджав також британський політик-лейборист Вільям Веджвуд Бенн. Книжку з описом вражень від побаченого в Карпатській Україні написав журналіст Майкл Вінч.

Ще в грудні 1938-го британці визначали Карпатську Україну як обмежений феномен і поводитися доволі стримано в східноєвропейській політиці. Хоч Англія мала власні концепції стосовно українського питання, вони не поширювалися на Карпатську Україну чи Польщу. Позиція Лондона ґрунтувалася на тому, що Німеччина рано чи пізно розпочне створення «Великої України». Британія в такому разі мала змиритися з експансивною політикою Третього Рейху в цьому регіоні.

З реалізацією німецької політики у створенні «Великої України» та спрямуванням німецької агресії на Схід британські кола не тільки пов'язували плани щодо захисту своїх колоніальних володінь та підмандатних територій від нацистської загрози, а й сподівалися таким чином послабити Радянський Союз за рахунок вилу-

чення індустриальних та аграрних ресурсів Наддніпрянської України. За цих умов Лондон був готовий навіть змиритися з виникненням політичних та військових проблем для Польщі.

1 лютого 1939 року в Лондоні виступив головний речник українського питання у Великій Британії, член Англо-українського комітету, британський журналіст Ланселот Лоутон із доповіддю на тему «Україна: найбільша проблема Європи». Аналізуючи найближчі потенційні устремління нацистської Німеччини, Лоутон зазначав, що головною метою наступної німецької експансії буде Україна з її унікальними ресурсами та географічним положенням. Британець закликав офіційний Лондон підтримати Україну й українців у їхніх прагненнях до свободи і висловив переконання, що такі кроки відкриють новий шлях до вирішення багатьох європейських проблем. Однак рекомендації та попередні напрацювання з української проблеми Англо-українського комітету, до якого входили британські парламентарії, політики, військові, історики та журналісти, не були враховані британським урядом Невілла Чемберлена, який фактично погодився визнати Східну Європу зоною переважаючих інтересів Німеччини.

Свідченням европеїзації українського питання може бути розробка на початку лютого 1939 року департаментом заморської торгівлі британського МЗС проекту створення незалежної України. Аналізуючи економічні аспекти, британці припускали, що відокремлення України від Радянського Союзу може спричинити остаточний колапс радянської економічної системи та розпад СРСР.

Спостережливі американські дипломати помітили, що на відміну від небувалого розголосу в західноєвропейській пресі щодо української проблеми в контексті створення автономної Карпатської України німецькі засоби масової інформації демонстрували дивовижну стриманість або ж цілковиту тишу. У доповіді на адресу президента США Франкліна Руз-



вельта американський посол у Варшаві Дрексел Бідл 15 грудня 1938 року зазначав, що «німецькі пропагандисти змусили зарубіжних кореспондентів працювати на їхню користь», фокусуючи увагу світової спільноти на проблемі «Великої України». Американець дійшов висновку, що кампанія в пресі інспірована самим Берліном і є тактичним маневром, спрямованим на маскування справжніх цілей німецької політики в Східній Європі. Посол США вважав, що Німеччина не стане ініціювати війну з Польщею, Румунією та Радянським Союзом через українську проблему.

Поряд із цим у британських колах серйозно розглядалася можливість початку війни в Європі через українське питання. З цією метою за посередництвом британських дипломатичних представництв вивчалася реакція Москви, Бухареста і Варшави на німецькі плани щодо створення «Великої України». Особлива увага зосереджувалася на позиції Радянського Союзу – головного об'єкта німецьких зазіхань. Передумовами для створення незалежної Української держави, на думку британського посла в Москві Джорджа Верекера, могли бути: 1) наявність потужного самостійницького руху в

НЕЗЛАМНІ. Попри свою малочисельність, захисники української державності за Карпатами прославилися у всій Європі



АНДРІЙ БРОДІЙ (1895 – 1946). Прем'єр-міністр автономії Карпатської України



АВГУСТИН ВОЛОШИН (1874 – 1845). Президент Карпатської України

Радянській Україні, з яким Москва не могла впоратися; 2) удар ззовні.

Перша перспектива оцінювалася як вельми примарна (незважаючи на визнання українців волелюбною нацією), з огляду на масштабні радянські репресії та ізоляцію українського суспільства від зовнішнього світу. У цьому аспекті зверталася увага на різницю в сприйнятті самостійницького руху молодшим поколінням, вихованим у комуністичному дусі, та старшою генерацією, що пам'ятала Українські визвольні змагання 1917–1921 років; вакуумний розвиток підрадянської України; розпорошеність контактів між частинами українського народу в Польщі, Румунії та Чехо-Словаччині. Український самостійницький рух, на думку британців, міг розвинути в УРСР лише під впливом зовнішньої пропаганди та допомоги Західної України.

З погляду перспектив другої альтернативи аналізувалися різні перешкоди на шляху до німецького вторгнення в Радянську Україну. У своєму посланні до міністра закордонних справ Великої Британії лорда Галіфакса від 9 січня 1939 року Джордж Верекер підсумував, що українське питання є значно перебільшеним у міжнародних колах. Європейська громад-

ськість могла лише здогадуватися про німецькі плани переоблаштування Центрально-Східної Європи та подальшої долі Карпатської України. Нічого з таємних інструкцій Гітлера не було оприлюднено. Успішність фюрера як дипломата полягала в тому, що він, вдало маскуючи свої справжні наміри, створював хибне уявлення про цілі німецької політики на Сході в очах міжнародної спільноти.

Наприкінці січня 1939-го за допомогою гітлерівської служби безпеки (СД) у європейських дипломатичних колах було поширено інформацію, що свідчила про згасання зовнішньополітичного інтересу Німеччини до української проблеми в Підкарпатській Русі. Внаслідок цього в перший тиждень лютого 1939-го інтерес до Карпатської України на Європейському континенті різко знизився.

НЕВИЗНАНА ДЕРЖАВА

Проголошення незалежності Карпатської України 15 березня 1939 року залишилося поза увагою Заходу. Жодна країна світу не визнала самопроголошеної Української держави. Після невдачі з отриманням протекторату від Німеччини уряд Августина Волошина апелював до демократичних країн. Ще 14 березня 1939-го офіцій-



ний представник хустського уряду в Празі Вікентій Шандор поінформував американського посла Вільяма Карра про проголошення незалежності в Хусті. 16 березня 1939 року міністр закордонних справ Карпатської України Юліан Ревай, перебуваючи в Берліні, передав через французьке посольство телеграму до уряду в Парижі з проханням про дипломатичне втручання в Будапешт з приводу угорського вторгнення на територію Карпатської України як ко-

лишньої складової Чехо-Словацької Республіки. Однак Міністерство закордонних справ Франції мовчало.

Під час окупації Карпатської України угорськими військами 15–18 березня 1939 року Велика Британія і Франція вдали, ніби карпатоукраїнське питання є внутрішньою проблемою Угорщини. Зокрема, під час згаданих подій британський посол у Будапешті Кедоган засудив угорську агресію як акт насильства, однак ні він, ні міністр закордонних справ Великої Британії лорд Галіфакс та прем'єр-міністр Невілл Чемберлен ніколи не висловлювали офіційного протесту на адресу Будапешта. Водночас міністр закордонних справ Франції Джордж Бонне прямо привітав угорського посла в Парижі, розглядаючи угорську окупацію Карпатської України не як співучасть разом із Німеччиною в розчленуванні Чехо-Словацької, а як цілком незалежний від Берліна акт. На короткий час після подій 15 березня до літа 1939-го українське питання перестало бути на порядку денному в міжнародній політиці. Однак порушеною у зв'язку з утворенням Карпатської України в 1938–1939 роках проблемою бездержавності українців не можна було більше нехтувати і стримувати її. Попри німецький вплив, у 1938–1939 роках українське питання актуалізувалось у світі. ■

ЦИТАТА

Із виступу британського журналіста Ланселота Лоутона 1 лютого 1939 року на засіданні членів Близько- і Середньосхідного товариства в Лондоні: «Якою має бути позиція Великої Британії? Наша позиція, я вважаю, повинна бути такою, що й в українців. Ми маємо стояти на боці України і на боці кожної держави, яка готова допомогти їй на прийнятних для неї умовах. Інакше кажучи, ми повинні прагнути того самого рішення, якого бажає сама Україна. І я переконаний, що це так само в наших інтересах, як і в її».

Наближаються великі перемини у Східній Європі, і проблеми, подібні до українських, виникнуть не тільки там. Якщо ці проблеми вирішувати в новому дусі й новими способами, то необхідно знайти такі засоби, реалізація яких дасть змогу малим і молодим націям жити незалежно поруч із старими та сильними».

Із повідомлення французької радіостанції у Страсбурзі 16 березня 1939 року: «Європа досі недооцінювала карпатських українців. Вони хоч і не мають належної кількості зброї і амуніції, але по-геройськи боронять у Карпатах свою державність перед величезною мадярською навалою. Цим вони надали доказ своєї державотворчої здібності, полум'яної любові до власної Батьківщини та відчайдушного завзяття. Тому заслуговують на те, щоб їм у цій боротьбі допомогли».

Із повідомлення кореспондента американської газети The New York Times Ен. Мак-Кормік за 16 березня 1939 року: «З усіх неймовірних епізодів при занепаді Чехо-Словацької найфантастичнішим є те, що сталося впродовж трьох останніх днів у Карпатській Україні. У вівторок ця найменша частина тричленної Чехо-Словацької держави воювала з чехами. У вівторок увечері проголосила себе незалежною державою. В середу рано чеські прапори були зняті, чеське військо втекло й українські барви видніють у всіх вікнах столиці Хуста... Найбільший бій у ці багаті на події дні не відбувся в Празі або Братиславі, але в Хусті (...) Чому Січ продовжує таку безнадійну боротьбу? Чому мадярська армія зустрічає стільки перешкод у здобутті території, що її боронять вояки-аматори?».



К Н И Г А Р Н Я

Ваша іноземна преса в Книгарні «Є»



AD
ARCHITECTURAL DIGEST

COSMOPOLITAN

DER SPIEGEL

FINANCIAL TIMES

Forbes

Herald Tribune

LE MONDE
diplomatique

Newsweek

The Economist

THE TIMES

THE WALL STREET JOURNAL

м. Київ

вул.
Лисенка, 3

вул.
Спаська, 5

просп.
Повітрофлотський,
33/2

«Русскій мір» у натурі...



Автор:
Ігор Лосєв

Неподалік столичного мікрорайону Теремки на трасі Київ – Одеса нещодавно з'явився великий стенд із зображенням царя Ніколая II й написом: «Прости нас, Государю, заблудших чад твоих...» Кажуть, торік такий самий було помічено на трасі під Харковом. Мабуть, ішлося про зондування політичного ґрунту: чи пройде... Вдалось. І тепер, вочевидь, пошесть покотиться цілою Україною. Громадяни незалежної держави раптом стали «заблудшими чадами» монарха Російської імперії.

1654 року українські козаки в Переяславі миттю перетворилися на холопів, коли московський боярин Бутурлін відмовився їм скласти присягу від імені царя, популярно пояснивши, що «государ, самодержець всеросійський, холопам своїм не присягає». Вільні люди, які будували свої відносини з Варшавою на засадах римського права і звикли почуватися рівними юридичними суб'єктами з другою стороною угод, опинилися в зовсім іншій цивілізації. Здається, сьогодні виникає реальна небезпека знову туди втрапити.

Імператор Ніколай II віднедавна став святом Російської православної церкви. Але до чого тут Україна? Ніколай II, як і австрійський Франц Йозеф, як і польські королі, ні до чого зобов'язувати українців не може, і прищеплювати їм комплекс провини перед «августейшим» можна, лише вважаючи їх не суверенним народом, а етнобіомасою російської нації. А тверезі оцінки особистості й діяльності Ніколая Александровича Романова ніяк не можуть бути компліментарними.

Свого часу Александр Пушкин надзвичайно критично характеризував імператора Александра Павловича Романова:

*Властитель слабый и лукавый,
Плещивый щеголь, враг труда,
Нечаянно пригретый славой
Над нами властвовал тогда.*

Але порівняно з Ніколаєм II Александр I є визначним російським політиком і державним діячем. Він переможець Бонапарта, в його активі – похід царської армії в Європу, участь у Віденському конгресі, де він був серед головних дієвих осіб.

А Ніколай II? Провокатор двох революцій та кривавих розправ («столипінські галстуки» й «столипінські вагони»), за його правління імперією прокотилися хвилі звірячих єврейських погромів (цар не перешкоджав бурхливій діяльності «чорної сотні»). Водночас українці завдячують цій особі терором проти них на окупованій у 1914–1915 роках Галичині. Там палали книгарні, закривалися «Просвіти» й українські школи, а діячів національної інтелігенції відправляли на заслання.

Таке варварство спонукало відомого науковця й політика Павла Мілюкова з трибуни Державної думи засудити дії царської адміністрації: «Ви відштовхнули від нас рідний нам український народ і затьмарили світлий образ великої визвольної війни». Крім того, Ніколай II розпочав дві бойові кампанії і обидві програв. Японську війну посилено провокувало коло найвищих урядовців та спритних ділків Російської імперії на чолі із сановником Безобразовим, їхньою збіркою назвою була «безобразовська кліка». Вони марили новими територіальними загарбаннями на Далекому Сході, зокрема приєднанням земель Кореї та Маньчжурії, для яких уже було готове ім'я – «Жовторосія».

Усе починалося дуже бадьоро: пресу переповнювали малюнки, на яких російський велетень Ваня, не напружуючись, нищив зграї японських дрібних «макак». Громадська думка була майже одноставна: «Шапками закидаємо!» А закінчилося знаменитим сумним вальсом військового музиканта Шатрова:

*Тихо вокруг, ветер туман унес,
На сопки Маньчжурии легла
тишина
И русских не слышно слез...*

Цікаво, що сучасні імперські неопатріоти Росії (скорочено неопати) доводять, ніби вона Японію майже здолала, але за п'ять хвилин до перемоги зрадницького удару в спину імперії завдала рідна ж така ліберальна інтелігенція (лідерами якої, на думку неопатів, виявилися... радикальні марксисты Троцький і Ленін). Це карикатурно нагадує пояснення відомого Адольфа Алоїзовича щодо поразки Німеччини в Першій світовій, тільки там ліберальна інтелігенція була чисто єврейською...

Вплутавши свою імперію в цю війну, Ніколай II, переобтяжений фінансовими боргами перед Францією та Бельгією, на вимогу союзників у перші ж дні бойових дій розпочав наступ у Східній Пруссії, де загинув цвіт російського війська – кадрові армійські генерали Самсонов і Ренненкампа. А ніжна дружба зі старцем Ігрігорієм (Распутиним) – то вже окрема історія...

Чому в добу після перебування так гостро треба було канонізувати Ніколая II? Відчуваючи ідеологічний вакуум, нова російська влада мусила спертися на православну церкву й здобути підтримку своєї діаспори у світі. Але ж те середовище було переважно антикомуністичним і орієнтувалося на білоемігрантську Російську зарубіжну православну церкву, сприймаючи Московський патріархат як більшовицький новороб. Ця діаспора була ласим шматком для Кремля й геополітичного курсу Владіміра Путіна, адже це тисячі заможних і впливових людей у Західній Європі, США, Канаді, Австралії, Бразилії та Аргентині. Це ж яка агентура впливу пропадає! Проте антикомунізм зарубіжних росіян був непохитним. Тож довелося Кремлю й РПЦ символічно в особі канонізованого імператора Ніколая II об'єднати червону ідею з білою, сказати б, чекістів із білогвардійцями.

Таким чином, біла й червона ідеї тепер у РФ (на великодержавних засадах) опинилися разом, як відповідні смуги на дер-



ФОТО: АНДРІЙ ПОМАКІН

жавному триколірі. Тож немає більше перешкод (Російська зарубіжна православна церква за безпосередньої підтримки Володимира Путіна підпорядковувалася Московському патріархату) для спільних зусиль у справі відновлення «каторжної імперії», як називав її Георгій Федотов, російський філософ і православний священник.

Навіщо Партія регіонів так буквально виконує настанови кремлівських кураторів, абсолютно «не фільтруючи базару»? Втім, за Ющенка, коли громадськість зажадала втручання «патріотичного» глави держави під час встановлення пам'ятників Єкатерині II в Одесі та Севастополі, Віктор Андрійович відреагував суперполітично: «У нас демократія». Про таку «демократію» і таку «свободу» ще 1949 року вельми влучно висловився Дмитро Донцов: «Свобода провідної еліти – з політики, з преси, з театру, з церкви – робити крамничку для інтересу кліки, не дбаючи про загальну, ну і свобода – бо майже безкарність – для каналів продавати свою країну».

УКРАЇНЦІ «ЗАВДЯЧУЮТЬ» НІКОЛАЮ ІІ ТЕРОРОМ ПРОТИ НИХ НА ОКУПОВАНИЙ У 1914–1915 РОКАХ ГАЛИЧИНІ

Плачі за Ніколаєм II є відвертим знущенням із гідності й національної ідентичності українців, свідомо ворожим актом проти їхньої державності. Це робиться в контексті того ідеологічного наступу на нові незалежні країни, що є виявом геополітичних настанов «Русского міра». Це реінтеграція імперії у сфері духовності, що в комплексі з економічною навалю, енергетичним шантажем становить для нашої держави величезну загрозу. Посилює її й

буде використано мотиви «невдячності» Російській імперії та дому Романових, адже справді лейб-гвардії Волинський полк, сформований переважно з українців, брав найактивнішу участь у лютому 1917 року в поваленні царського самодержавства. Також педалюватимуть роль України в розпаді СРСР, у цій «найбільшій геополітичній катастрофі XX століття» (за Володимиром Путіним).

Якщо про горбачовський референдум березня 1991-го «про збереження СРСР як оновленої федерації» у російських та проросійських ЗМІ згадують багато й охоче, то про акти безпрецедентного єднання нації воліють забути, ба навіть змусити забути самих українців. Та оскільки дискредитувати це народне волевиявлення доволі складно, вважають за краще його тихенько ігнорувати.

«Русский мір» – це дуже серйозний виклик українцям, насамперед духовно-інтелектуальному прошаркові народу, бо ж насправді для нашої культури й ментальності він є антиукраїнським світом, де нам як нації та державі місця немає. ■

те, що ідеологія «Русского міра» є фактично доктриною керівної нині в Україні Партії регіонів. Найближчим часом напередодні 20-ї річниці державної незалежності треба очікувати різкого посилення ідеологічних атак на українську свідомість, спроб знецінити значення подій, що відбулися 24 серпня й 1 грудня 1991 року. Зокрема,

Зеров і шантрапа

Хто вбив поета

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Стрижем культурної еліти суспільства завжди були люди, що поєднували талант і високі моральні якості. Тому всі трагічні «перезавантаження» нашої історії ставили цю частину суспільства під удар найперше. Авторитарні системи незалежно від кольору та ідеології прагнули мати справу з сірими, безликими масами, добре керуваними й маніпульованими, тож сильні особистості, до того ж озброєні моральною вищстю й авторитетом, були для них найнебезпечнішими. Тоді поставала необхідність вибору: лишаєшся самим собою, але за велику ціну, мірилом якої могло бути життя, або стаєш співником влади, що, втім, добробуту теж не гарантувало. Дилема для творчої і мислячої частини наших співвітчизників дуже актуальна й сьогодні, а історичні уроки її вирішення важливі як ніколи. Матеріалом про Миколу Зерова **Тижень** розпочинає серію життєписів тих, хто колись поставав перед таким вибором, лишаючись самим собою, або ж прислужував і плазував, втрачаючи власне я.

Автор:
Володимир Панченко,
НаУКМА

«Ми ж з вами знаємо, чого вартий наш український селячок, коли він починає кар'єру робити. Жадність, заздрість, готовність усім пожертвувати – аби тільки мати черевки з гострими носками і сидіти в кав'ярні в ролі законодавця і арбітра «elegantarium». Всі вони однакові, і ті, що УНР будували, і ті, що до УСРР раз примазуються...»

Лист Миколи Зерова до Павла Тичини від 27 травня 1924 року

ВИКОНАВЕЦЬ

Професора, поета-неокласика Миколу Зерова застрелив капітан держбезпеки Михайл Матвеев 3 листопада 1937 року. Зерову йшов 48-й рік...

Історія ця сплила тільки 1997-го. Відшукані в архівах документи, зокрема «розстрільні» протоколи засідань особливої трійки УНКВС Ленінградської області, неспростовно свідчили про масові знищення «ворогів народу» з нагоди 20-річчя революції. Трійка у складі Л. Заковського (начальник УНКВС ЛО), його заступника В. Гаріна та прокурора Ленінграда Б. Позерна ухвалила розстріляти 1825 «ворогів народу» з-поміж в'язнів Соловецького табору особливого призначення. 198 із них було страчено безпосередньо на острові; 509 устигли до припинення навігації вивезти до Ленінграда, де старший лейтенант А. Полікарпов із підлеглими й виконали вирок. Найбільшу ж частину соловецьких бранців (1118 осіб)¹ вивезли із Соловків раніше за інших, ще в жовтні 1937-го. З Медвеж'єгорська їх, зв'язаних, вантажили на автомобілі й відвозили на 19-й кілометр дороги Медвеж'єгорськ – Повенець, у піщано-гравійний кар'єр, і там капітан Матвеев пострілами з

револьвера відбирав життя у приречених (загальна кількість жертв, яких наприкінці сталінських 1930-х прийняло урочище Сандармох, становить приблизно 8–9 тис. осіб – їхні останки знаходять на площі близько 6 га).

Розстрілювали «контрреволюціонерів», «буржуазних націоналістів», «султан-галівців», «шпигунів», «троцькістів»... Членів ВКП (б) і КП(б)У, комсомольців і безпартійних, молодих та літніх, наркомів і письменників, червоноармійців та професорів, узбеків, грузинів, євреїв, туркменів, казахів, башкирів, росіян... Кожен шостий зі страчених у Сандармоху – українець. До останніх більшовицький режим ставився з підозрою, нерідко вбачаючи «буржуазний націоналізм» уже в самому факті користування українською мовою, у тому, що людина відчувала себе українцем.

Про капітана Матвеева відомо небагато. Був він «солдатом революції з простим серцем» (як писав про одного з персонажів своєї «Патетичної сонати» Микола Куліш, також застрелений Матвеевим). Минуло небагато часу – і Матвеева знищила та сама репресивна машина, коліщатком якої він був.

ЖЕРТВА

Гортаючи в затишному читальному залі Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України справу Миколи Зерова, я несподівано для себе натрапив на його листи до Людмили Кошової, яких не містять відомі мені видання спадщини поета-неокласика. Датовані вони (за винятком першого) 1935–1936 роками. Аркушки, на яких професор Зеров мережив своїм бездоганим почерком адресовані закоханій у нього Людмилі Василівні Кошовій слова, – вражаючі документи, сповнені болю, розгубленості, нерозу-

міння того, що відбувається... Микола Костьович описував своє нове життя-буття й водночас сповідався. І в тому його епістолярному репортажі з душі багато відчаю, викликаного щойно пережитим шоком...

Передісторія цих листів така: 1 вересня 1934 року Миколу Зерова звільнили від викладання в Київському університеті. 1 листопада його позбавили можливості займатися ще й науковою роботою. Того самого дня помер 10-річний Костик, син Миколи Костьовича і Софії Федорівни. Жодної надії, що в Києві вдасться деє прилаштуватися, не залишалося, тому відразу після Нового року Зеров без дружини виїхав до Москви. На що сподівався? А він і сам того не знав. До Білокам'яної його погнав відчай.

І ось тепер він ділиться з Людмилою Кошовою сумнівами: як бути – залишитися в Москві й влаштуватися на роботу «в апараті кіноуправління» чи повернутися до Києва і спробувати домогтися «реабілітації»? «Щодня я страждаю, довго й тяжко вагаюся, почувавши, що виїхав по суті без ясного і чіткого рішення», – зізнається собі й кореспондентці Зеров. Зрештою, він таки залишається й починає працювати в кіноуправлінні.

Проте становище Зерова все одно вкрай непевне. Йому навіть спадає на думку податися кудись зовсім далеко, може, до Казані? «Тільки ж де гарантія, – міркує він, – що знайдеш там друзів і роботу, що Соня (дружина, яка залишилася в Києві. – Авт.) захоче відірватися так далеко від рідної могили, від усього, що в нас залишилося: гірких спогадів і щастя, яке не повернути...»

Його листи важко читати – в них запікся великий душевний біль...

Останнє послання, адресоване Людмилі Кошовій, Зеров

написав 31 травня 1936 року зі станції Кемь – пристані на березі Білого моря.

...Наприкінці літа 2004-го мені разом зі ще кільканадцятьма волонтерами з України під орудою колишнього радянського політв'язня Василя Овсієнка випало побувати на тій-таки станції Кемь, звідки вже недалеко й до Соловків (60 км Білим морем на катері). На стендах Соловецького музею я несподівано побачив портрет Миколи Зерова. Професор у куфайці зека. І малював його також зек. Дата в куточку: 1 січня 1937 року. Миколі Костьовичу залишалося жити десять місяців і два дні.

Свою долю Зеров передбачив у сонеті «Чистий четвер», написаному ще 1921-го в Барішівці. Там були рядки, що віщували страшні часи, наближення апокаліпсису.

*Навколо нас – кати і кустодії,
Синедріон, і кесар, і претор.
Це долі нашої смутний узор,
Це нам пересторогу півень піє,
Для нас на дворищі багаття тліє
І слуг гуде архієрейський хор.
І темний круг євангельських історій
Звучить як низка тонких алегорій
Про наші підлі і скупі часи...*

Ці слова читаються як мото-рошне пророкування: «Для нас на дворищі багаття тліє...»

Але чим був небезпечний для новітніх інквізиторів син учителя з Полтавщини, охтирський, а потім київський гімназист, студент історико-філологічного факультету Київського університету ім. Св. Володимира, вчитель Златопільської гімназії (на півдні тодішньої Київщини), а з осені 1917 року викладач латини у щойно відкритій Другій українській державній гімназії імені Кирило-Мефодіївського братства? Які загрози для себе могли побачити інквізитори сталінських часів у тому, чим займався поет-неокласик, перекладач римлян, професор Микола Зеров?

ЗАМОВНИКИ

Усе починалося з літературного середовища, з малоосвічених, проте сповнених амбіцій та комуністичного пафосу «селючків» і «пролетарських» поетів.

Літературна шантрапа заздрила Зерову. Її дратували його освіченість і популярність. Зануреність в античність, любов до римлян і давніх греків «пролетарські» поети тлумачили як «відрив від сучасності». Серед тих, хто вже 1921 року «одгетькувався од неокласиків», був і Микола Хвильовий. То вже згодом ім'я Зерова в його памфлетах звучатиме як синонім інтелекту й культури. А поки що він разом із Володимиром Сосюрою та Михайлом Йогансенем оголошував про початок «ери творчої пролетарської поезії справжнього майбуття».

На відміну від Хвильового Микола Зеров комунізмом не марив. Його естетична позиція рішуче відрізнялася від декларацій «пролетарських» поетів:

*Леконт де Ліль,
Хозе Ередія –
Парнаських зір не-
західне сузір'я –
Зведе тебе на справ-
жнє верхогір'я.*

Сонет «Нова українська поезія»

Орієнтири абсолютно виразні: строгі класичні форми на протигагу «старосвітчини» й «повітовому смаку».

У заданих обставинах Микола Зеров обрав внутрішню еміграцію. Крізь пелену античних алюзій у його сонетах прозирала та сама СУЧАСНІСТЬ, за відрив від якої його постійно шельмували. Хіба ж не про неї, сучасність зразка початку 1920-х, ідеться в сонеті «Oi triakonta», яким відкривалася збірка?

*А знаєте: в дні тридцяти тиранів
Була та сама навісна пора.
Безмовний Онікс, безлюдна агора
І безголосся суду і пританів.*

*І тільки часом, мов яка мара,
Ще озивався сміх Аристофанів;
Сократ, як перше, виявляв профанів,
І весело роїлась дівтора.*

*Так само і тепер. Усе заснуло.
Все прилягло в чеканні Трасибула!
А ми? Де ж заступ нам на нашу гич,*

*І сатка на бур'ян, і лік на рани?
Дитяча сліпота? Сократів біч?
Чи невтишимий сміх Аристофана? »*





Усе тут – гра. Злегка прикриваючи свою сумну іронію античною заіпоною, поет рефлексує з приводу того, що відкривалося його очам і душі в порослому травою Києві, в Баршівці, де він у 1920–1923 роках учителював, у всій збільшовиченій Україні. Нагадування про Сократа, який «виявляв профанів», про «сміх Аристофанів» також багато про що промовляють...

А в сонеті «Обри» легко вгадувалася голодна українська реальність початку 1920-х:

*І в селах плач. Герої саг і рун
Воскресли знов аварин, гот і гун,
Орава посіпацька, гадь хоробра...*

*Сільської ситості останній трен,
Усюди лемент – крик дулібських жєн
Під батогом зневажливого обра.*

Настане час – і більшовицькі «обри» впізнають себе в цих «парнаських» рядках поета-неокласика. Вони нічого йому не пробачать: ні його підозрілої внутрішньої еміграції, ні його

знань, ні його друзів, ні його українства, ні його слави.

У 1934 році атмосфера психозу, що нагніталася «обрами», стала жакливою. Літературні оцінки переводилися в площину політичних звинувачень. Критичні статті набували характеру публічних доносів. Усе, що писали про неокласиків тодішні критики, нагадувало війну на знищення. 22 січня 1934-го газета Київського університету «За комуністичні кадри» повідомила про чергове засідання літсекції Товариства войовничих матеріалістів-діалектиків: «У переповненій аудиторії тов. Колесник П. порядком проробки ухвали листопадового пленуму ЦК і ЦКК КП(б)У виголосив велику доповідь на тему «Буржуазно-націоналістична літературознавча концепція М. Зерова і хвильовизм». Піддаючи гострій критиці всю літературну і літературознавчу практику Зерова, активно виступили ряд товаришів...»

Петро Колесник, згаданий у цій інформації, – колишній

«УКРАЇНО,
УКРАЇНО, ОСЬ
ДЕ ТВОЇ ДІТИ...»

1. Соловки з боку бухти Благополуччя.
2. Карелія. День пам'яті жертв політичних репресій в урочищі Сандармох.
2004 рік



БІЛЬШОВИЦЬКІ «ОБРИ» НЕ ПРОБАЧИЛИ ЗЕРОВУ НІ ЙОГО ЗНАНЬ, НІ ЙОГО ДРУЗІВ, НІ ЙОГО УКРАЇНСТВА, НІ ЙОГО СЛАВИ

учень Миколи Костьовича. Його доповідь незабаром опублікують, а професорові Зерову доведеться пояснювати й виправдовуватися... Проте вже в листопаді він зрозуміє, що сподіватися ні на що. Замовники – літературна й політична шантрапа – жадали жертвоприношення...

«СВІТЛЕ МАЙБУТНЄ» НА СОЛОВКАХ

На Соловках Зеров намагався хоч якось зберегти свій внутріш-

ній світ – останнє, що в нього залишалося. У вільні хвилини він перекладав Вергілієву «Енеїду».

Але чому все-таки будівництво «світлого майбутнього» потребувало Сандармоха, Со-



ловків, величезного архіпелагу ГУ-ЛАГ? Відповідь на це запитання є на сторінках «Маніфесту Комуністичної партії» Маркса й Енгельса (1848 рік). Його автори викладали план грандіозного «революційного переустрою всієї суспільної споруди», вінцем якого мало стати досі не бачене досконале комуністичне суспільство, заселене новими (теж не баченими досі!) людьми. «Більш чи менш прикрита громадянська війна», пророкували автори «Маніфесту», перетвориться на «відкрити революцію», себто на насильницьке повалення буржуазії.

Рефреном у «Маніфесті Комуністичної партії» є слова «знищити» і «зруйнувати». Ідея насилля як універсального засобу виправлення історії пронизує його. Передбачається колосальне потрясіння основ. Знищується приватна власність. Знищуються класи. Наявні закони, мораль, релігія оголошуються «буржуазними передсудами, за якими криються буржуазні інтереси». Виняткова історична місія покладається на пролетаріат (та його авангард – надпартію!), які силою запровадять принципово новий устрій...

Ескіз комуністичного суспільства через 70 років ляже в основу програми соціалістичного будівництва в СРСР. Утопія, увійшовши в плоть і кров політичного маніфесту, потребувала диктатури, а отже, насилля. Причому ошаслилювати тих, хто відчів після кривавої рубки, запроваджувати соціалістичний рай була покликана шантрапа!

Усе відбувалося за тією моторошною логікою, про яку Семьон Франк, один із російських філософів, вигнаних 1922 року Ленінін в еміграцію, писав як про залізну закономірність. Утопізм неминуче проходить шлях «від святості до садизму». «Всупереч первинному задумові, – констатував Франк, – він (утопізм. – Авт.) завжди приводив не до добра, а до зла, не рятував, а знищував життя», і на цьому шляху «самі рятівники людства із самовідданих служителів благу якимось незрозумілим і несподіваним чином перетворювалися у безсовісних злодіїв і кровожадних тиранів».

Виходить, Микола Куліш, Микола Зеров, Лесь Курбас і тисячі, мільйони їхніх сучасників зі сталінського СРСР були приречені задовго до свого народження, принаймні ще 1848 року? Адже той, хто виділяється, небезпечний, оскільки порушує принцип казарменної рівності. Тож на що міг сподіватися «київський Златоуст», улюбленець студентської молоді професор Микола Зеров? Приреченість Зерових ще 1871 року прогнозував Федор Достоевський, полемізуючи своїм романом «Біси» з російськими нігілістами – предтечами більшовиків. Верховенський (один із «бісів») із захопленням викладає план «великого стрибка», що його мріє реалізувати Шигалев: «Найпершим чином понижується рівень освіченості, наук і талантів. Високий рівень наук і талантів доступний тільки вищим здібностям, не потрібно вищих здібностей! Цицерону відрізається язик, Коперніку виколоються очі, Шекспір побивається камінням – ось шигалевщина! Раби повинні бути рівні: без деспотизму ще не було ні свободи, ні рівності, але в табуні має бути рівність, і ось шигалевщина!»

Замініть Цицерона, Коперніка й Шекспіра на Зерова, Куліша й Курбаса – і ось вам Сандармох, ситуація розгорнутого будівництва в СРСР за бісівським сценарієм Шигалева!

Винищення Зерових дорого обійшлося Україні – досі не можемо оговтатися. Аби ще хоч зятамили як слід: коли командні, владні висоти займає шантрапа, не чекай добра... ■

New Non- Fiction Books from EU*



М. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044)235-88-54

www.book-ye.com.ua

* Нові нон-фікшн книжки з ЕС

Пиво проти буденності

Мистецтво пива починається там, де ніхто не прагне впитися



Автор:
Ростислав
Семків

Збірки есеїв майже ніколи не читають одразу й повністю. Саме такі книжки мають найбільше шансів перетворитися на настільні: взяв до рук надвечір, прочитав шмат тексту – подумав над написаним і відклав, щоб повернутися за день чи за тиждень. Такі книжки смакують. Вони, без перебільшення, прищеплюють смак до друкованого слова. А видання, про яке мова зараз, спонукає насолоджуватися ще й продуктом, котрий для багатьох став тривіальним елементом побуту. А дарма: пиво – це не лише питво. Після ознайомлення з книжкою сумнівів у цьому не залишиться і в найзатятіших моралістів, чиї уявлення про пивну культуру (чи то пак, на їхню думку, безкультур'я) вельми часто успадковані від радянських журналів «Перець» та «Крокодил». Якщо таку людину із заплученими очима привести в навіть доволі посередній європейський паб, її шокую відсутність п'яниці під столами і вразить атмосфера довірливої розмови біля шинквасу. Книжка «Пиво і філософія» – саме про таку грань культури споживання: це один із напоїв миру й затишку. На відміну від вина, котрим тамують спрагу високочолі філософи на інтелектуальних бенкетах, пиво пропонує світобачення більш карнавальне й демократичне – його не колекціонують, його просто п'ють.

Загальний настрій книжки, а заодно й конденсовану сутність культури пива, дуже добре передає передмова «Я підморгну, отже, існую» одного з найбільших знавців цього напою у світі – Майкла Джексона (бачите, навіть у його імені не обійшлося без іронії). Сей бурлескно-картезіанський вступ іще й вельми влучно закінчується: філософ від пива не претендує на знання законів життя – він лише добре знає його саме, і досвід дозволяє йому просуватися сторінками власної біографії з усміхом. Пафос його

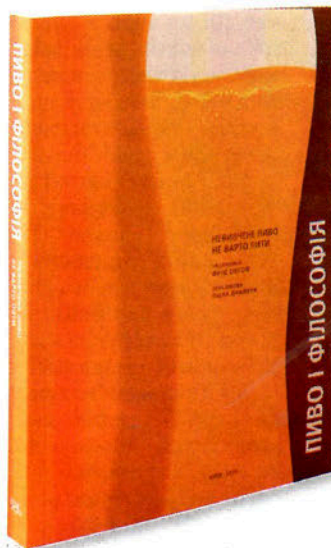
вдаваний, а гумор – справжній. Чи ви колись чули, щоб, підносячи гальбу пива, хтось виголошував повчальні й багатослівні тости?

Та після передмови я все ж перескочив би до розділу другого: «Етика пива», а саме до статті Стівена Д. Гейлза «Мілья проти Miller'a», де в трохи парадоксальний (а який-бо ще?), проте наголошено логічний спосіб розрізнено, скажімо так, осмислене пиття нашого напою і тривіальне його споживання. Для мене ця стаття – серце книжки, яскраве й дотепне пояснення, навіщо; втім, дві наступні репліки розділу не менш вдалі та промовисті: «Пиво і незалежність» Алена Маклеода та «Ще один кухоль? Про пиво, дружбу і характер» Джексона Кевела.

Логічно далі перейти до розділу третього: «Метафізика та епістемологія пива», що своєю назвою обіцяє начебто вищий рівень філософської абстракції та ширший засяг узагальнень, проте він якраз найбільше розчаровує. Крім першої статті авторства Теодора Шика «Пиво і пізнання. Мед натхнення», яка й справді глибша, дві інші радше ілюстративні, й хоча дають децину поживи для роздумів про культуру та вдосталь інформації про сорти, вживемо

тут штамп, бурштинового трунку, однак гучний заголовок розділу аж ніяк не підтверджують. Теоретично вони більш пліткі, ніж статті наступного розділу четвертого: «Пиво в історії філософії», в якому нарешті вдаряє важка артилерія: і Берклі, й Кант, і Ніцше; останній шпетить декадентів, котрі бездумно впиваються замість працювати над собою. Саме після цих суворих сентенцій варто, на мою думку, повернутися до найбільшого у книжці розділу першого: «Мистецтво пива», в якому, махнувши рукою на всіх моралістів та модерністів, можна знову зануритися у приємні медитації між естетики кухлів та пузатих бочок із нашим веселим напоєм. Ото вже де весь спектр медитацій та варіацій довкола того, що в пиві зворушує і надихає! Вся «правда про пиво», якщо підсумувати назвою статті Майкла П. Лінча, якою я, власне, рекомендував би завершити ознайомлення з книжкою.

«Пиво і філософія» вписується у вельми демократичну сучасну тенденцію лібералізації смаків та вслухання в колись притлумлені, маргіналізовані офіційною культурою голоси. Це також одна з численних тепер спроб уважніше приглянутися до повсякденних речей, знайти глибший сенс у їх перебуванні з нами поруч – особливо якщо це речі й речовини з такою довгою культурною історією. Врешті, й саму культуру ми починаємо мислити відтак не лише як сукупність зразкових творів за склом музейних вітрин чи приписів. Не як власний обов'язок їх komponувати, а як живий процес – способи відірватися від прагматичної буденності. Мистецтво починається там, де кажемо «досить» лише користі й підносимо голову в пошуках позачасового. А власне мистецтво пива – там, де ніхто не прагне впитися. Воно теж існує: тепер ми це знаємо. ■



2011: МІЖНАРОДНИЙ РІК МОЛОДІ
РІК ОСВІТИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

МЕДВІН: VI ВЕСНЯНИЙ КИЇВСЬКИЙ КНИЖКОВИЙ ЯРМАРОК



Фестиваль наукової фантастики
за участі М. і С. Д'яченків, Д. Бикова, С. Лук'яненка
Фестиваль Християнської книги

Куратори культурної програми ярмарку - Брати Капранови

Книга і кухня, Літературна кав'ярня,
Бістро "У Пегаса", Книжковий університет,
Фотовиставка "Зірки з книгою в серці"

- зустрічі, прес-конференції, творчі вечори,
автограф-сесії, поетичні читання,
- концерти, театральні вистави та кінопокази, тощо

9 квітня - ДЕНЬ ДИТЯЧОЇ КНИГИ (конкурси,
концерти, ігри, майстер-класи, подарунки для дітлахів)

2011
7 - 10
КВІТНЯ
КИЇВ

ЕКСПОЦЕНТР "СПОРТИВНИЙ"
вул. Фізкультури, 1
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

УПОРЯДНИК:
ВИСТАВКОВА КОМПАНІЯ
"МЕДВІН"

Тел./факс: +380 44 501-03-42.
E-mail: mail@medvin.kiev.ua
www.medvin.kiev.ua

ІНФОРМАЦІЙНІ СПОНСОРИ:



17 квітня

Будинок офіцерів 19:00

Фестиваль «Французька весна» представляє



Світова зірка джазу

RICHARD GALLIANO & Tangaria quartet



Телефон для довідок:
253-80-72



Безпрограшна битва

«Глобальне вторгнення...» — це навчальний посібник для режисерів-початківців

Обираючи з-поміж найближчих прем'єр, справедливніше було б писати про стрічку «Боець», бо з кінематографічного погляду спортивний байопік Девіда О. Расселла явно сильніший за науково-фантастичний екшн «Глобальне вторгнення: Битва за Лос-Анджелес». Проте робота Джонатана Лібесмана цікава не тільки широкій аудиторії, а й вузькому колу тих, хто вийшов зі статусу звичайного глядача й готується стати фаховим кінематографістом. «Глобальне вторгнення...» вчить цього переходу зі статусу в статус, практично показуючи, як треба (можна) зробити проект фільму, використовуючи підручні засоби, й отримати на нього майже \$100 млн. Це шлях до такої собі американської мрії. Для цього потрібно лише озирнутися довкола, вибрати тему, яка б цікавила всіх, і створити кістяк зі сталих форм, зрозумілих і реалістичних. Сценарист Крістофер Бертоліні фактично поєднав фантастичний жанр («інопланетної експансії» з військовим «війни у місті», почавши з «Дня незалежності» Роланда Емеріха й продовживши «Падінням «Чорного яструба» Рідлі Скотта. А плюс до цього наси-



«Глобальне вторгнення: Битва за Лос-Анджелес».
У кінотеатрах України з 24 березня

тив сценарій багатьма відомими альянсами і на той самий «День незалежності», і на «Чужих» Джеймса Кемерона, і на «Дев'ятий округ» Нейла Бломкампа. Проте для глядача важливіші соціальне насичення і мотивація героїв. А герої стрічки — справжній Ноїв ковчег: «білий» з психологічною травмою, негр із ненавистю до «білого», італієць, латинос, жінка і дитина. Усе це замішане на патріотизмі, загальній відданості та любові до батьківщини. І явно є візуалізованим омріяним реваншем американців за 11 вересня: армія мобілізується лише на основі підозри, і як виявилось, підозри далекоглядної. Увесь цей грамотно акцентований матеріал отримав Лібесман, нівроку режисер. Бо, взяв-

Анонси

25 березня, 19:00

Deep Purple

Міжнародний виставковий центр (Київ, Броварський просп., 15)
Наступною зупинкою в ході європейського турне британського рок-гурту стане українська сцена. На концерті в Києві музиканти виконають не лише нові композиції, а й старі хіти «Burn», «Smoke on the water» тощо. Гурт розпочав чергове турне ще 2010 року виступами у Празі, Польщі, Бельгії, Франції, Швейцарії та Німеччині. Після України потішать білоруських рокерів. Зважаючи на масове занепокоєння фанів можливим закінченням музичної кар'єри, Deep Purple запевняють, що це не останній їхній тур.



25–27 березня, 19:00

New Vision

Кінотеатр «Україна» (Київ, вул. Городецького, 5)
У межах фестивалю короткометражного кіно глядачам будуть представлені роботи молодих кінематографістів. Загалом у програмі понад 20 фільмів короткого метра, що є призерами міжнародних фестивалів. Серед них драма «На дахах» (Іспанія), експериментальна стрічка «Цифрове плавання» (Південна Корея), комедія «Томмі» (Норвегія), анімація «Дрейф» (Німеччина — Велика Британія) тощо. Захопливі сюжети та несподівані розв'язки — це не все, чим дивуватимуть публіку. Деякі автори особисто відідають дійство.

26 березня, 13:00

«Історії Чарівного Лісу»

Книгарня «Є» (Львів, просп. Свободи, 7)
Презентація дитячої книжки стане справжнім театралізованим дійством, адже історії дітлахам та їхнім батькам розповідатиме її автор Слоник-Дзвоник. Він не лише познайомить маленьких читачів з головними героями: вороною Каркою, осликом Якалом, а й відкриє всі таємниці життя в Чарівному Лісі. Різноманітні забави та ігри потішать усіх гостей, а світла атмосфера казки подарує гарний настрій на весь день. У святі візьме участь і головний редактор «Видавництва Старого Лева» Мар'яна Савка.



КНИЖКИ

Ольга Токарчук. «Веди свій плуг понад кістками мертвих»

Героїня нового роману польської письменниці – літня жінка, яку через її чесність і вразливість багато хто вважає дивачкою. Прагнучи відновити гармонію в стосунках людини й довкілля, Яніна Душейко веде самотню безуспішну боротьбу. Серія вбивств місцевих «крутих» спонукатиме мешканців містечка інакше поглянути на дійсність. «Я хотіла примусити читача замислитися, викликати в нього моральний неспокій та сильні почуття: гнів і жах», – каже про свій твір авторка.

**Тібор Дері. «Любий бо-пер!..»**

В одній з останніх повістей відомого угорського письменника (1894–1977) ідеться про старість і страх перед нею. Цинізм, іронія, мудрість, уїдливість, фобія самотності й прагнення до неї – усе це притаманне героєві, відомому письменникові, останнє кохання якого зріле, тому безпретензійне. Текст насичено цікавими порівняннями й метафорами. Багатюща мова перекладу посилює насолоду від читання.

**Жан-Марі Ле Клезію. «Дієго і Фріда»**

На основі документів – щоденників та спогадів – французький і маврикійський письменник створює белетризовану біографію всесвітньо відомих мексиканських художників першої половини XX століття Фріди Кало та Дієго Рівери. Їхнє кохання, повне жаги, болю, зрад, страху самотності, постає на тлі революцій, зокрема й мистецьких. Автор подає панораму тодішньої Мексики, а також США й «загниваючої» Європи, акцентує на стосунках творчих людей із духовною спадщиною індіанців.



ши в руки камеру, він пройшов, проїхав, пробіг Лос-Анджелесом, а повернувшись додому, поставив на комп'ютері у відзнятий ним матеріал фігурки солдатів і прибульців. Змонтував усе і приніс на студію. Columbia Pictures одразу отримала готовий концепт фільму ще до його запуску і без проходження препродакшну! Понад те, зважаючи на відкритий фінал і винесення в назву конкретного міста, а також наявність у США 50 штатів та одного федерального округу, ми маємо нову франшизу з максимальною кількістю 51 серія... Ось як треба робити комерційне кіно.

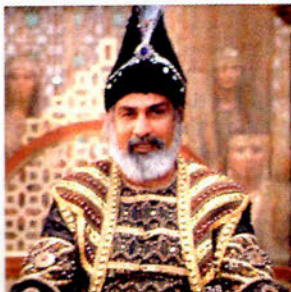
Ярослав Підгора-Гвиздовський

26 березня, 16:00

«Джавад хан»

Артхаус-кінотеатр «Кінопанорама»
(Київ, вул. Шота Руставелі, 19)

В Україні відбудеться єдиний показ однієї з найяскравіших стрічок азербайджанського кінематографа. «Джавад хан» – історія мужності та нескореності, що ґрунтується на реальних фактах. В основі сюжету події 1803–1804-х років, коли Азербайджан протистояв загарбницькій політиці Росії та Ірану. Правителю Гянджинського ханства Джавад хану було запропоновано здатися без бою, але той рішуче відмовився. Остання коштувала йому життя – він загинув під час облоги міста. Фільм демонструватиметься українською мовою.



27 березня, 19:00

Алессандро Сафіна

Палац мистецтв «Україна»
(Київ, вул. Велика Васильківська, 103)

Знаменитий італійський тенор представить українським глядачам програму світового турне, яка містить відомі оперні арії артиста та композиції з альбомів «Musica di te», «Sognami й Insieme A Te». Як зазначає сам виконавець, шляхом поєднання класичного і популярного жанрів йому вдалося знайти власний стиль – оперний рок. Синтез елементів опери, соулу та мюзиклу наближають оперне мистецтво до слухача й оживляють оперу. Сафіна також пише музику для фільмів.



28 березня, 19:00

«Би-2»

Палац спорту
(Одеса, просп. Шевченка, 31)

На концерті рок-гурту прозвучать усім відомі пісні, а також композиції з двох останніх альбомів «Moloko» (2006) і «Лунапарк» (2009). Виступ музикантів обіцяє бути драйвовим і зарядити шаленою енергією. Зараз одна з найуспішніших альтернативних формацій Росії працює над випуском наступного альбому, який має побачити світ восени 2011 року. Запис відбувається в Лондоні. За словами Шури, платівка на початковому етапі. Наразі готові лише чотири пісні, ще кілька перебувають на кінцевій стадії роботи.



Відьми й прогрес

Багато хто знає Конотоп як прикордонний пункт на шляху до Росії. Але й ті, хто зроду не був у місті, чули про деякі його міфи та реалії

Автор:
Ігор
Петренко

фото:
Андрій
Ломакін

Вагони, що зупинилися на станції, миттю обступають торговці м'якими іграшками. Міжнародні потяги чекають тут на прикордонний контроль, тож гендлерам не бракує часу, щоб схи-

лити пасажирів до ситуативної покупки і втюхати якогось чебурашку.

«Наш Конотоп – Санкт-Петербург усієї Сумщини!» – піднесено каже продавець пухнастого слона. Справді, це

найбільше й найважливіше в області місто після адміністративного центру – Сум. Конотоп – слава гетьмана Івана Виговського й хрестоматійні герої Квітки-Основ'яненка. Звідси недалеко до станції



Крути, якихось 27 км до Батурина – показники напрямку до гетьманської столиці густо розвішані тут повсюди. Крути, Батурин, Конотоп – у цих прикордонних містах точилися запеклі битви. Близько й до «зоряного містечка» Коропа, батьківщини винахідника реактивного двигуна Миколи Кибальчича, – лише 70 км. А до Новгород-Сіверського, де діяли герої хрестоматійного «Слова про Ігорів похід», – 125 км. До багатьох туристично цікавих місць Сумщини й Чернігівщини кілька разів на день вирушають рейсові автобуси з конотопського автовокзалу, який стоїть неподалік заліз-

**ЖЕРТВА
ЧАКЛУНСТВА?**
Є лише стіни
кінотеатру,
але в ньому –
ані крісел,
ані апаратури,
ані екрана

**ДЛЯ
МІЖНАРОДНИХ
ПАСАЖИРІВ.**
М'які
іграшки тут –
розкручений
бізнес

ничого, на перехресті шляхів.

РЕЙКОВО-ЕЛЕКТРИЧНА ГОРДІСТЬ

У наших містах і містечках переважають пам'ятники танкам, бетеерам, вантажівкам, літакам, кораблям... У Конотопі ж на постаменті височіє трамвай. Так само, як і в Чернівцях, але у «столиці Буковини» цього транспорту давно вже немає, а в Конотопі є. Нескладно на пальцях перелічити українські міста, що не є обласними центрами, але можуть похвалитися трамвайними маршрутами: Євпаторія, Маріуполь... Іще? Тож для райцентру з населенням менш як

100 тис. рейкова колія й відповідний рухомий склад – неабияке досягнення.

Загальна довжина цих колій у Конотопі – 28 км, причому більша частина мережі, як і в Євпаторії, одноколійна. Маршрутів лише три. Частина вулиць, якими прокладено рейки, без твердого покриття. Дивно спостерігати, як на багатьох ділянках трамвай суне поміж сільською забудовою, де не побачиш навіть асфальту чи бруківки, та ще й розполохує курей і гусаків. Такий транспорт – це шляхетно, екологічно, по-європейськи. І місцеві жителі фактом його наявності в них неабияк утішені. Трамваї тут не «з



КІНЬ У ЛАНДШАФТІ.
Одна з версій назви міста – від «коней топити». Звідси ідея цього монумента



ВАРТО ПОБАЧИТИ

Пленер «Барви Малевича» щороку приймає митців з усієї України. Названий ім'ям славетного авангардиста Казимира Малевича: щонайменше дві роботи він написав і продав саме в Конотопі.



Церква Св. Миколая на Заріччі
(1670 рік) – дерев'яна, в Сумській області одна з таких небагатьох.

«Конотопська відьма запрошує» – щорічний обласний культурно-мистецький фестиваль аматорів.

Садиба генерала Михайла Драгомирова (уродженця Конотопа, наприкінці XIX століття київського генерал-губернатора) – пам'ятка історії, архітектурний комплекс: головний будинок, флігель, парк.



голочки», та все ж рухомий склад видається не таким старим і занедбаним, як у Києві.

Директор Конотопського трамвайного управління Юрій Риболов каже **Тижню**: «Щодня на лінію виходять 10 машин, а взагалі їх у нас 16. Останню придбали 2007 року – це К-1, новий трамвай вітчизняного виробництва».

Виробляють його на дніпропетровському заводі «Південмаш». Жителі столиці можуть позаядрити: в Києві розжитися такими ще не спромоглися.

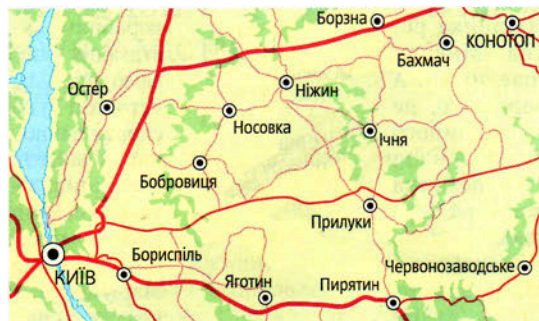
ВЧАТЬ ГВИНТОКРИЛИ ЛІТАТИ

Є крім трамвая ще один типовий і звичний для Конотопа, хоча рідкісний для інших міст транспортний засіб – гелікоптер.

Одне з провідних тутешніх підприємств – завод «АВІАКОН», який ремонтує вертольоти

марки «Мі» всіх типів та модифікацій і входить до державного концерну «Авіавоенремонт». Серед тих, хто користується послугами «АВІАКОНу», – не лише вітчизняні замовники: пожежники, транспортники, українська армія. Є чимало й зарубіжних: з Азербайджану, Польщі, Індії, Єгипту, Алжиру, Лівії, Мексики, Уганди, Шрі-Ланки.

Віднедавна «авіаконівці» навчилися поліпшувати льотні характеристики гелікоптерів, ставлячи на них вітчизняні двигуни розробки ВАТ «Мотор Січ». Що при цьому змінюється? Гвинтокрил стає придатним до використання в горах і пустелі. «Під час випробувальних польотів Мі-24 П досяг висоти практичної стелі 6600 м, а Мі-8 МТВ злетів на 8100 м, що значно розширює діапазон експлуатаційних параметрів, осо-



ЯК ДІСТАТИСЯ

З Києва електричкою чи будь-яким пасажирським потягом, що йде в бік Москви, – близько трьох годин їзди



ПІСЛІДОВНИКИ МАЛЕВИЧА.
Деякі автобусні зупинки
оформлено у стилі супрематизм



АВІАКОНІВЦІ.
Гвинтокрили, які пройшли конотопський
апгрейд, літають вище



«Я віддавав перевагу дружбі із сільськими хлопцями, вважаючи їх завжди вільними, такими, що живуть на волі полів, лугов, лісів із кіньми, барами й свинями».

Казимир
Малевиц про
конотопський
період свого
життя



К-1 – трамвай
вітчизняного
виробництва
заводу
«Південмаш»

бливо у високогірних умовах та за високих температур до-вкілля», – каже спеціаліст з маркетингу «АВІАКОНУ» Тетяна Васильченко.

КІНЬ БЕЗ ВЕРШНИКА, ТАРАС ІЗ КНИГОЮ

А в іншому Конотоп – типове українське місто. Триповерхові хрущовки в центрі сусідують із п'ятиповерховими. Турфірми, яких на око чимало, кличуть до Туреччини, ОАЕ, Таїланду. Сусідньої Росії у пропозиціях немає. Навколо старого базару вишикувалися крамниці з назвами, які нагадують не вельми давнє минуле («Кооператор» тощо). Навпроти магазину «Центральний» розкинувся парк з оригінальним монументом: Тарас Шевченко сидить, причому не просто так, а гортаючи книгу. Навколо Кобзаря росте не калина, як зазвичай, а чомусь ялини й берези. Мабуть, спрацьовує близькість кордону. Ще один оригінальний конотопський пам'ятник – Коневі. Просто собі стоїть гри-вастий без вершника як уособлення кінської сили, початку прогресу людства. І заодно нагадування про козацьку мину-шину.

Може, варто було б згадати, що Конотоп – іще й форпост «прогресивного соціалізму» ко-

лись несамовитих вітренківців, яких, щоправда, вже майже й не чути навіть тут. Їх загнала кудись під плінтус Партія регіонів, щоб не плуталися під ногами. Хіба що, не прибраний із підніжжя, бовваніє посеред Конотопа головний їхній відьмак – Ленін.

А на околицях місто пере-ходить у приватний сектор, на перший погляд, велике незаас-

ЗВІТЯГА ГЕТЬМАНА ВИГОВСЬКОГО



ликого князівства Руського. Чисельність царського війська, за різними даними, оцінюють від 100 до 150 тис. осіб. Серед них 6,6 тис. козаків зрадника Івана Безпалого. На боці Виговського, крім 30 тис. реєстровиків правобережних полків та 4 тис. козацької залоги Конотопа, виступили кримські татари (30 тис. осіб) та поляки (500 вояків).

У цій битві козаки застосували схему пастки біля річки Соснівки. У результаті загинуло близько 30 тис. московського війська, був узятий у полон і страчений татарами князь Семьон Пожарський. Трубецкой віддав наказ відступати з України.

ЦИТАТА



Чаклунство відьми

Сотник Микита Забрюха «ладен був, якщо відьма схоче, навіть запалити Конотоп з чотирьох кінців або вбити всіх конотопських дітей. Явдоха зажадала іншого: з допомогою пана Забрюхи хотіла звести рахунки з деякими своїми сусідами. Микита на все погодився. Трохи почаклувавши над ним, відьма наказала йому йти додому та чекати звістки від хорунжівни, щоб слав старостів».

Григорій Квітка-Оснотиненко

фальшоване село. Бруковані, де-не-де освітлені хіба що самотнім ліхтарем вулиці. Крамниці, під якими дудлять пиво. «Зупиніть, тільки не в калюжі», – просить водія маршрутки вусатий нащадок сотника Забрюхи, героя «Конотопської відьми». І лише деренчання далекого трамвая нагадує, що прогрес десь неподалік. ■

Конотопська (інша назва – Соснівська) битва відбулася 7–9 липня 1659-го між військами гетьмана Івана Виговського та московитами князя Алексея Трубецкого під час козацько-московської війни 1658–1659 років. Московити намагалися відновити контроль над Україною, яка за Гадяцьким договором повернулася до складу Речі Посполитої у вигляді Великого князівства Руського. Чисельність царського війська, за різними даними, оцінюють від 100 до 150 тис. осіб. Серед них 6,6 тис. козаків зрадника Івана Безпалого. На боці Виговського, крім 30 тис. реєстровиків правобережних полків та 4 тис. козацької залоги Конотопа, виступили кримські татари (30 тис. осіб) та поляки (500 вояків).

ТЕСТ ДЛЯ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Ситуація в Японії – величезна трагедія. Та, окрім суто людського її виміру, існує глобальніший – цивілізаційний. Саме Країна Вранішнього Сонця є символом того, що ми називаємо прогресом і сучасним шляхом розвитку. За півтора століття вона пройшла шлях від феодалізму до інформаційного суспільства. Здавалося б, японці можуть передбачити все. Цунамі із землетрусами також. Виявляється, ні. Від того, наскільки ефективно цей «передовий загін людства» впорається з наслідками стихії, залежить планетарне сприймання всієї прозахідної моделі побудови суспільства. Японці складають тест на міцність світу «золотого мільярда». ■

Богдан
Буткевич

ЗАЛІЗНА ЛОГІКА

«Ціни просто жак! Ні на що не вистачає. Та ще й гречки нема. Що ж це в країні робиться?» – бідкається на базарі охайно вдягнений дідусь, ховаючи гаманець у кишеню. До нього повертає голову чоловік у брудних чоботях із зібганим пакетом у руці: «Ето всьо Юлька віновата – она воду мутіт. Вот посадят ёй, сразу всьо стабілізуєцца», – каже роздратовано. Ця абсурдна репліка вкотре наштовхнула мене на думку, що чимало людей в Україні обирають владу, керуючись не розумом, навіть не серцем, а своїми комплексами, злістю, обмеженістю. «Посадіть», «наказать», «запретить» – ось любі їм рецепти «порятунку» держави. ■

Наталія
Петринська

ВСЕОХОПНЕ КОХАННЯ

Березень вплинув чи що? «Я не можу без неї жити! – зізнається знайомий, маючи на увазі свою дружину. – Ані дня не проживу!» У відповідь на молитовне одкровення вмикаю журналістську допитливість: «А чому не проживеш, що ти відчуваєш без неї? Розпач, сум, абстиненцію?» «Розумієш, вона чудово готує, а я ж не зможу навіть яєчню підсмажити! З дитиною взагалі не уявляю, що сам робив би. У мене завжди свіжі сорочки, гудзики на місці, а я прати й шити не вмію. Прийду п'яний – роздягне, вкладе. Вона така, така... Ще й заробляє більше за мене». Так, тут і справді діє вічна весна, любов інфантильна й безкомпромісна. ■

Ігор
Кручик



Роман
Кабачій

Інна
Завгородня

Олександр
Михельсон

СИЛА ЗВИЧКИ

Народившись в СРСР, виніс із того часу страшну неприязнь до черг. Колона людей, яка вишикувалася перед приїздом хлібовоза в моєму селі, запам'яталась назавжди. Тож, коли я нині бачу черги – в банку, в податковій, на пошті, – розвертаюся «до наступного разу». Або йду в інше місце, де без тривалого очікування допоможуть із тим самим грошовим переказом абощо. Та є люди, котрі, як видається, жити не можуть без такого стояння. Вони звикли оплачувати комунальні в улюбленому «Ощадбанку» чи на відділенні пошти й нізащо не понесуть своїх кривних до «чужої» фінустанови поруч, нехай там і немає черги й так само працюють без комісії. І, що найдивніше, ці громадяни, які день без штовханняни вважають змарнованим, доводитимуть, що в Країні Рад усе було пречудово. ■

НЕДОРЕЧНЕ ПОРІВНЯННЯ

Вишпитуючи в польського друга Зборека, який приїхав у гості, чи схожий Київ на європейську столицю, поскаржилася на наші маршрутки. Він здивувався, мовляв, які ще маршрутки, адже містом їздять автобуси? Приятель саме повернувся з відпустки у Вірменії, тож нагадав, що справжні маршрутні таксі – там. Оті, в яких не розігнешся. Та й не всі українські міста ще про них забули. А нам із нашими «Богданами», на його думку, відносно пощастило. Безперечно, то цікаві ознаки часу: брудні штучні квіти, запылювані сердечка, засмальцьовані рушники, картонні коробочки з-під чаю для паперових грошей, пластмасові мисочки під копійки. Але я все одно порівнюватиму Київ не з Єреваном, а з Варшавою, якою курсують справжні, широкі, нові й чисті автобуси. ■

ПАЛІЙ РЕВОЛЮЦІЇ

Губернатор Запоріжжя Борис Петров наказав відзначити 1 Травня. І навіть уже планує демонстрацію. Факт незвичайний, ба навіть дивовижний. Адже 1 Травня, про яке говорить обласний керівник, – не день народження Будди (який святкують того ж таки дня в Кореї), і не День ховрашка (що його відзначають у Саскачевані, Канада). Це річниця бойовиська 1886 року на Геймаркет-стріт у Чикаго, США. Саме там і тоді вийшли на акцію протесту робітники, яким набридло отримувати за свою працю мізерні гроші в комплекті з великим ризиком для життя. Чи не здається вам, що, «відроджуючи» 1 Травня, член ПР губернатора Петров підштовхує населення свого промислового регіону брати приклад з американських робіт? На місці його начальства я замислився б... ■

ІСТОРІЇ МІСТА

НЕВІДОМИЙ КИЇВ



ЩОСУБОТИ ОБ 11:00 ТА 13:30
НА ТЕЛЕКАНАЛІ



Ліцензія: НР № 0900-м від 19.05.2005

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)

ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00

САЙТ НЕЗПЕДИ: WWW.BOOK-YE.COM.UA
ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP



К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42, вул. Саксаганського, 107/47 тел.: (044) 383-61-49,
вул. Велика Васильківська, 38 тел.: (044) 289-77-09

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 272-85-74, вул. Січових Стрільців, 10 тел.: (044) 383-61-49

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (0342) 72-25-02

М. ВІННИЦЯ

пр-т 50-річчя Перемоги, 26 тел.: (0432) 26-59-04

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н

WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP